

SODUR

XXII AASTAKÄIK ■ 13.01.40. ■ Nr. 1-2

SÕJANDUSLIK AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 1-2 — 1940.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
<i>Major N. Rüberk</i> : Kindlustatud vöönd Saksa läänepiiril (Westwall) saksa ajakirjanduse andmeil	1	<i>Commandant N. Rüberk</i> : La région fortifiée à la frontière occidentale d'Allemagne (Westwall) d'après des données de la presse allemande	1
<i>A. Peel</i> : Filmi kasutamise võimalusi sõjaväes	6	<i>A. Peel</i> : Possibilités d'emploi du film dans l'armée	6
<i>Kapten A. Nõmm</i> : Autožiiri areng viimase 5 aasta vältel	9	<i>Capitaine A. Nõmm</i> : Le développement de l'autogire pendant les dernières 5 années	9
<i>HeLa</i> : Raudbetoonsildade purustamisest	15	<i>HeLa</i> : Destruction des ponts en béton armé	15
<i>Leitnant ins. P. Rebane</i> : Insenerilise varustise hooldamise põhijooni	20	<i>Lieut. ing. P. Rebane</i> : Principes de l'entretien du matériel de génie	20
<i>Leitnant I. Paul</i> : Juhendeid noorsõduri lahinguliseks väljaõppeks	24	<i>Lieut. I. Paul</i> : Instruction des recrues pour le combat	24
TAKTIKA ALALT.		TACTIQUE:	
— <i>Kapten E. Vakkur</i> : Viivituslahing	29	— <i>Capitaine E. Vakkur</i> : Le combat de retardement	29
— <i>Kolonelleitnant J. Toomsar</i> : Kindlustatud rajoonide vallutamine venelaste vaadatel ja kogemustel	32	— <i>Lieut. colonel J. Toomsar</i> : Conquête des zones fortifiées d'après des opinions et expériences russes	32
Vastuseks otsitud süüdistustele	34	Réponse aux accusations	34
<i>Kapten V. Saarni</i> : Jalatsite säästlikust paardamisest	36	<i>Capitaine V. Saarni</i> : Racomodage économique de la chaussure	36
BIBLIOGRAAFIA.		BIBLIOGRAPHIE:	
— <i>Kk</i> : Tervet mõistust sõjapidamises	38	— <i>Kk</i> : De l'esprit sain dans la direction de la guerre	38
— <i>—ms—</i> : Rännak suuskadel	41	— <i>—ms—</i> : Marche zur skis	41
— <i>I. P.</i> : Betoonvarjendeid kuulipildujatele ja tt-suurtükkidele	43	— <i>I. P.</i> : Abris en béton pour mitrailleuses et canons antichar	43
— <i>E. V-m</i> : Säästlikkust mootorveokite juhtimisel	43	— <i>E. V-m</i> : Conduite économique d'automobiles	43
— <i>I. P.</i> : Motoriseeritud jalaväeüksuste rännakust	44	— <i>I. P.</i> : Marche des formations d'infanterie motorisées	44
— <i>Soome</i> : „Sotilasaikakauslehti“ nr. 9 ja 10 — 1939	45	— <i>Finlande</i> : „Sotilasaikakauslehti“ Nos 9 et 10 — 1939	45
— Sõjaväelisi teateid välisriigest	50	— Informations militaires de l'étranger	50
Sõjaväe elu	51	Vie militaire	51
VABADUSSÕJAST.		LA GUERRE D'INDÉPENDANCE.	
— Võitlejaid Vabadussõjas	51	— Des combattants de la Guerre d'Indépendance	51
Juriidilisi küsimusi	53	Questions juridiques	53
Ametlik osa	54	Partie officielle	54
Male	56	Echecs	56
Uuemat kirjandust.		Publications récentes.	

Kaanepilt: Hetk taliõppustelt.

Vastutavtoimetaja kolonelleitnant **Johannes Reinola.**

Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **Martin Nurk.**

Telefon nr. 477-20/163.

Kodune tel. nr. 477-20/3-22.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.

Talitus avat. iga päev kella

0800—1500 ja laupäeviti

0800—1300.

Telefon — Sõjaväe 163.

Tarvitamata ja tagasisaamiseks märkimata käsikirju alal ei hoita.

„Sõdur“ ilmub kuni 4 korda kuus.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.

Poolaastas — kr. 3.00.

Veerandaastas — kr. 1.50.

Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülg — kr. 40.

Tekstis — kr. 60.

SÕJANDUSLIK AJAKIRI SÕDUR

XXII aastakäik

13. jaanuaril 1940

Nr. 1 - 2

Kindlustatud vöönd Saksa läänepiiril („Westwall“)

Saksa ajakirjanduse andmeil.*)

Major N. Riiberk.

Praeguseni välja ehitatud Saksa kindlustatud vööndi üldpikkus on umbes 600 km. Kui arvestada seda, et ta igal pool ei ole 40—50 km sügav, vaid keskmiselt umbes 25—30 km, siis kataks kindlustatud vööndi maa-ala ca $\frac{1}{3}$ meie riigi territooriumist, kusjuures iga km² peale tuleks 1—2 kindlustatud kohta. Sellest võib järeldada, et kindlustatud vöönd teatavais rajoonides peaks olema võrdlemisi tugev ja üle külvatud väga suure arvu ehitistega.

See määratusuur, võiks ütelda isegi uskumatu kindlustustöö viidi läbi ca ühe kuni poolteise aastaga. Lühike aeg näitab, missugune erakordne organisatsioon pidi siin töötama. Võib kindlasti ütelda, et ainult praegune Saksa riigikord oli suuteline veeretama rahvale nii suurt töökoormatist ja talitama seejuures imeks pandava tagasipõrkamatu kindlusega ja isegi hoolimatusega. Töölised kisti oma töökohtadelt ja saadeti nende soove küsimata läände. Võiks ütelda, et kindluste püstitamist viidi läbi sama otsusekindlusega ja meetodiga nagu viiakse läbi sõda, ja see oligi sõda, mille tagajärjed peavad selguma ükskord tulevikus.

Nagu üteldud, andis Hitler poliitiliste olude kujunemise sunnil 28. mail 1938. a. käsu kindlustiste kiireks püstitamiseks. Samal ajal andis ta kogu kindlustatud vööndi ehitustehnilised ja organisatsioonilised küsimused Saksa teedehituse kindralinspektori dr. Todt'i kätte, kes oma ülesande läbi-

viimisel rakendas tegevusse peagu kõik Saksa eraettevõtjad eriti ehitus- ja rauatööstuse alalt. Dr. Todt on Maailmasõjast osa võtnud suurtükiväe-leitnandina, õhuvaatlejana ja erilise lennuüksuse juhina, seega on ta ka sõjaliselt teataval määral ette valmistatud.

Alates juunist 1938 algas kogu vööndi rajoonis sõjaväe staapide palavikuline luure- ja ettevalmistused ehitustööks; ehitustöö ise algas juulis.

„Westwall'i“ ehitamisel töötasid Saksa kombe kohaselt rööbiti mitmed organisatsioonid, põhimõttel, et üks seab nõuded, üks ehitab ja üks annab tööjõu. Suurim töökoormatis lasus dr. Todt'il, kes, võiks ütelda, oli kogu ettevõtte hing ja läbiviija. Dr. Todt'i poolt loodud organisatsioon koosnes kolmest suuremast osast:

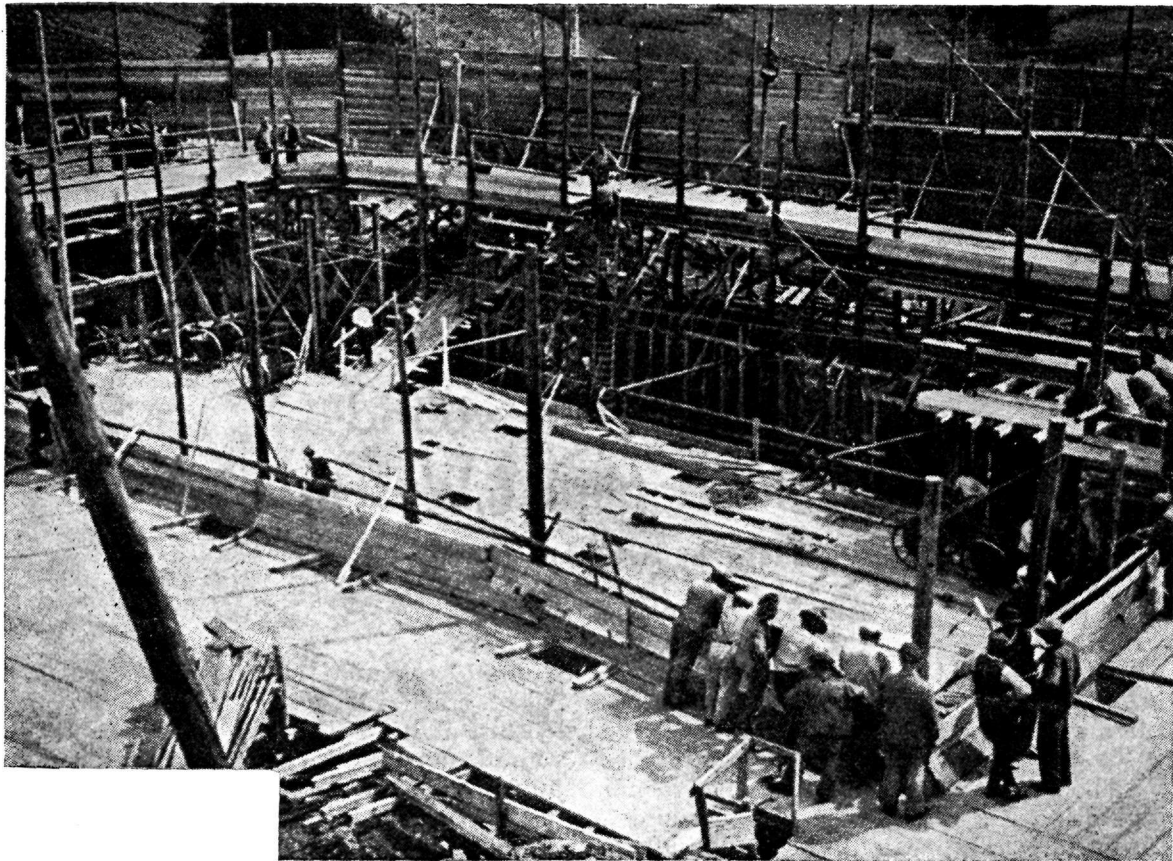
sõjaväelise osast, kus teotes rööbiti kaks instantsi: kindluste inspeksiioon ja lääne õhukaitsevööndi juhatus;

ehitustehnilisest osast, kus oli 6 mitmesugust ametit ning 18 peaehitusjuhatust; tähendatud ametites töötas rida kindralstaabi ohvitseri;

riigi tööteenistuse (Arbeitsdienst) osast, kusjuures tööteenistuse üksused olid peagu eranditult suunatud tööle lääne kindlustatud vööndi piirkonnas.

Peaehitusperioodil tõmmati kindlustustööde juurde ca 100 000 tööteenistuse meest. Sellele töölishulgale lisandus veel ca 85 000 töolist, kes olid kindluste ehitusametite käsutuses suuremate soomusvärkide ehitamiseks, ja esimese kolme ehituskuu kestel

*) Algas vt. „Sõdur“ nr. 50-52 — 1939. a.

Sellest ehitisest kujunes häiglaslik, praktiliselt vallutamatu kindlustatud tugipunkkt.

35 000—342 000 mehele tõusnud ehitustööliste vägi. Seega kokku töötas Westwalli ehitustöödel ca 530 000 meest. Olemasolevail andmeil oli töötempo väga suur ja tööliste tööpäev 12 kuni 14 tundi ja isegi kuni 16 tundi. Töökolonnid töötasid vahetpidamata kuni 20 tundi. Arvestades, et esimene tööperiood kestis ca 100 tööpäeva ja et iga tööline töötas päevas ca 10 tundi, on selle esimese tööperioodi töö suurus töötundides ca 500 000 000.

Nagu ütleb kindral Jacob, olevat 4 kuud pärast käsu saamist, s. o. 20. 09. 38. suurem osa kavatsusel olevaist ehitistest valmis olnud ja järgneva poole aasta kestel olevat kindlustiste ehitustööd suurtes joontes lõpule viidud. Tegelikult kehtisid aga tööd, olgugi mitte nii suure tempoga nagu need alustati, kogu 1939. a. suve. Siin tuleb aga silmas pidada, et kindlus ei saa vist kunagi valmis, eriti aga nii suur kindlus nagu seda on „Westwall“.

Peale üle poole miljoni töölise töötas kindlustatud võõndi ülesehitamisel veel suur arv sõjaväge — terve rida jalaväediviise ja hulk pioneripataljone, kui ka suur arv õhu-

kaitseüksusi, kes küll töötasid peamiselt lääne õhukaitsevõõndi organiseerimisel, ehitades arvukaid varjendeid, tulepositsioone jne.

Tööde kolossaalsus selgub vahest rohkem, kui tuua mõningaid andmeid vedude ja tarvitatud materjalide kohta. Need andmed käivad peamiselt tööde esimese perioodi kohta, s. o. juunist septembri lõpuni. Selle aja jooksul tõusis „Reichskraftwagen-Betriebsverband'i“ poolt kindlustöödele rakendatud veoautode park 100 veoautolt ca 15 000-le, milledega sooritati üle 2 000 000 veo, ulatusega kokku üle 50 000 000 km. Selleks läks vaja põletisaineid 27 000 000 kg gassoliini, 56 000 000 l bensiini ja 1 500 000 l õli.

Riigi-raudtee pidi juurde vedama esimesel perioodil päevas üle 8000 vaguni ehitusmaterjali. Suur ehitustegevus ei nõudnud üksi inimesi, materjali ja veokeid, vaid selleks oldi sunnitud ehitama juurde rida raudteejaamu, maanteid, sildu, põletisainejaamu, tööiskolooniaid jne.

Ehitustöödeks kindlustatud võõndis oli tegevusse rakendatud üle kolmandiku Saksa ehitustööstusest, kaugelt üle kolmandiku

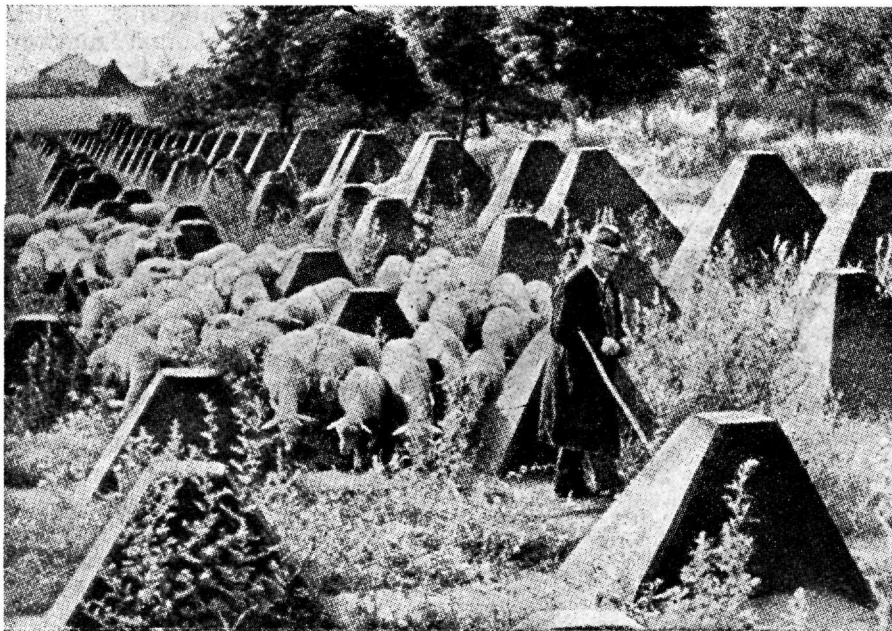
Saksas leiduvate betoonisegajatega, tõsteraanadega, süvendajatega jne. Üle kolmandiku Saksa tsemenditööstuse aastatoodangust, s. o. üle 6 000 000 tonni tsemendi mahutati kindlustistesse. Ümmarguselt 700 000 m³ puud töödeldi ja üle 3 000 000 rulli okastraati punuti tõketeks.

Saksa ajakirjanikud iseloomustavad neile näidatud kindlustelõigust tehtud töid järgmiste andmetega. Selles lõigus ehitustöödeks kasutatud betooniga olnuks võimalik katta autotee Stettin-Berliin-Viin. Kruus ja tsement veoautodele laaditult moodustanuks kolonni, mis katnuks 3000-km autotee mõlemad sõiduteed. Lõigus ehitati 66,5 km okastraattõket, 10 km betoonist tangitõket, 6 km maa-aluseid käike, 30 teesulgu, 59 km uut teed, 30 km teed parandati, ehitati 1300 mitmesugust jalaväe, tt-relvade, suurtükiväe välikindlustusehitist ja üle 150 suure võitlusvärgi ja komandopunkti. Aja mõttes ehitati 4–5 nädala jooksul 40 km kuni 10 m laia tõket peavastupanupositi-

puks kõik koolid, seltsimajad, võõrastemajad ja ka eramajad on olnud inimesi täis. Muidugi toimus rööbiti ka töölaagrite ehitamine, sest muidu olnuks võimatu inimesi ulu-alla mahutada. Suuri raskusi olnud toitlustamisega, kuid ka siin olevat töörinde (Arbeitsfront) mehed oma organiseerimisvõimet üles näidanud. Tööliste majutamise ja toitlustamise olevat dr. Todt pannud „Arbeitsfronti“ peale.

Muidugi oli teatavate piirkondade materjaliga ja töölistega üleujutamine vaid ajutiseks nähtuseks ja ehitus- ning moondamistööde lõppedes asusid kohalikud inimesed jällegi oma maad kasutama, nii palju kui seda lubati. Kohalikele elanikele anti mõnesuguseid eesõigusi teistega võrreldes. Nad tohtisid ka kindluste piirkonnas maad harida, seda kasutada ning vabalt liikuda. Endine rahulik elu muidugi kadus, sest kindlustes viibib alaliselt garnison.

Kindluste plaanide projekteerimine ja koostamine viidi läbi sõjaväeliste instant-

Kindlustistevööndi all olev maastik on võimaluse piires kasutatud põllumajanduslikuks otstarbeks. Pildil — lammaste karjatamine tangitõkkevööndis.

siooni ette ja püstitati 10 jaama ja 12 silda. Ühe nädalaga on suudetud ehitada kuni 7 km betoonist tangitõket.

Suured materjali- ja töölistemassid muutsid külad, linnad ja isegi terved provintsid suurteks töölaagriteks. Tihti päris piiratud maa-alale on kuhjunud 8000 töölisi, milline arv aga kiiresti on tõusnud 15, 18, 25, 30 ja lõpuks 35 tuhandele, nii et lõ-

side poolt, kusjuures muidugi olid mõõduandvad maastiku dikteeritud taktikalised vaatekohad. Üksiku värgi konstruktsiooni kindlaksmääramisele, luurele ja asukoha kindlakstegemisele järgnes otsekohe ehitustöö. Projekteerimine ja luure toimusid muidugi üldolustiku ja kogu kindlustatud vööndi vajaduste ja nõuete raamides. Seega kogu kindlustatud vöönd moodustab endast

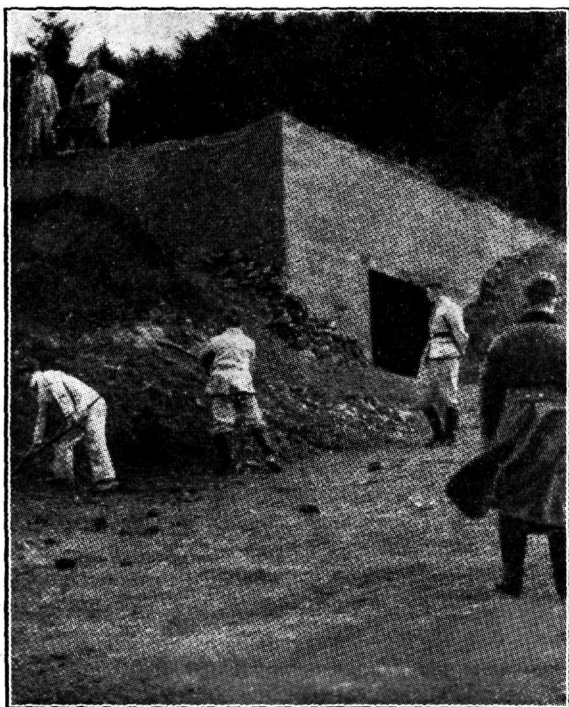
teatava terviku, mitte aga üksikuid oma plaani järgi ehitatud üksikkindlustisi, millel pole siduvat ja kindlat ideed.

Tööjaotus olevat läbi viidud järgmiselt. Nagu üteldud on suuremaid soomusvärke ehitatud sõjaväe kindluse-ehitusasutised (mil. Festungsbaubehörden), kuna „organisatsioon Todt“ on kindluse pioneristaapide juhtnööride järgi ehitatud arvukaid vähemaid võitluskohti (punkreid jne.), tõkkeid, teid jne. Tööteenistuse mehed on täitnud mitmesuguseid mullatöid, punkrite ja betoonist tangitõkete katmist mullaga jne.

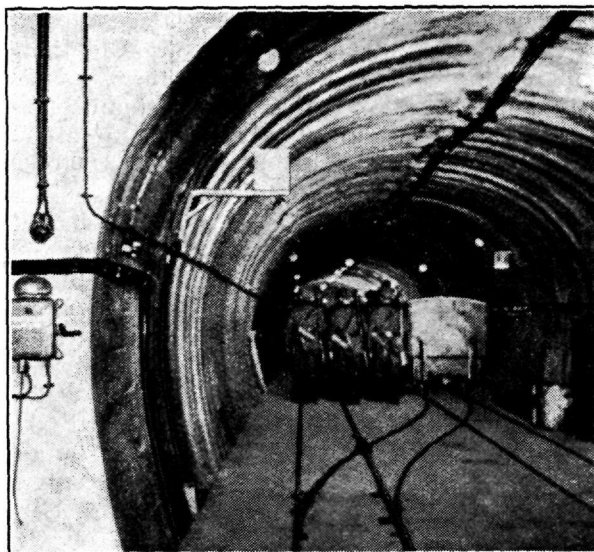
3. Vööndi ehitised.

Kindlustatud vöönd koosneb suuremaid värkidest, punkritest, mitmesugustest maa-alustest depoodest, ruumidest ja ladudest, välikindlustistest värkide vahel ja tõketest. Värgid, punkrid ja vastavad maa-alused ehitised koos kindlustiste vaheliste välikindlustistega ja tõketega on grupeeritud, moodustades kindlustatud keskused.

Värgi all tuleb mõista suuremat ehitist, mis on tugevasti mehitatud ja korraldatud kauemaagseks vastupanuks. Selleks on värgil või värkide grupil meeskonna, laskemoona, varustise jne. ruumid, laatsaretid, köögid jne., vaatlustornid, laskeavad ja maa-alused käigud meeskonna saatmiseks värgi läheduses asuvasse välikindlus-

Punkri moondamistööd.

Täiesti pommikindlad, sügaval maa all asetsevad käigud seovad üksikuid värke omavahel.

tistesse või punkritesse. Värkides ja punkrites on elektrivalgustus, ventilatsioon, kütte, veevõrk, meeskonna magamis- ja elamisruumid, töstetoolid jne. Meeskonna eluruumid on vooderdatud laudadega ja seatud sisse kaunis mugavasti.

Väliselt iseloomustavad värki teras- ja betoonitorud, laskeavad, mis reeglipäraselt on koondatud värgi peaehitiste ümber, milleks on vaatlustornid ja kahuritornid. Üksikud värgiosad võivad olla ehitatud punkritena.

Punkrid on vähemad betoon-kaitseehitised normaalselt teatava kindla relva ja tuleülesande tarvis. Nii on rk-, tt- ja kahuripunkreid. Peale selle on punkreid, mis on varustatud tugevajõuliste leegipildujatega. Punkrid, nagu üteldud, võivad asetseda üksikult või värgi osana sellega ühenduses. On olemas ka dopelpunkreid, mis on määratud nähtavasti kahesuguste tuleülesannete täitmiseks. Kõik kindlustised on gaasikaitseks varustatud seadmetega, mis võimaldavad tõsta õhusurvet sisemuses sellaselt, et gaas piludest sisse ei tungiks.

Värgid ühes nende ümber koondatud punkritega moodustavad vastupanukeskusi ehk -grupe. Säärased grupid on omavahel tulesidestuses, kuna vahemaa nende vahel on kasutatud välikindlustiste püstitamiseks.

Vahelikindlustised värkide või punkrite vahel loovad kogu kindlustatud vööndist ühtlase, katkematu kaitsepositsiooni. Nad on tihedasti seotud värkidega ja punkritega, olles sageli ühendatud nendega maa-aluste käikude kaudu. Seega värgid

Meeskonna vahetus kindlustises.

moodustavad kogu kaitsesüsteemi luustiku, kuna süsteemi keha luuakse välikindlustistega, mis on muidugi üksikasjalisemalt välja ehitatud kui välisõjas.

Sideühendused on kindluse mõttes mahutatud kõik maa alla. Selleks on kaevatud sügavad kraavid, kuhu on maetud püsivjuhtmed.

Moondamisele on pandud väga suurt rõhku. On asutatud puukoolid, kust saadakse vastavat materjali maa-alade katmiseks võsaga ja puudega. Moondatud kindlustistes olevat raske kindlaks teha isegi sissekäike, veel vähem laskepilusid. Moondamist püütakse nii läbi viia, et kogu ehitus sulaks kokku ümbrusega.

Tõkkeid on kolmesuguseid: okastraat-, betoon- ja vesitõkked. Peale selle on paljudes kohtades loodud kunstlikke järsakuid. Ka on maa-alasid positsioonide ees kunstlikult soostatud. Okastraattõkked ja betoonist tangivastased tõkked olevat katkematud ja varjavat kogu kindluste piirkonda.

Okastraattõkete ehitamiseks on kasutatud jämedat okastraati ja raudvau. On tähelepanuvääriv, et sakslased ei kasuta sellaseid vau nagu čehhid. Tuleb arvata, et sellased betoonblokkidega terasvaid, nagu neid kasutasid čehhid, on tundlikud suurtükiväe vastu kui ka hõlpsasti ära kistavad tankide poolt. Traattõkked esinevad

kindlustiste ees kas puhtal kujul või on tõke kombineeritud betoontangitõkkega.

Betoonist tangitõkked olevat saksa ajakirjanduse arvates kunstlike tõkete seast parimad. Nagu ülesvõtted näitavad, ehitatakse need tõkked omapoolsele lüngule, varjates neid seega vastase suurtükiväe tule eest. Teede kohtades on ehitatud erilised sulud. Teede sulgemiseks asetatakse betoonhammade vahele raudteerööpmed.

Vesitõkked ja järsakud esinevad muidugi kindlamate tangitõketena. Kus maastikuolud seda lubavad, on teostatud kunstlikke soostamisi ja paisutamisi. Lisaks sellele on ehitatud teatavais rajoonides lai veekraave ja moodustatud kunstlikke järsakuid mäeveergudel.

4. Õhukaitsevöönd.

Õhukaitsevööndi loomine ja sidumine maapealsete kindlustistega on midagi uut kindlustiste ehitamise ajaloos. Kuid silmas pidades õhujõudude vastuvaieldamatult suurt tähtsust kaasaja sõjas, on sellase vööndi loomine maapealsete kindlustiste riba ulatuses täiesti õigustatud. Õhukaitsevööndi väljaehitamisel olevat nii tehnilisel kui ka taktikalisel alal valitsenud maa-väega täieline kontakt ja koostöö. Nagu maakindlustisedki, on õhukaitse relvasti-

sele, meeskonnale ja vahendeile ehitatud betoneeritud asukohad ja need põhjalikult moondatud. Seega õhukaitseehitised nagu läiendavad resp. katavad olemasolevat maakindlustiste võõndit umbes 50 km sügavuses.

Õhukaitsevöönd koosneb hulgast kergeist ja raskeist õk-kahureist, helgiheitjaist, kõlapüüdjast ja balloontõkkeist. Viimaseid kasutatakse peamiselt siis, kui ilmastikuloalud takistavad vaatlust või valgustamist helgiheitjatega. Peale selle kuuluvad sinna aktiivse relvana ka hävituslennuväe üksused, kes töötavad kõige tihedamas kontaktis õhukaitse-suurtükiväega. Õhukaitsevööndit täiendavad „Reichluftschutz'i“ osad, mis julgestavad tähtsamaid keskusi riigis, nagu Reini sildu, tööstuskeskusi jne. Alar-

miteenistus on tagatud õhuteate teenistusepostide kaudu, mis moodustab omaette võrgu.

Õhukaitsevöönd koosneb arvatavasti kolmest eritsoonist: eeltsoonist, kus asetsevad „Vorwarne-Batterie'd“, siis peatsoonist — „Luftverteidigungs-Hauptzone“, ja siis kolmandast järeltsoonist. Saksa ajakirjanduse andmete järgi peavad vastase lennukid läbima 2 tõkkeriba, s. o. peatsooni ja järeltsooni, mis suruvad vastase sellasele kõrgusele, et ta maapealsetele märkidele pole enam ohtlik. Lennates üle õk-tsooni, saavad vastane kanaliseeritud „Reichsluftschutz'i“ poolt loodud õhukaitserajoonide tõttu, mis kaitsevad elulise tähtsusega kohti riigi sisemuses. Seetõttu olevat vastase teotsemisvõimalused väga piiratud.

Filmi kasutamisevõimalusi sõjaväes.

A. Peel.

Film on tunginud kõikjale, ka sõjaväkke, ja seda mitte ainult rahu ajal, vaid sõja ajalgi ja isegi rinnetele.

Sõjavägi kasutab filmi: 1) väljaõppeks õppefilmidena; 2) sõjaväe eluavalduste filme vaatefilmidena ja 3) mittesõjaväelisi filme meelelahutuseks ja sõdurite kultuurseks arendamiseks.

Õppefilm on puhtsõjaline eriti selleks otstarbeks valmistatud film. Siin tehakse vahet õppefilmi vahel, mida kasutatakse sõjakoolides ohvitseride ettevalmistamisel, ja õppefilmi vahel, millel on eriteadlaste ettevalmistuslik ülesanne sõdurite juures.

Õppefilme tuleb valmistada iga maa erinõuete ja väljaõppe kohaselt. Ainult väikeses ulatuses, nagu relvade käsitlemine jne. saadakse kasutada teiste maade filme.

Õppetöö filmi kaudu on edukas, nagu seda näitavad kõigi maade andmed, kus õppefilm aastaid kasutamist on leidnud. Ka sõjaväes on õppealasid, kus filmi kaudu võib palju aega säästa. Teiseks, õppefilm teeb loengu elavaks, kõitvaks.

Väljaõppe kõrval evib sõjaväes suurt tähtsust ka kasvatuslik külg. Siin püüab iga maa oma olude ja tarvete kohaselt saavutada maksimumi, sest ajateenijate lühike sõjaväeteenistuskestus ei saa inimest täielikult välja lülitada tema endisest seltskonnast ega harjumustest. Seepärast püüab sõjavägi, peale väljaõppelise osa, luua ko-

dule vastavat miljööd. Nii hoolitsetakse sõdurite meelelahutuse, vaba aja kasulikult möödasaatmise ja kultuurilise õhkkonna eest, milliseks otstarbeks on asutatud raamatukogud, lugemistoad, raadiokuulamise võimalused, teatrid ja kinod.

Eesti sõduri elu ei ole maha jäänud teiste maade omast, vaid mõnes osas isegi ette jõudnud. Kuid arvesse võttes meie sõduri keskmist kõrget hariduslikku taset, on meie sõduri nõudmised ka suuremad.

Kuna film on üks olulisi tegureid sõduri väljaõppe ja kasvatuslike küsimuste korraldamisel, siis ei ole ülearune vaadelda, mis meil sel alal on tehtud ja mida oleks võimalik teha.

Õppefilm.

Meie sõjaväes ei ole õppefilm kasutamist leidnud. Päris arusaadavalt põhjustel: ala on küllalt uudne ja puuduvad filmid. Sõjaväe juhtkond on filmi tarvilisuses ja kasulikkuses teadlik. On vaid tulnud seni oodata soodset võimalust, et seda rakendada.

Õppefilmina tules kõne alla kitsasfilm, sest normaalfilm vajab suurt ja kulukat aparatuuri, mida saab kasutada ainult selleks ehitatud eriruumis. Normaalfilmi kohveraparaadi kasutamine on samuti kalliskas ja selle käsitlemine nõuab oskust. Seepärast on normaalfilmi projektor kasutatav ainult

Major Rudolf Krupp 50-aastane.

19. jaanuaril s. a. pühitseb major Rudolf Krupp oma 50-ndat hällipäeva.

Juubilar on sündinud Narvas, kus omandas ka üldhariduse kohalikus gümnaasiumis. Sõjalise ettevalmistuse sai Petrogradis Vladimiri sõjakoolis 1917, sõjaväe elektrotehnikakoolis 1918, Alalisväehvitseride kursustel Tondil 1923/1924 ja Eesti Kõrgemas Sõjakoolis 1934—1936. Lipnikuks ülendati 01. 07. 17.

Eesti Vabadussõjas võitles 2. Suurtükiväepolgu koosseisus. Rahu ajal on teeninud mitmesugustel ametikohtadel ravis ning administratiiv- ja staabiteenistuse alal. Grupiülema ametikohale määrati 30. 09. 38.

Majoriks kõrgendatud veebruaris 1932.

Eesti Vabadussõjas ülesnäidatud vahvuse eest on major Krupile annetatud tasuta maa normaaltalu suuruses. Peale selle evib ta Kotkaristi IV klassi teenetemärki.

Soovime juubilarile tema 50-nda hällipäeva puhul tervist, tahet ja jõudu riigikaitsetöö tõhusaks jätkamiseks ja palju õnne tulevikus.

Major R. Krupp.

kinodes või suuremais ruumides, kuhu sõdurid tulevad filmiseanssidele.

Seevastu on kitsasfilmi projektorit võimalik käivitada lihtselt, mida iga sõdur lühikese ajaga õpib. Ka on kitsasfilmid kõik valmistatud mittepõlevast materjalist, mis seega käsitamise teeb täiesti ohutuks ja seepärast kasutatataksegi kitsasfilmi kuulajaskonna keskel. Kitsasfilme on mitmes laiuses. Meil ja ka mujal on levinud 16-mm kitsasfilm. Seda tarvitatakse praegu meil koolides ja noorsoo-organisatsioonides. Kitsasfilmi projektorid on meil saadaval väga mitmesuguste hindadega. Need aparaadid, mis lubatud koolides ja organisatsioonides, on läbi vaadatud vastavate asjatundjate poolt. Komisjoni poolt väljavalitud paremad aparaadid, mis ei riku filmi ja millete kaudu projitseeritud pilt on selgem, maksavad praegu 600—700 krooni. Nendele aparaatidele saab kerge vaevaga juurde liisida ka heliseadise.

Sõjaväe õppefilm, nagu teisedki õppefilmid, oleks tummfilm, et oleks võimalik vastavalt auditoriumile juurde anda selektusi. Film on käesoleval juhtumil ikkagi õppeabinõu ja seetõttu ei ole heli oluline. Ka võimaldab see teiste maade filmide kasutamist, sest võõrkeelne heli oleks asjata segav.

Millised võimalused on õppefilmi saamiseks? Need filmid, mis meil sõjaväest olemas, ei kõlba oma enamikus puht-õppefilmideks, sest need on valmistatud teiseks otstarbeks — rahvale sõjaväeelu ja tegevuse selgitamiseks.

Teatavaid filme, nagu pioneeride töö, manöövrid, paraadid ja mõningad teised filmid, mida olemas on umbes tunniajaliseks seansiks, saab kasutada õppefilmina loengute saateks väljaõppe teostamisel. Filmil nähakse teinekord neid vigu, mida tavaliselt tähele ei panda. Nii annab näiteks mõninga paraadi film selge pildi sellest, millised vead ilmnevad ühel või teisel väeosal rivilise väljaõppe alal. Muidugi on see üksikjuhtum, sest õppefilm peab eeskätt täiendama ikkagi loengut. Seepärast tuleb õppefilmi valmistada. Kõige pealt on tarvis selgusele jõuda, missugustel aladel õppefilm kõige paremini oma ülesannet täidaks. Nii Sõjakooli, eriväeliikide kui ka noorsõduri õppekava läbi vaadates selgub silmapilkselt, kus film kasulik oleks. Õppekavas on väga palju küsimusi, millede selgitamine suuliselt ei anna seda, mis filmi kaudu. Pealegi tuleb arvestada, et nägeliku mäluga inimesed on ülekaalus.

Saadess niiviisi ülevaate sellest, missu-

gustes osades õppefilm on vajalik, tuleb asuda selle järk-järgulisele valmistamisele. Ei ole mõeldav, et sõjavägi ise filmi valmistab, sest see nõuab suuri kulusid. Õppefilmide valmistamise võib usaldada vastavale asutisele, kes asjatundlikult teeb, mis vajalikuks tunnustatud. Kuna õppefilm on tumm, siis ei tule see ka eriti kalliks. Valmistades igal aastal kindla kava järgi teataval arvul õppefilme, saame juba mõne aastaga kätte kõik filmid, mis meie sõjaväele on kasulikud ja tarvilikud. Filmide valmistamiskulud langevad peamiselt ju esimese koopia valmistamisele. Teised koopiad maksavad ainult materjali hinna. Õppefilmid, mis valmistatud teatava ülesande läbiviimiseks, jäävad kas vastava väeosa hoole alla või keskasutisse, kust need soovi korral soovijatele edasi saadetakse. Koopiate arv ei pruugi olla suur, sest üks koopia võib kõik väeosad läbi rännata ja sellest jätkub paljude aastakäikude väljaõppeks. Ühe koopia läbikulumisel saab alaliselt säilitatavast negatiivist valmistada uusi koopiaid.

Meelelahutusfilm.

Nii nagu sõdureid harjutatakse hindama lugemislaua, raamatukogu ja raadio tähtsust, nii saab neid rakendada endaharimiseks ja silmaringi laiendamiseks ka filmi juurde.

Linnades asuvates väeosades teenivatele sõduritel on võimalus külastada vabal ajal teatreid ja kinosid. Kinodes on peamiselt õhtuid täitvaid mängufilme ja päevasündmuste kroonikaid. Kultuurfilme või nn. lühifilme näeme harva. Kuna meie kinod valivad välja maailma filmiproduktioonist paremaid mängufilme, on kinokülastaja muutunud nõudlikuks. Seega ei ole keskpäraseil filmidel meie kinodes pikka iga. Järelikult saavad ka sõdurid jälgida häid filme. Kinoskäimise tarve on muutunud nii suureks, et sõdur oma vaba tunni kinole ohverdab. Et maal asuvad väeosad sellest ilma ei jääks, on mõnedes kohtades ka sõjavägi endale kinovõimalusi muretsenud. Seega võib ütelda, et mängufilmid on peagu kõigile sõjaväelastele kättesaadavad. Kuid peale mängufilmide on terve rida muid filme, mida kinodes harvem näeb. Eriti veel sõdur, kellel puudub võimalus sagedasti kinos käia.

Nende filmide liiki kuuluvad mitmesugused lühifilmid, milles näeme teisi rahvaid, teisi maid, tööstusi ja muid vaatamisväärsusi. Kõiki neid filme saame näha kitsasfilmil, sest enamik neist filmidest, kuigi

need on ka valmistatud normaalfilmil, on üle viidud kitsasfilmile. Neid filme on tarvis sõduritele näidata. Peagu igal pool on olemas sõduritekodud, õppesaalid. Kasutagu vaba aeg nende filmide demonstreerimiseks. Needsamad kitsasfilmide projektorid, mis kasutamisel on õppefilmide osas, on kasutatavad ka siin. Kui iga garnisoni kohta muretseda üks kitsasfilmide aparaat, siis jätkub sellest kõigile garnisoni väeosadele.

Juba ette võib ütelda, et ükski sõdur ei jäta kasutamata võimalust filmide vaatamiseks, kui neid demonstreeritakse oma väeosa ruumides. Kes ei tahaks näiteks jälgida filme, mis meie lähedale toovad teisi maid ja rahvaid ning nende eluavaldu. Või — kui palju on neid, kellel võimalus on avanenud meiega kodumaad läbi rännata? Film viib vaataja läbi kodumaa mõnekümne minutiga. Samuti on suurt huvi pakkuvad tööstuslikud filmid.

Kuidas neid filme saada? Siin ei ole sõjaväel tarvis hakata filme muretsema, sest see oleks kulukas ja tarbetu. Praegu on Eesti Kulturfilmi juures kitsasfilmide ladu, kus on olemas üle 12 000 m kitsasfilmil, millest jätkuks vaadata kaugel üle kümne tunni. Kitsasfilmide laos olevaist filmidest on 90 protsenti niisuguseid, mis on täiesti kohased sõduritele näitamiseks nende vabal ajal.

Neil päevil tuleb praegusele filmilaole juurde teine eespoolnimetatud arv uusi filme, peamiselt kodumaa osas. Neid on võimalik nii jaotada, et iga väeosa saab vastavalt soovile igal nädalal eri filmi või mitu filmi.

Filmi üür on madal, ainult üks sent meetrilt. Seega maksaks näiteks tunniajaline filmiseanss umbes 6 krooni. Tunni aja kestel on võimalik läbi rännata terve kodumaa või kõik maailmajaod, või teha ekskursioon 2—3 tööstusse, kus terve tööprotsess näha on.

Eestoodud filmietendustel on võimalik demonstreerida ka Eestis valmistatud filme sõjaväest. Peale lühipalade on olemas mitu kulturfilmi, mis vändatud sõjaväest. Neid tuleb igal aastal juurde — vähemalt üks kulturfilm ja terve rida lühipalaseid sõjaväe elust.

Filmid, mis valmistatud sõjaväest või seisavad sõjaväega ühenduses.

1. Tagavaraväelaste kordamisõppused 384 m
2. Sõjaväe ratsavõistlused Tartus . 67 „
3. Raudteepataljonile lipu andmine 67 „

4. Ratsarügemendi võistlused	28 m	31. Meie mereväe tegevusest	250 m
5. Tagavaraväelaste kordamisõppu- sed suurtükkiväes	140 „	32. Laagrитеgevus	100 „
6. Sidepataljoni aastapäev	55 „	33. Sõjamuuseum	280 „
7. Sõjaväe talvised õppused	70 „	34. „Lembit“ ja „Vambola“ müügi ajal	100 „
8. Ratsarügemendi skijõring	32 „	Seega kokku 34 filmi, kogumetraaziga 3542 m.	
9. 1. Jalaväerügemendi aastapäev	45 „	Peale eesloeteldud filmide on filmitud sõjaväge ühenduses mitmesuguste sünd- mustega, nagu: vabariigi aastapäevad, mä- lestussammaste avamised, külaliste vastu- võtud, Vabaduse Risti Vendade päevad, in- validide päevad jne. Kui need filmid juur- de arvata, on sõjaväe tegevust filmitud ligi 5000 meetrit.	
10. Sõjaväe ratsavõistlused Tallinnas	38 „	Kahju on ainult sellest, et meil ei ole säilinud filme Vabadussõjast. Mõned asja- armastajad, enamikus välismaalased, on neid siiski valmistanud, kuid need kõik on kaduma läinud. Ajaloolist materjali on säi- linud vähe.	
11. „Päev Värska laagris“	403 „	Seepärast tuleb järjekindlalt ja teatava süsteemiga arendada ka sõjaväe elu jääd- vustamist filmil, kuna seegi, mis praegu tehakse, on aastakümnete möödudes suure tähtsusega.	
12. Sõjakool murdmaajooksul	30 „	*	
13. Allveelaev „Lembit“ saabub	60 „	Nagu eestoodust nägime, on palju või- malusi ja ka palju vajadusi filmi viimiseks sõjaväkke. Peale kõige muu filmid võimal- davad ka sõjaväge populariseerida ja tuua teda lähemale rahvale.	
14. Sõjaväe ratsavõistlused Tallinnas	70 „		
15. Sõjavägi ehitab silda	55 „		
16. Sõjaväe sanatooriumi avamine	24 „		
17. Merevägi 20-aastane	57 „		
18. Sõjaväe hobusekasvandus Vorbu- ses	36 „		
19. Pioneeripataljoni sõudevõistlused	51 „		
20. Sõjavägede Ülemjuhataja Soome vabatahtl. pidustustel	121 „		
21. Pioneerid paisutavad vett	59 „		
22. „Päev Sõjakoolis“	467 „		
23. Leedu Sõjavägede Ülemjuhataja külalastab Eesti Sõjavägede Ülem- juhatajat	43 „		
24. Ruhikute ehitamine pioneerilaagris	73 „		
25. Mootorparvel jõge ületamas	89 „		
26. Tee sulgemine raidtõkkega	70 „		
27. Sõjaväe spordivõistlused	43 „		
28. Sõudevõistlused mereväs	38 „		
29. Meie pioneerid kiirsilda ehitamas	40 „		
30. Pioneerid pontoonsilda ehitamas	57 „		

Autožiiro areng viimase 5 aasta vältel.

Kapten A. Nõmm.

„Sõduris“ nr. 50-52 — 1934. a. on too-
dud lühike kokkuvõtte autožiiro kohta, mil-
lest selgub, et autožiiro evib vaatluspalli
ja lennukiga võrreldes palju hüvesid. Kuna
1934. a. autožiiro oli üldiselt alles katseta-
misajajärgus, vaatleme käesolevas, kuidas
on teostunud autožiiro arenemine möödu-
nud 5 aasta vältel ja missugustele otsustele
on jõutud välisriikides ta kasutamise alal.

USA katseid ja vaateid.¹⁾

Kuni 1937. a. ameeriklased teostasid
katseid mõne üksiku autožiiroga. Katsete
tulemused olid niivõrra head, et 1937. a.
muretseti 6 uut autožiivot, et kasutada neid
jala-, suurtüki- ja ratsaväes luure, suur-
tükitule juhtimise, side ja üksuste juhti-

mise ülesanneteks. Need autožiivõid olid
varustatud 225-HP mootoritega, saavuta-
des maksimaalse kiirusena 210 km/t. ja
minimaalse kiirusena 25 km/t. 8 m/sek.
tuulega see autožiiro võib õhus püsida ko-
hal. Lennukestus — 2,5 t. Autožiivol on
2 istet, neist üks lendurile ja teine vaatle-
jale. Üldine kaal 900 kg. Tõusukiirus

1) „The Field Artillery Journal“ 1939. a. mai-
juuni nr., 1938. a. jaan.-veebr. ja nov.-dets. nr.,
1937. a. märts-aprilli nr.

„Coast Artillery Journal“ 1939. a. juuli-aug. nr.
ja 1938. a. sept.-okt. nr.

„Army Ordnance“ 1939. a. mai-juuni nr. ja
1938. a. mai-juuni nr.

„Militär-Wochenblatt“ 1937. a. nr. 5, 40, 44, 47
ja 49; 1935. a. nr. 3.

„Revue d'Artillerie“ 1937. a. nr. 10.

„Wehrtechnische Monatshefte“ 1938. a. nr. 11.

USA autožiiro-tüüp.

300 m minutis. Tõusuks ja maandumiseks on vaja umbes 30 m pikkune rada.

1939. a. maikuus avaldatud andmeil oli USA sõja- ja mereväe mitmesugustes ühikutes palju autožiirokasutajaid.

Autožiiro maksab 16 000 dollarit ehk umbes 64 000 kr.

USA välisuurtükiväe ühikud on teostanud autožiirodega väga ulatuslikke ja põhjalikke katseid, millede põhjal jõuti järgmistele arvamustele.

Suurtükitele juhtimise alal osutus autožiiro väga heaks vaatluspunkti telgvaatlusega laskmiseks. Seejuures lendas autožiiro aeglaselt oma suurtükiväe asetuse kohal või selle taga sellaselt, et oli hästi näha vastase asetust ja oli telgvaatlus.

Laskmisele minekul lendas grupül autožiiridel TP rajooni ja maandus kavandatava tulepositsiooni juures, kuna luuremeeskond sõitis sinna autodel. Teinud isikliku luure, grupül andis luurajaile korraldused ja grupp seati kiiresti lahinguvalmis vastavalt taktikalisele olukorrale. Laskmiste ajal oli autožiiro 300—500 m kõrgusel, kuna luure tegemise ajal ta oli veidi kõrgemal, sest siis saadakse parem ülevaade suuremast rajoonist. Autožiiro on ideaalne VP, sest aeglaselt lennates on kogu aeg näha TP ja märk. Pöörete tegemise ajal märk kaob vaatleja silmist vaid mõneks sekundiks. Praktiliselt selgus, et 155-mm suurtükide tuld on 300—400 m kõrguselt autožiirilt hõlpus juhtida vähemalt 7000 m kaugusel asuvate märkide pihta. Vaatleja saab oma VP asetada märgi suhtes nii, kuidas ta tahab. Väheste õhukogemustega suurtükiväelane võib autožiirilt vaadelda oma patareid tuld. Udu ja suits mõjustavad autožiiro vaatlust palju vähem kui maapealsest VP-st toimetatavat vaatlust.

Parim viis autožiirist õige ülevaate saa-

miseks on võrrelda teda meile tuntud vaatluspalliga, lennukiga ja maapealse VP-ga.

Võrdlus vaatluspalliga. Vaatluspallivaatleja saab kasutada tugevajõulist binoklit, kuid selle hüve kompenseerib asjaolu, et autožiiro võib asuda rindele lähemale kui vaatluspall. Väidetakse, et vaatluspall võimaldab pidevat vaatlust ja paremat sidet. Kuid autožiiro võib olla maaga alatise telefonisides samuti nagu vaatluspall. Ta võib kaasa võtta 1800 m kaablit ja bensiini 0,5-tunnise lennu jaoks. Kui kütta-aine lõppemisel ta on sunnitud maanduma, võib selleks lühikeseks bensiiniga varustamise ajaks õhku tõusta teine autožiiro. Vaatluspall aga ei saa õhku tõusta ega maanduda nii kergesti kui autožiiro ega saa aeglaselt liikudes moodustada telgvaatlust igale patarele, vaid ainult vähestele patareidele. Ta lagikõrgus ühe inimese vaatluskorvis olles on umbes 1400 m, kuna autožiiro saab vajaduse korral kõrgemale tõusta. Ühe vaatluspalli õhushoidmiseks on vaatluspallikompanis 157 inimest, kuna ühe autožiiro õhushoidmiseks on vaja ca 10 korda vähem inimesi. Vaatluspalli saab kasutada ainult vaatluseks, kuna autožiirid võivad kasutada ka paljudeks teisteks ülesanneteks.

Vaatluspalli kõige tähtsamaks puudeks on aga asjaolu, et ta oma suurte mõõdetega ja ühel kohal püsimise tõttu on suurtelt kaugustelt hõlpsasti nähtav ja teda tabada on palju kergem kui autožiirid. Paljud arvavad, et vaatluspall ei ela üle tuleviku sõda.

Võrdlus lennukiga. Lennuki peamiseks hüveks on see, et ta võimaldab vaadelda laskmist relvade laskeulatuseeni, kuna autožiirilt saab vaadelda ainult lähemaile kaugustele, s. o. 155-mm mürske — 7—9 km ja 75-mm — maksimum 6 km kaugusele. Kui nähtavus on piiratud suitsu või udu tõttu, siis kaob see lennuki hüve.

Autožiiro saab aga suurtükiväega pidada palju tihedamalt sidet kui lennuk.

Rännaku ajal autožiiro võib lennata kolonni kohal või selle ees, samuti liikuda kolonni koosseisus, veetuna veoautol või selle järel. Lendamise ajal ta võib pidada sidet raadioga, visk- või tõstetateistega ja maandumisel ka suuliselt. Korteris olles autožiiro tiivad keeratakse kokku ja ta asetatakse ühes autodega garaaži või ühes suurtükidega suurtükikuuri. Autožiiro võib lennata ette TP rajooni, uurida õhust märkide rajooni ja olla valmis tulejuhtimiseks selleks ajaks, millal ühik saab lahinguvalmis. TP rajoonis autožiirid on harva ras-

kusi maandumiskoha leidmisel. Porisel pinnasel maandumisel näiteks autožiiri edasijooksu pikkus oli keskmiselt 30 cm. Kui teda ei kasutata, siis ta peidetakse kokku keeratud tiibadega puude alla. Vastase õk-suurtükiväe eest hoidumiseks ta lendab madalalt, kasutades maastikuvolte, orge jne.

Autožiiro võib maanduda grupi KP juures, nii et vaatlaja võib isiklikult kiiresti läbi rääkida grupüliga või luureohvitseriga, saada neilt juhendeid ja selgitada neile luure ja vaatluse tulemusi. Autožiiro võib maanduda ka selle patarei KP lähedal, kelle tuld ta vaatlleb, võimaldades vaatljal ja patarülil isiklikult oma vahel läbi rääkida kõige paremal hetkel. Vastase eksiteele viimiseks ta sageli maandub aga umbes 1—1,5 km kaugusel KP-st ja meeskond viiakse KP-ti mootorsõidukeil.

Mitte-lendamise ajal autožiiro vaatlaja asub alatiselt grupi KP juures, kus ta süveneb olukorda, uurib kaartidelt, skeemidelt ja õhufotodelt märke ja märkide rajooni. Ta on pidevalt kursis grupi tegevusega ja ülesande saamisel tal pole vaja pikki seletusi ega läbirääkimisi. Jalaväega kontakti pidamiseks ta maandub kas jal-

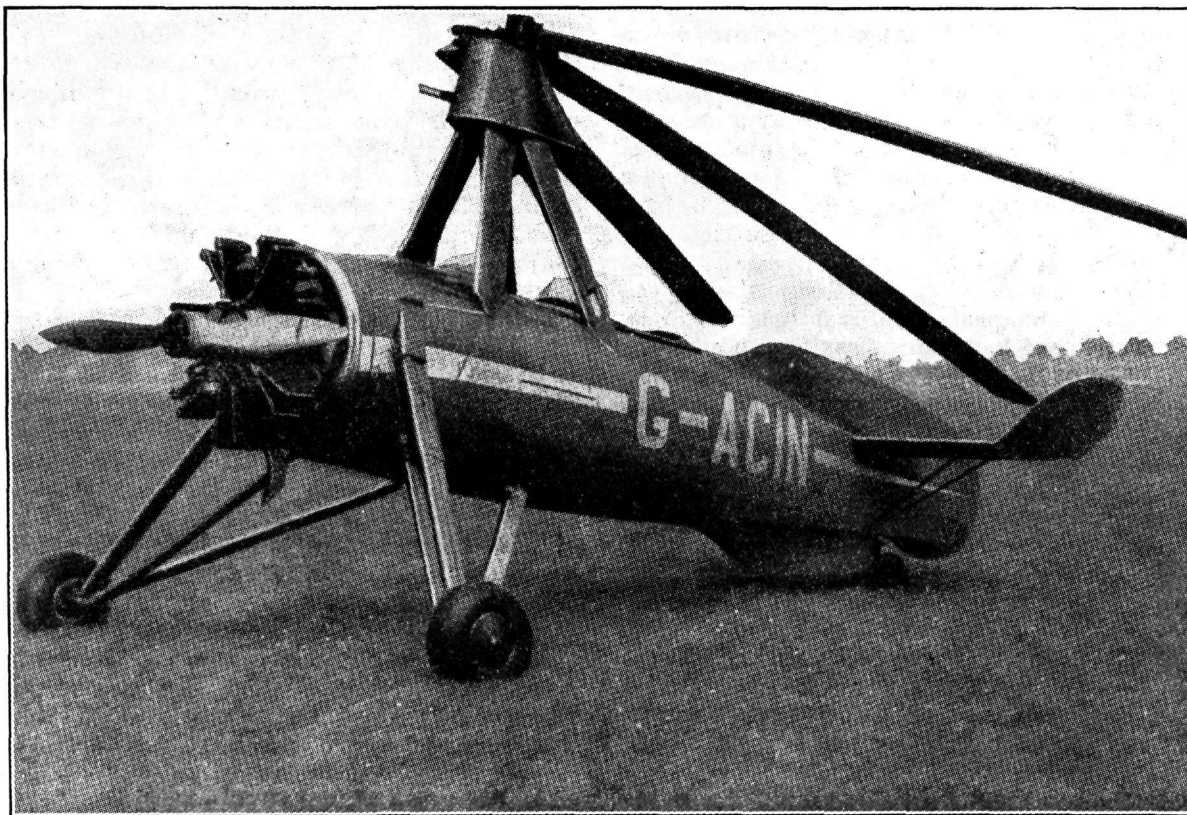
rügüli KP läheduses (kui rügül ja grupül ei asu koos) või võtab säält vastu tõsteteatisi.

Autožiiro võimaldab pidevamat vaatlust kui lennuk ja temalt on ka parem sidet pidada. Lennates TP taga, ta vaatlaja teeb samasuguseid vaatlusi kui maapealses vaatluspunktis. Vaatlused või käsklused antakse mõnikord patareiohvitserile häälega, mis aga lennukilt pole kunagi võimalik.

Autožiiro suurimaks hüveks on see, et ta meeskonda on hõlpus komplekteerida suurtükiväelastega. Sõja ajal õhujõud vajavad märksa rohkem ohvitseri kui rahu ajal. Iga lennuki jaoks peaks olema vähemalt 2 meeskonda. Andes igale suurtükiväe-brigaadile (3 rügementi à 2 gruppi à 3 patareid) autožiiro-salga, milles on 5—7 autožiivot, on võimalik mitte ainult asendada vaatluspalle, vaid vähendada ka lennukite arvu vaatluslennukite-eskadrillis. Sellase autožiiro-salga tarvituselevõtmisel igal suurtükiväerügemendil peaks olema 1 autožiiro, kuna 2 tk. oleks brigaadi juhatuse kasutada.

Võrdlus maapealse vaatluspunktiga. Maapealsest VP-st võib näha märksa kaugel-

Autožiiro pooleldi kokkuklapitud tiibadega.

male kui autožiirilt, sest viimasel ei saa kasutada vaatlusinstrumente. VP-s on aga suuri nähtamata alasid. VP võib öösi sälkida kõrgeõhnguid või lõhkemistekeset. Autožiiro võib sälkida vaid päeval ja ka siis, kui ilmastliku tingimused piiravad VP nähtavust. Vastane võib VP neutraliseerida käsirelvade ja suurtükiväe tulega või suitsuga. Autožiiro vaatlus võib katkeda sel ajal, kui ta varustab end bensiiniga, vastase hävitajate tegevuse, õk-suurtükiväe tule või mehaanilise rikke (masinavigastuse) tagajärjel.

Maapealne vaatleja võib väga lähedalt vaadelda vastase tegevust teatavas rajoonis, binokliga detailselt uurida märke ja teostada täpselt eellaskmist väga väiksete märkide pihta. Autožiiro vaatleja võib korraga vaadelda laia maa-ala ja kiiresti saada ettekujutuse vastase tegevusest ja suuremate märkide asetusest. Autožiiro liikuvus on suureks plussiks võrreldes maapealse VP-ga. Autožiiro lendab kiiresti ette ja algab märkide uurimist juba siis, kui patareid on veel rännakul, TP-le asumisel, lahinguvalmis seadmisel ja kui maapealsed VP-d on alles tegevusse astumata. Lennates TP taga, autožiiro võimaldab iga patarei tulejuhtimiseks telgvaatlust. Autožiiro võimaldab ka head siset jalaväega, sest temalt on hõlpus kindlaks määrata rindejoont, luua silmsidet jalaväega, jälgida tankide tegevust, võtta tõsteteatise jalaväe KP-st jne. Kui on vaja vastast petta, saadetakse palju autožiirosid sinna rajooni, kus tahetakse demonstree-rida rünnakut, kuna vajaduse möödumisel nad lendavad kiiresti ära. Autožiiro on hea vaatlusvahend ka kaitselahingus nii kaitsepositsiooni luurel kui ka kaitselahingu läbiviimisel.

Toodust selgub, et autožiiro on väga hea täiendus maapealsetele vaatluspunktidele.

Autožiiro kaitsmine vastase hävitajate ja õk-relvade vastu. Autožiiro kaitsmisel vastase hävituslennukite vastu on nõrgaks küljeks see, et temalt on raske näha vastase hävitajate lähenemist, sest ta tiivad liiguvad pidevalt. Autožiirilt saab kiiresti maa pealt hoiatada vastase hävitajate lähenemise üle. Isegi siis kui hävitaja suudab nähtamatult läheneda kuni 1600 m kaugusele, suudab 600—800 m kõrgusel asuv autožiiro hävitaja eest kõrvale hoiduda. Laskudes alla 45° all kiirusega 250 km/t., ta jõuab 450 m kõrgusele, enne kui hävituslennuk jõuab 700—800 m kaugusele, kuigi viimane lendab kiirusega 700 km/t. Kuid pilves ilmaga, kus hävitaja saab läheneda pilvede tagant, on auto-

žiirilt kasulik olla võimalikult madalamal. Üldse autožiiro peab asuma omal territooriumil ja võimalikult madalamal, et oma vägede õk-relvad suudaksid teda kaitsta. Kui vastane teab, et autožiiro on kaitstud võimsa tulega, ei võta ta ette madallennurünnakut autožiiro vastu.

Õk-kahureid vastasel ei jätku igale poole, sest neid kasutatakse peamiselt suuremate keskuste, tähtsamate sidesõlmede, aerodroomide, vabrikute jne. kaitseks. Siiski autožiiro peab arvestama õk-kahurite olemasolu. 37—75-mm õk-kahurite mõjuv tuli ulatub 5—7 km kaugusele. Kuna õk-kahurid asetsevad vähemalt 1 km kaugusel esijoonest, siis autožiiro peaks olema 4—6 km kaugusel vastase esijoonest. Kui vähegi võimalik, vaja neutraliseerida vastase õk-patareid, sest siis autožiirilt on suurem tegevusvabadus.

Autožiiro kasutamine rannasuurtükiväes. Ameerika rannasuurtükivägi teostas autožiiriga põhjalikke katseid, millede kohta on avaldatud järgmist.

Õhust positsiooni valimisel liikuvaile pataridele autožiiro osutus võrdvõimeliseks teiste lennukitüüpidega. Tulejuhtimisel selgus, et teda on kerge hoida vaatlemiseks soodsel kohal ja et ta võimaldab väga head lõhengute vaatlemist. Katsetel ilmnis ka väga huvitavaid sidepidamise võimalusi. Praktiliselt oli võimalik autožiirilt hüüda maapeal asuvale meeskonnale lühikesi teateid siis, kui autožiiro asus kohal või möödus väga väikese kiirusega. Helklambiga on võimalik päise päeva ajal maapealt signaliseerida autožiirile kuni 3 km kauguselt. Ka visk- ja tõsteteatiste kasutamine on autožiirilt märksa hõlpsam kui teistel lennukitel. Pideva telefoniseid pidamine hõljuva autožiiro ja patarei vahel polnud edukas.

Autožiiro suurimaks hüveks on see, et ta saab töötada väga väikeselt aerodroomilt, nii et ta võib asetseda rannasuurtükiväe peagu iga KP lähedal.

Katsetel selgus autožiiro häid omadusi ka luure alal. Autožiirilt valiti õk-patareide tulepositsioone, määrati teede seisukorda ja rännakuteid.

Katsetatud autožiiro kandejõud oli võrdlemisi väike (262 kg). Oma põletis- ja määrdeaine tagavaraga see autožiiro suutis õhus olla 2 tundi, mida on aga vähe rannasuurtükiväe luureks, mõttetöödeks ja tulejuhtimiseks. Materjalosa alal selgus, et vibreerimise vältimiseks autožiiro pöörlevad tiivad peavad olema hästi reguleeritud. Ühe tiiva murdumisel tavaliselt tuleb panna kõik uued tiivad.

Nende katsete põhjal USA rannasuurtükiväe nõukogu asus seisukohale, et autožiirid vaja edasi arendada kandejõu suurendamise seisukohalt. Ühtlasi otsustati arendada tavalist tüüpi luurelennukit nii, et ta suudaks aeglaselt lennata ja eviks lühikest jooksu tõusul ja maandumisel. Siis korraldatakse võrdluskatseid selle lennuki ja autožiiri vahel.

Autožiiri areng lähemas tulevikus. Ühes kõigi masinate parendamisega areneb ka autožiiri mootor ja tiivad. Lendamine muutub tasasemaks, mis võimaldab kasutada optilisti abinõusid ning täpsustada vaatlust ja eellaskmist.

Side alal tuleks autožiiridele monteerida kaablipool, mis võimaldab luua pikemaid telefoniliine. Peale selle vaja välja arendada nn. telairophoni, mis muudab inimese hääle niivõrra tugevaks, et patareide TP rajoonis lendavalt autožiirilt saab häälega anda patareile käsklusi, teateid, vaatlusi jne. Siis autožiiri on ideaalne kõrge liikuv VP.

Prantslaste vaateid.²⁾

Autožiiri kasutamise alal prantslased on jõudnud nii kaugele, et käsitlevad seda probleemi juba oma eeskirjades. Suurte ühikute lahingueeskirjas § 55 iseloomustatakse autožiirid järgmiselt. Autožiiri võib maanduda peagu igale põllule ja pidada komandopunktidega sidet märksa paremini kui tavaline lennuk. Ta võib lühikeseks ajaks vähendada lennukiirust miinimumini, mis võimaldab toimetada vaatlust samasugustes tingimustes kui vaatluspallilt. Praeguses arenemisastmes olevat autožiirid pole võimalik varustada võimsate relvadega, mistõttu vastase lennukid (hävitajad) on temale sama ohtlikud kui vaatluspallile. Tema väike kiirus teeb ta võrdlemisi tundlikuks vastase õk-suurtükiväe tulele. Neil põhjustel autožiirid pole võimalik kasutada vastase vägede kohal. Ta on väga sobiv sidepidamiseks oma vägede paigutuse piirkonnas ja suurtükiväele korrekterimiseks väiksematele kaugustele. Autožiiri suudab täita ka mõningaid luureülesandeid öösi. Suurtükiväele korrekterimisel autožiiri

2) Frantsuzskoje nastavlenie po ispolzovaniju krupnõh sojedinenii. 1937. a.

Frantsuzskoje nastavlenie po strelbe artillerii (1936). Moskva, 1938. a.

„Revue d'Artillerie“ 1939. a. nr. 6 ja 1938. a. nr. 6.

„Militär-Wochenblatt“ 1939. a. nr. 11, 1937. a. nr. 42 ja 43, 1936. a. nr. 9.

„Army Ordnance“ 1939. a. nr. 3.

„Vojennõi Zarubežnik“ 1938. a. nr. 11.

ro saab suurtükiväega hoida palju tihedamat sidet kui lennuk, kuid vähem katkematult kui vaatluspall, sest viimane on patareiga telefonisides.

Prantsuse suurtükiväe 1936. a. laskeeskiri ütleb, et õhustvaatlus ja suurtükiväe korrekterimine teostub autožiirilt reeglina samasuguselt nagu lennukilt.

1936. a. oli Prantsusmaal autožiirirühmad moodustatud 11. lennubrigaadi ja 38. lennueskadrilli juures.

1937. a. sõjaajakirjades ilmunud teatel autožiirid määrati vaatluspalli-ühikute koosseisu, sest mõlemad nad on ette nähtud peamiselt suurtükiväe vaatlusteenistuseks. Autožiiri ja vaatluspalli üheskoos kasutamisel võib saavutada pidevat vaatlust, sest vaatluspalle saab kasutada kuni 25 m/sek. tuulega, kuna autožiiri vajab 25 m/sek. või tugevamat tuult selleks, et õhus ühel kohal paigal püsida. Koostöö-õppuste ajaks nad allutatakse suurtükiväele.

1938. a. ilmunud kirjutises kindral Dumas väidab, et autožiiri on kõlblik ülesannete täitmiseks sellastes tsoonides, kus tal on vähe karta lennukite rünnakuid või vastase õk-kahurite mõjuvõimet. Järelikult teda võib kasutada koostööks suurtükiväegruppidega, kelle ülesandeks on tulistada rinde lähedasi märke, s. o. autožiirid võib anda juurde diviisisuurtükiväe osadele. Kuna aga autožiiri ei evi nii suurt kiirust kui lennuk, siis ainult viimane võib täita suurtükiväele juhtimise ülesandeid kaugetele märkidele, kus on vaja lennata kaugetele vastase asetuse kohale.

1939. a. juunikuus ilmunud kirjutises koltn. Verdurand väidab, et praegusaja autožiiri evib eriti suurt stabiilsust lendamisel ja maandumisel, kergelt manööverimist, häid vaatlusvõimalusi, peagu igal kohal tõusmis- ja maandumisvõimet jne. Üldiselt võetuna praegusaja autožiiri evib palju suuremat töötamis-julgeolekut kui ükski teine lennukitüüp. Vanemal mudelitel oli mõni nõrk külg, kuid nüüd need on täielikult kõrvaldatud. Moodne autožiiri on täiesti kasutamiskõlblik nii eralennu kui eriti aga ka sõjaväeliste ülesannete täitmiseks. Autori väidete väärtust tõstab veel asjaolu, et mitmesuguste katsete ajal autor on saanud isiklikke põhjalikke kogemusi autožiiride konstruksiooni ja kasutamise alal.

Prantsuse endine suurtükiväeinspektor, kindralstaabi ülema asetäitja, relvastuse ülem ja kahekordne sõjaminister kindral Maurin kirjutab oma raamatus kokkuvõetult järgmist. Lennuk evib suurtükiväe seisukohalt väga elulist tähtsust. Seepärast

vaja suurtükiväeühikute käsutusse määrata teatav arv lennukeid. Autožiiro on praktiliselt selleks otstarbeks kohane.

Inglaste vaateid.³⁾

Inglismaal valmistatakse seeriatena C-40 tüüpi autožiirosid, mille tähtsamad omadused on järgmised. 175-HP Salmson tähekujuline mootor võimaldab haruldaselt suure ulatusega kiiruse muutmisi (maksimaalne kiirus 200 km/t., minimaalne — 24 km/t.). Seetõttu ta on eriti kohane luure, vaatluse ja foto ülesanneteks, kuid ka pommipildumiseks. Lenduri ja vaadleja istmed on kõrvuti. Neid autožiirosid kasutatakse ka õppelennukitena lendurvaatlejate, eriti suurtükiväeiate ja staabiohvitsereide väljaõppeks. Autožiirosid kasutatakse ka sidelennukina, et rinde taga tuua võimalikult lühema ajaga ühte kohta kokku vanemaid ohvitsere ja kõrgemaid juhte.

Juba 1936. a. inglise suurtükivägi tegi autožiiro abil tulejuhtimise harjutusi.

1937. a. hakati katsutama ka üheistmelist autožiivot, mille kohta on teada järgmist. Tal on õhkjahutusega 84-HP mootor. Ühes lenduriga ja kütteaine tagavaraga ta kaalub 454 kg. Reisikiirus 180 km/t. Ta võib tõusta 1,8 m suuruselt platsilt ja laskuda vertikaalselt. Minuti vältel ta tõuseb 210 m kõrgusele.

Inglased evivad ka vesi-autožiirosid. Nad kasutavad autožiirosid ka oma sõjalaeval, samuti Gibraltaril, kus pole küllalt ruumi suurteks aerodroomideks.

Venelaste vaateid.⁴⁾

Vene autožiiro A-8 mootoriga M-11 katsed lõppesid edukalt 1936. a. See oli kaheistmeline autožiiro, mille minimaalne lennukiirus oli 45 km/t ja maksimaalne — 132 km/t. Edasijooksu pikkus oli tõusul 35 m ja maandumisel 2—3 m.

1938. a. ilmunud kirjutises iseloomustatakse autožiivot ja ta kasutamist järgmiselt. Autožiivot on võimalik kasutada peagu igasugusel maastikul, sest praegusaial ta võib tõusta ja maanduda praktiliselt igal pool. Kui tuule kii-

rus on alla 5 m/sek., siis tõusul vene autožiiro jookseb umbes 15 m. Inglastel on aga nn. hüppav autožiiro, mis tõuseb peagu vertikaalselt. Autožiiro teenimiseks on vaja 2 meest — lendur ja mehaanik, kuna vaatlejaks kõlbab suurtükiväe iga vaadleja, kes evib kogemusi õhustvaatluse alal. Põletis- ja määrdeainetega varustamine on eriti lihtne mootorveoga suurtükiväes, sest 140-HP mootoriga autožiiro vajab tunnis 40 l bensiini ja mõni l õli. Autožiivot kui lihtse konstruktsiooniga aparati võib kiiressti valmistada seeriates viisi. Vaatlustingimused on autožiivol kaunis head. Autožiiro-vaatleja võib kasutada ka binoklit. Tähtselt autožiiro lendab oma vägede kohal umbes 3 km kaugusel esijoonest ja võib vaadelda kuni 7 km kauguseni.

Üldiselt tuleb arvata, et autožiiro ei suuda vaatluspalli ega lennukit täielikult asendada, vaid kõiki neid on vaja, sest nad täiendavad üksteist. Suurtükiväel autožiiro võib täita rida tähtsaid ülesandeid, mida lennuk ja vaatluspall suudavad täita kas suurte raskustega või üldse ei suuda täita.

3) „Deutsche Wehr“ 1939. a. nr. 36.

„The Coast Artillery Journal“ 1938. a. jaan.-veebr. nr.

„Militär-Wochenblatt“ 1937. a. nr. 48 ja 1936. a. nr. 41.

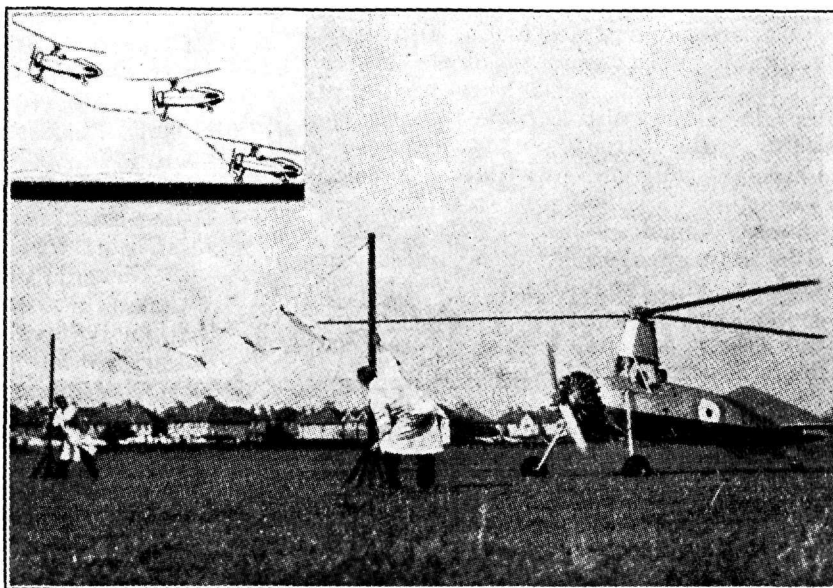
„Revue d'Artillerie“ 1937. a. nr. 10.

„Krasnaja Zvezda“ 1937. a. nr. 106.

4) „Artilleriiskii Žurnal“ 1938. a. nr. 4 ja 1937. a. nr. 10—11.

„Vojennaja Mõsl“ 1938. a. nr. 7.

„Militär-Wochenblatt“ 1936. a. nr. 34.

Hüppestardiga inglise autožiiro C-40 startimas üle tõkke. Ülemine skits selgitab hüppestardi läbiviimist.

Sellaste ülesannete hulka kuuluvad: tulepositsioonide luure, rännakuteede määramine, sidepidamine suurtükiväehikute vahel ning jala- ja suurtükiväe vahel, telefoniliinide kiire loomine jne.

Üks Vene autoriteete väidab, et laskurikorpusse koosseisus peaks olema autožiiro-lüli, milles on 3—5 autožiivot. Neid autožiivosid on vaja liikuvate vaatluspunktide moodustamiseks, mis ei ole sõltuvad aerodroomidest ja pole ka väga tundlikud hävituslennuväe kallaletungide vastu. 3—5 autožiiro olemasolu võimaldab korpusestaabi koosseisu kuuluvail ohvitseridel vaadelda lahinguvälja, organiseerida vägede koostööd ja anda asjaosalistele õigeaegset informatsiooni olukorrast.

Sakslaste arvamusi.⁵⁾

Sakslased on loobunud autožiiro katsetamisest, suunates oma tähelepanu aeglaselt lendavaile lennukitele. Nad katsetavad lennukit, mille tunniikiirus võib vahelduda 48—210 km. Seejuures on nõudeks, et vaikselt

ilmaga see lennuk peab suutma tõusta 140 m ja maanduma 60 m pikkusel maa-alal. Ameeriklased väidavad, et saksa aeglaselt lendava lennuki konstruktiivsed omadused ületavad autožiiro vastavad omadused, kuid need mehaanilised paremused ületatakse autožiiro suurema ja mitmekülgsema kasutamise võimaluse ning kasulikkuse poolt.

Kokkuvõte.

Viimase 5 aasta vältel autožiiro on teinud läbi suure evolutsiooni. On arendatud autožiirro materjalosa ja omadusi, kuid ka ta sõjalise kasutamise alal on palju edasi jõutud. Praegusajal kasutatakse autožiivot hea eduga luure, suurtükiväe juhtimise või korrekterimise ja sidepidamise ülesanneteks mitte ainult eestoodud suurriikides, vaid ka Belgias, Rootsis ja Jaapanis. Lähemal ajal peaks selguma ka, missuguseid tulemusi autožiiro saavutab tänapäeva sõjas.

5) „The Coast Artillery Journal“, 1938. a. jaan.-veebr. nr.

Raudbetoonsildade purustamisest.

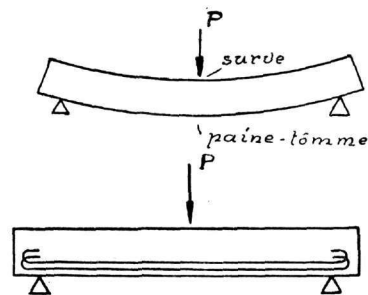
PE IV käsitleb raudbetoonsildade (rb-sildade) purustamist võrdlemisi konspektiivselt (§ 267—270) ja purustamine on ette nähtud peamiselt välislaengutega. Ühtlasi rõhutab eeskiri, et välislaengutega purustamine nõuab väga palju lõhkeainet ja ei anna seejuures enamikul juhtumel soovitud tagajärgi — välislaeng purustab betooni, kuid raudosad tuleb purustada erilaengutega. Siselaengutega purustatakse rb-silla osi vaid siis, kui neis leidub ehituse ajal valmistatud miinitorusid, laengukambreid või laengupesid, kuna aga nende tegemine rb-tugeusesse puurimise ja lõhkeainete abil olevat harva teostatav (§ 269).

Saksa ülemleitnant dipl. ins. Kolb toob oma artiklis „Sprengen von Eisenbeton = Balkenbrücken“ („Vierteljahres-hefte für Pioniere“ 3. Heft, August 1938) väga väärtuslikke andmeid rb-sildade purustamisest siselaengutega ka nende sildade juures, kus laengukambriid ja miinitorud ei ole ehitamise ajal ette valmistatud. Tähendatud artikkel on huvitav eriti meie pioneridele, kellele õlgadel lasub sõja puhul sildade purustamine.

Allpool on toodud kokkuvõetult nimetatud artikli sisu:

Raudbetoonsildade konstruktsioonist.

Koormatud lihttalas (tala kahel toel) tekkivad ülemises pinnas surve- ja alumises pinnas tõmbepinged. Kuna betooni vastupidavus survepingetele on maksimaalne ja tõmbepingetele minimaalne, siis asetatakse

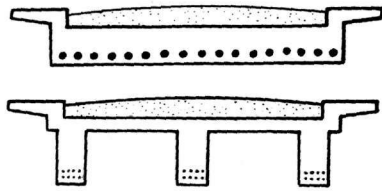

Joonis 1.

betoontala tugevdamiseks alumisse ossa raud, millede ülesanne on vastu pidada koormatud talas tekkivale tõmbepingetele. Tala vastupidavus tõmbepingetele on seda suurem, mida lähemale tala alumisele servale on asetatud raud.

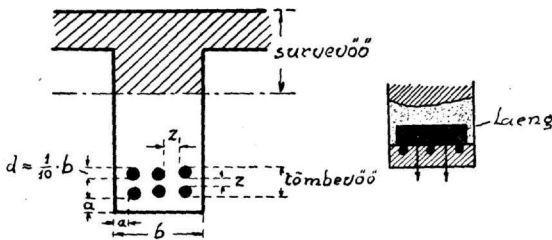
Väiksemate avaustega silla toevahed kaetakse mõnikord liht raudlaadiga (joon. 2—

ülal). Üldiselt aga ehitatakse rb-sildu ehitusmaterjali säästu mõttes enamikus ribidega plaatidest, kusjuures ribisid ühendava rb-plaadi paksus kõigub 10–30 cm vahel (joon. 2 — all).

Joonis 2.

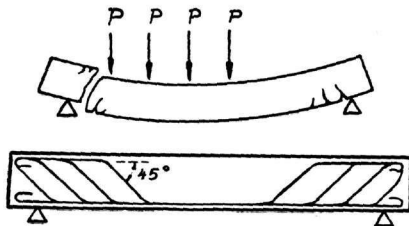
Raud ribides on harilikult ümmargused ja nende läbimõõt keskmiselt $\frac{1}{10}$ ribi laiust. Raudade ja plaadi armatuuri ühendamiseks on asetatud ribisse risti raudrangid, mis purustamise juures lakistust ei avalda.

betoonkate $\alpha = 2-5 \text{ sm}$
raudade vahe $Z \geq 2 \text{ sm}$

Joonis 3.

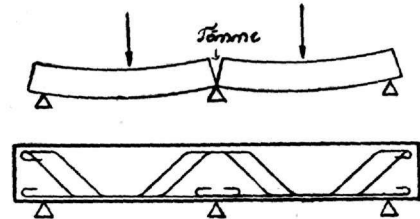
Peale surve- ja tõmbepingete tekib talas tuge läheduses ka veel löikepinge, mille vastu harilik betoon on nõrk. Seepärast toekohtadel pööratakse alumises pinnas olevad raud üles.

Joonis 4.

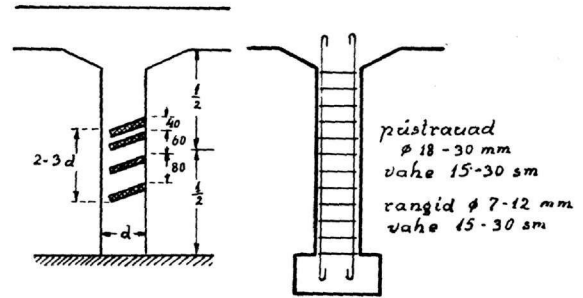
Talad, mis katavad korruga mitu toe vahet, nimetatakse läbijooksvaiks ja neis tekivad ka toekohtades tõmbepinged. Viimaste tõttu tugevdatakse toekohti raudadega.

Rb-sildade vahetagedeks on harilikult rb-tugisambad või -postid. Neis avaldub

Joonis 5.

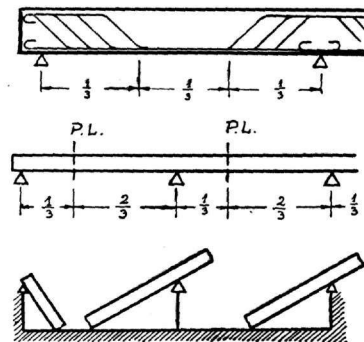
peamiselt survepinge ja neisse asetatud raudarmatuuri ülesanne on vastu võtta vaid pingeid, mis võivad tekkida vertikaalsetest nõtkepingetest või väljapaindumisest. Seepärast tugipostidesse asetatud raud on palju väiksema läbimõõduga kui talades (joon. 6 — parempoolne).

Joonis 6.

Soodse purustuslõigu valimine.

Soodsem purustuslõik asetseb toe vahe keskmises kolmandikus, kus raud on kõik koos tala alumises osas ja ühes pinnas. Purustuslõigu valikul tuleb ühtlasi silmas pida, et lõigud ei asetseks sümmeetriliselt mõlemal pool tuge.

Joonis 7.

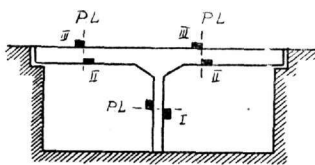
Rb-tugiposte on soovitatav purustada keskelt. Seejuures purustusvöö laius peab olema vähemalt 2–3 posti läbimõõtu, et tagada posti nihkumist kohalt ja vältida purustatud posti ülemise otsa vajumist alumise peale.

Rb-tugipostide purustamisel siselaengu- tega puuraukudes tuleks tugiposti puurida vähemalt neli rida auke, nagu näidatud joonisel 6.

Laengute paigutus.

Raudarmatuuri purustamine on tagatud ainult juhtumil, kui laengud on asetatud vahetult raudade ligi. Iga vähemgi betoonikiht, mis asetseb laengu ja raudade vahel, vähendab purustuse mõju, ja nagu kogemused näitavad, kutsub esile vaid raudade paindumise ja venimise. Seepärast tuleb rb-talade purustamisel paljastada ennem tõmbevöösse paigutatud rauad ja paljastatud raudadele asetada vahetult laengud (joon. 3).

Ülejäänud sillaosad purustatakse pealiskõõli või siselaengutega (puuraukud). Seejuures tuleb silmas pidada, et tala ülemisele ja alumisele vööle kui ka tugedele asetatud laengud töötaksid vastastikku purustisloigu peale.

Laengute mõjuvama asetuse järjestus I, II ja III

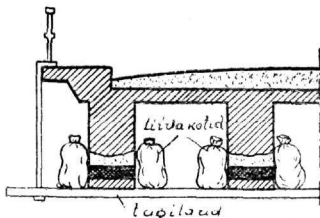
Joonis 8.

Raudade purustamiseks valmistatakse laengukamber suruõhu-kompressori puuridega, nende puudumisel aga lõhkeainetega, kusjuures lõhkelaengu suurus arvutatakse valemist:

$$L = \frac{1}{3} W^3 c d,$$

kus W = purustusraadius, c = keskkonna vastupidavuse kordaja ja d = tope lühiduse kordaja.

Talade tõmbevöösse raudade purustamiseks paigutatud laengutele tuleb ette näha ka tope (joon. 9).

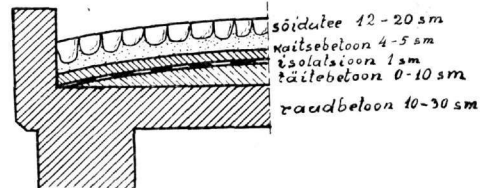

Joonis 9.

Väiksemate pealiskõõlite või puuraukudega ette valmistatud laengukambrid ta-

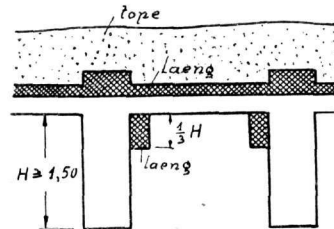
las peagu ei nõrgesta silla kandvust ja liiklemine sillal ei ole takistatud. Küll aga peab olema tarvitusele võetud abinõud tugevate põrutuste ja rappumiste vältimiseks.

Silla plaat purustatakse harilikult pikendatud laengutega või puuraukudesse asetatud laengutega. Pikendatud laengute kasutamise juures tuleb kõrvaldada sillalt sõidutee kate (munakivilaotis või killustikiht) kuni kaitsebetoonini (joon. 10).

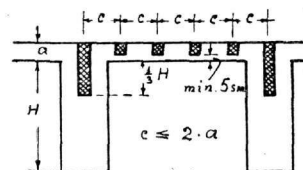
Joonis 10.

Pikendatud laengu suuruse arvutamise juures tuleb silmas pidada, et sillaplaadi tugevus ribide kohal on märksa suurem kui ribide vahel oleval plaadil. Juhtumil kui ribi kõrgus on üle 1,5 m, tuleb asetada lisalaeng ribide sisekülgedele (joon. 11).

Joonis 11.

Sillaplaadi purustamisel siselaengutega puuritakse plaati puuraukud nii sügavalt, et augu põhja ja plaadi alumise serva vahele jääks 5 cm paksune betoonikiht. Puuraukude vahe laiuseks võetakse kahekordne plaadi paksus. Ribide kohtadel peab aga puuraukude sügavus ulatuma kuni $\frac{1}{3}$ ribi kõrgusest või vähemalt 20 cm allapoole plaadi alumist pinda. Sellane laengute asetis tagab ka halva tope juures silla purustamise.

Joonis 12.

Kui plaadi paksus ületab 0,4 m, võetakse puuraukude vahel laiuseks $1\frac{1}{2}$ -kordne plaadi paksus.

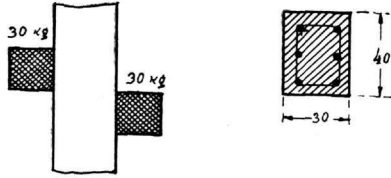
Laengute suuruse arvutus.

Kui laeng on asetatud rb-pinnale ilma ühegi toppeta, siis lõhkeaine hulk arvutatakse valemist:

$$L \text{ (gr)} = 2 F^2 25 = 50 F^2$$

kui $F^2 = 30 \times 40 = 1200 \text{ cm}^2$, siis

$$L = 50 \times 1200 = 60000 \text{ g} = 60 \text{ kg.}$$

Joonis 13.

Võrreldes seda lõhkeainehulka meie PE IV antud normidega, näeme, et sama lõhkeainehulgaga saab purustada sama suure ristlõikega raud-eseme.

Juhtumil, kui on võimalik korraldada laengu topet, mis võrdub purustatava rb. paksusega, võib vähendada laengu kaalu 20% võrra, ja kui tope ületab purustatava rb. paksuse, võib vähendada laengu kaalu kuni 50%. See tingimus on maksev ka pikendatud laengu kasutamisel sillaplaadi purustamisel.

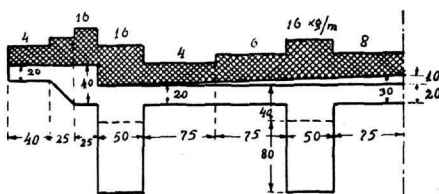
Sellaste välislaengutega raudbetooni purustamist tuleb kasutada ainult hädakorral, sest lõhkeaine kulu on äärmiselt suur ning suurte laengute paigutamine ja kinnitamine talade külge on raskendatud.

Rb-plaadi purustamisel pikendatud laengutega on laengu suuruse arvutamiseks alljärgnev praktilistel kogemustel saavutatud tabel:

Plaadi paksus cm	Lõhkeaine hulk kg ühe jm
a = 20	4
a = 30	8
a = 35	12
a = 40	16

Laengu väljaarvutamise näide:

$$L = 0,40 \cdot 4 + 0,25 \frac{4+16}{2} + 0,25 \cdot 16 + 0,50 \cdot 16 + 0,75 \cdot 4 + 0,75 \frac{4+8}{2} + 0,50 \cdot 16 + 0,75 \cdot 8 = 37,6 \text{ kg (poole silla laiusena).}$$

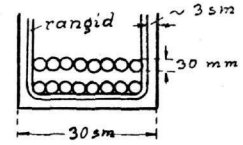

Joonis 14.

Pikendatud laengute juures tuleb tingimata tarvitada topet.

Rb-plaadi purustamisel siselaengutega puuraukudes tuleb silmas pidada, et puuraukud oleksid täidetud kogu ulatuses lõhkeainega ja et oleks hea tope. Puuraugu ühe jm pikkuse peale läheb 1 kg Pil-lõhkeainet.

Talade (ribide) purustamisel tuleb silmas pidada raudade kogu ristlõike pinda. Seejuures oletatakse, et rauad on asetatud üle kogu tala (ribi) laiuse üksteise kõrvalle ja vähemalt kahes reas.

Joonis 15.

Alltoodud tabelitest esimene näitab talades raudarmatuuri kogupinda tala mitmesuguste mõõdete juures.

Tala laius cm	Ümmargune raud Ø mm	Arv tk.	Kokku
30	30	2 × 8	16 Ø 30 mm
40	40	2 × 8	16 Ø 40 mm
50	50	2 × 9	18 Ø 50 mm
60	60	2 × 9	18 Ø 60 mm

Tala laius cm	Raudarmatuuri purustamiseks laeng kg	Täiendav laeng betooni purustamiseks kg	Kogulaeng kg
30	16.0,2*) = 3,2	1,6**)	4,8
40	16.0,33 = 5,3	2,7	8,0
50	18.0,5 = 9,0	4,5	13,5
60	18.0,8 = 14,4	7,2	21,6

*) Esimene arv tähendab raudade hulka ja teine lõhkeaine kaalu, mis on vajalik ühe raua purustamiseks, kusjuures on võetud aluseks, et raua läbilõike pinna ühe cm^2 peale läheb lõhkeainet 25–30 g.

**) Arvestades, et talades asetsevad rauad ümbritseb betoonikiht, suurendatakse raudade purustamiseks määratud laengut 50% võrra.

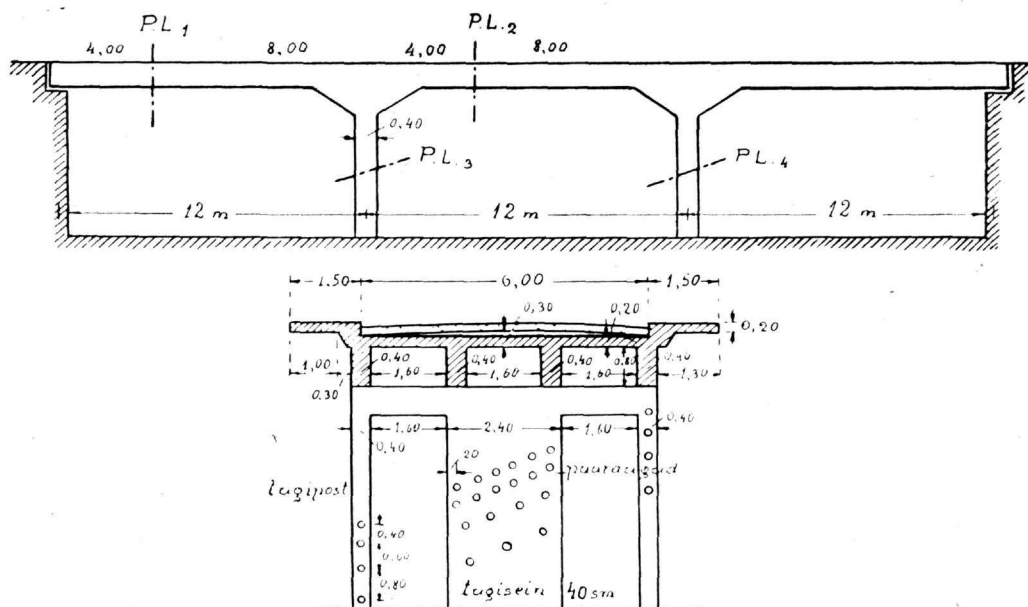
R. VOIMANN

SPETSIAAL VORMIRIETE TÖÖSTUS
TALLINN, K. PÄTSI TÄN 10.3

SOOVIME AUVÄÄRT TELLIJATELE

Head uut aastat

Rb-silla purustamiseks tarviliku lõhkeaine hulga arvutuse näide:

Joonis 16.

A. Pealislaukudega:

Sillaplaat:

$$2 (1,00 \cdot 4 + 0,30 \cdot 16 + 0,40 \cdot 16 + 0,80 \cdot 4 + 0,80 \cdot 6 + 0,40 \cdot 16 + 0,80 \cdot 8) = 72 \text{ kg.}$$

Talad:

$$4 \cdot 8,0 = 32,0 \text{ kg.}$$

$$\text{Purustuslõik 1} = 104,0 \text{ kg.}$$

$$\text{Purustuslõik 2} = 104,0 \text{ kg.}$$

Tugipostid:

$$[(0,40 + 2,60) + 0,40] \cdot 16,0$$

$$\text{niisiis purustuslõik 3} = 54,4 \text{ kg.}$$

$$\text{purustuslõik 4} = 54,4 \text{ kg.}$$

$$\text{Kokku L} = 316,8 \text{ kg.}$$

B. Siselaengutega (puuraukudes):

Ülemine vöö:

$$2 (3 \cdot 0,10 + 1 \cdot 0,40 + 1 \cdot 0,50 + 4 \cdot 0,10 + 1 \cdot 0,50 + 2 \cdot 0,10) \cdot 1,000 = 4,6 \text{ kg.}$$

Talad:

$$4 \cdot 8,0 = 32,0 \text{ kg.}$$

$$\text{Purustuslõik 1} = 36,6 \text{ kg.}$$

$$\text{Purustuslõik 2} = 36,6 \text{ kg.}$$

Välimised tugipostid:

$$2 \cdot 4 \cdot 0,30 \cdot 1,000 = 2,4 \text{ kg.}$$

Keskmine tugipost (tugisein):

$$(2 \cdot 6 + 1 \cdot 4 + 1 \cdot 3) \cdot 0,30 \cdot 1,000 = 5,7 \text{ kg.}$$

$$\text{Purustuslõik 3} = 8,1 \text{ kg.}$$

$$\text{Purustuslõik 4} = 8,1 \text{ kg.}$$

$$\text{Kokku L} = 89,4 \text{ kg.}$$

Nagu nähtub, on rb-silla purustamisel siselaengutega puuraukudes lõhkeaine kulu ümmarguselt 4 korda vähem kui pealislaukudega. Rb-silla ettevalmistus purustamiseks siselaengutega nõuab aga rohkem aega ja igakord ei ole ka olukorra tõttu läbiviidav. Siiski tuleks seda purustamisviisi igal võimalusel kasutada, sest lõhkeaine-sääst võrreldes pealislaukude kasutamisega tasub ennast mitmekordselt, pealegi kus meie pioneriüksuste voor ei ole varustatud lõhkeainete tagavaradega nii rikkalikult kui mõne suurriigi sõjaväes.

HeLa.

LÄHEMAIL PÄEVIL

Ilmub trükist

„Sõjateadlane“ nr. 5

Tellimisi kolme järjekordse ande (nr. 4, 5 ja 6) peale võetakse vastu „Sõduri“ toimetuses, Sakala tän. 33, Tallinn, telef. 477-20/163

Tellimise hind – 3 järjekordset annet – kr. 4.–

Insenerilise varustise hooldamise põhijooni.

Leitnant ins. P. Rebane.

I. Sissejuhatus.

Riigi majanduslik kandevõime määrab sõjaväe varustamiskulude võimaliku maksimaalse suuruse. Iga üleliigne kulutis nende võimalike kulude raames piirab varustamise ulatust ja vähendab sõjaväe võitlusvõimet. Ainult ratsionaalselt korraldatud varustamistegevused väldivad üleliigseid kulutisi ja võimaldavad saavutada maksimaalseid tulemusi minimaalsete varustamiskuludega. Varustamistegevuste ratsionaliseerimiseks on vaja neid analüüsida ja leida tegevuste läbiviimiseks õiged alused, uurides tegevuste ja nende abil saavutatud tulemuste kausaalset sõltuvust.

Käesolevas artiklis on võetud vaatluse alla ja analüüsitud sõjaväe varustamisel insenerilise varustusega neid eritegevusi, mis taotleavad insenerilise varustise omaduselise seisukorra säilitamist või selle parandamist. Need eritegevused, nimelt — varustise ladustamise (ladudes ja transpordil), kasutamise, värskendamise ja üldise tehnilise järelevalve korraldamine — moodustavad ala, mida käesolevas artiklis nimetatakse insenerilise varustise hooldamiseks.

Inseneriliseks varustiseks on VMS § 477 kohaselt side- ja pionerivarustise esemed ning materjalid.

II. Hooldamise ülesande lähem piiritus.

Insenerilise varustiseseme kasutamiskõlvulisuse määrab eseme kasutatavus ettemääratud otstarbeks.

Kasutamistotstarbest sõltuvalt kõlblik varustiseseme peab vastama osale või kõigile järgnevalt loeteldud nõuetele:

- ettekirjutatud kuju ja mõõted lubatud tolerantside piires;
- ettekirjutatud keemiline või mehaaniline koosseis lubatud tolerantside piires;
- ettekirjutatud füüsikalised (elektrilised, optilised jne.) omadused lubatud tolerantside piires.

Varustiseseme eesloeteldud omadused, koosseis ja mõõted pole ajaliselt püsivad, vaid need muutuvad:

- mehaaniliste mõjurite (deformatsioon, purunemine, kulumine jne.),
- füüsikaliste protsesside (sulamine, tardumine, ainete väljapesemine, vee-

imamine, auramine, kristalliseerumine jne.),

- keemiliste protsesside (korrosioon, pleekimine, oksüdeerimine jne.),
- bioloogiliste protsesside (käärimine, koitamine, hallitamine, pehastamine jne.) toimel.

Insenerilise varustiseseme omadusi ja mõõteid või kuju muutvaid mehaanilisi mõjureid esineb:

1. ladustamisel (ebaõigel toestamisel näiteks pikad esemed koolduvad oma raskuse mõjul, riita laotud esemetest alumised deformeeruvad pealmiste raskuse all jne.);
2. käsitamisel (ebaõiged käsitsemisvõtted, kasutamine ülesanneteks, milleks ese pole ette nähtud jne.);
3. parandamisel (ebaõiged töövõtted) ja
4. transpordil (esemed pole pakitud vastavalt eseme iseloomule, teoludele ja veovahenditele).

Füüsikalised protsessid esinevad:

1. sobimatute temperatuuride puhul (näiteks jäätumine ja tardumine madalate ning sulamine, auramine ja kuivamine kõrgete temperatuuride juures),
2. sobimatus keskkonnas (näiteks puitesemete turdumine ja hügrooskoobiliste materjalide niiskuse-imamine niiskes keskkonnas, eseme koosseisu kuuluvate ainete uhtumine vees, gaaside imavus ja imavus gaasitatud keskkonnas),
3. mitmesuguste mõjurite, nagu mehaaniliste, elektriliste jne. toimel (näiteks magneti omaduste muutumine põrutuste mõjul, juhtmete ja aparaatide ülemäärane kuumenemine elektri-voolude mõjul jne.).

Nende protsesside tulemuseks on esemete vastupidavuse langus, kujumuutused ja muud kasutamiskõlvulisust vähendavad nähtused. Need protsessid on välditavad või vähemalt aeglustatavad, kui võimaluse piires valitakse sobiv varustiseset ümbritsev keskkond, välditakse kokkupuuteid soovimatute ainetega, kasutades esemete pindade kaitsmiseks sobivaid katteaineid või muid tõkkestusviise, ja valitakse sobivad käsitsemis- ja kasutamistingimused.

Keemilised protsessid toimuvad:

1. eseme enese koosseisu kuuluvate ai-

nete vahel (kasutamatault seisvais elektrielementides ja akumulaatorites näiteks);

2. eseme enese koosseisu kuuluvate ja eset ümbritsevasse keskkonda kuuluvate ainete vahel (metallesemete oksüdeerumine ja välikaabli kummi-isolatsiooni hapraksmuutmine õhuhapniku mõjul);
3. eseme enese koosseisu kuuluvate ja esemele juhusliku või ebaõige käsitsemis- ja ladustamisviisi tõltu sattunud kõrvalainete vahel.

Keemiliste protsesside toimumist soodustavad mitmesugused kõrvalmõjud, nagu: soojus, niiskus (võimaldab korrosiooninähtuste puhul kohalike elektrielementide tekkimist), elektrilised nähtused (näiteks sädelemine lülitite juures soodustab kontaktpindade oksüdeerumisprotsessi) ning valgus, põhjustades fotokeemiliste reaktsioonide toimumist (värvitud riidest esemete pleekimine), või kiirendades reaktsioonide toimumist (kummiesemete ja isolatsioonkatete vananemine).

Keemiliste protsesside tagajärjed avalduvad:

1. varustisesemete füüsikaliste omaduste muudatustena (näiteks elektrielementide klemmipinge langus ja mahtuvuse vähenemine sisemise tühjenemise tagajärjel, oksüdeerunud kontaktpindade suurenenud üleminekutakistus, vananenud kummi-isolatsiooni vähenenud elektriline takistus jne);
2. eseme keemiliste omaduste muudatustena (näiteks akumulaatorite plaadid rikutakse ebaõigel formeerimisel või sobimatu elektrolüüdi kasutamisel sellaselt, et akumulaatori mahtuvus kahaneb);
3. esemete kuju-, mõõdete- ja vastupidavuse-muudatustena (näiteks akumulaatorite plaatide kõverdumine keemiliste protsesside toimel, sööbeainete jäljed korrosiooni puhul, kummi- ja halvasti pargitud nahkesemete rabedaks muutumine pikemaajalisel seismisel jne.).

Keemiliste protsessidega seoses olevad tagajärjed on suuremal või vähemal määral välditavad, kui:

- varustisesemed hoitakse sobiva temperatuuri juures, mis aeglustab välditamatu keemilisi protsesse;
- valitakse, reageerivate ainete kokkupuute vältimiseks, sobiv keskkond varustisesemete hoidmiseks;
- kaitstakse ese värvimise või muude

katteainete või -vahendite abil esemele keemiliselt mõjuvate ainete eest.

Bioloogilisi protsesse põhjustavad mitmesugused bakterid, seened ja putukad, mis pesitsevad puit-, nahk-, riie-esemetes ja orgaanilistes ainetes, esile kutsudes seenetamist, hallitamist ja käärimist; või hävitatakse ese putukate ja nende tõukude poolt osaliselt närimise teel.

Baktereid, seeni ja putukaid surmavad, nende levikut takistavad või aeglustavad desinfitseerivad ained, päikesepaiste ning sobiv keskkond ja temperatuur.

Eestoodu kohaselt on selge, et varustiseseme ladustamisel, kasutamisel, parandamisel või transpordil esineb varustiseseme omadustele mõjuvaid nähtusi ning varustiseseme kasutamiskõlvulisus igal juhtumil langeb — ese vananeb suuremal või vähemal määral.

Varustiseseme eluiga, s. o. ajavahe- mikk, mille kestel uus varustiseseme muutub kasutamiskõlbmatuks, on sõltuv:

- tagavarast, mille võrra uue eseme omadused või mõõded ületasid neid minimaalnõudeid üksikute omaduste või mõõdete suhtes, mis eseme kasutamise otstarbega ette kirjutatud;
- kahjustavate mõjurite intensiivsusest eseme ladustamisel, kasutamisel, parandamisel ja transpordil.

Uue varustiseseme omaduste ja mõõdete tagavara on piiratud majanduslike ja valmistustehniliste tingimustega, kuna kahjustavate mõjurite intensiivsus on reguleeritav otstarbeka hooldamisega.

Viimane hõlmab seega kõiki tegevusi ja tegevuste reeglipäramist, mis tuleb sooritada selleks, et varustiseseme säiliks ja püsiks võimalikult kauem kasutamiskõlvulisena.

III. Hooldamine.

Hooldamistegevuste otstarbekuse hindamiseks on vajalik evida täpset ülevaadet hooldatava varustise omaduselisest seisukorrast ja selle ajalistest muutustest.

Ülevaade varustise omaduselisest seisukorrast omandatakse varustise aegajalise kontrollimisega.

Eelnevast lähtudes võib hooldamistegevusi liigitada:

- hooldamise tehnilise teostamise ala ja
- järelevalve ala tegevusteks.

Varustise hooldamise tehniline teostamine toimub:

1. varustise pideval kasutamataul seismisel — laos hoidmisel,

2. varustise kasutamisel, käsitamisel,
3. varustise transpordil,
4. varustise parandamisel, korrastamisel.

Hooldamise tehnilise teostamise üle järelevalvet toimetades tuleb hinnata, kas varustisesemed kuuluvad korrasolevate, parandustnõudvate või kõlbmatute liiki ning selgitada, kas hooldamist on teostatud vastavalt eeskirjadele.

1. Hooldamine varustise ladustamisel.

Pidevalt kasutatamatult seisva varustise hooldamine on tehniliselt teostatav:

1. varustise hoiutingimuste valikuga,
2. varustisesemete erilise ettevalmistusega.

Varustise hoiutingimused on määratud:

1. varustise hoiuruumide omadustega (küte, ventilatsioon, vihmakindlus jne.);

2. Varustise ladustamisviisiga.

Varustisesemete eriline ettevalmistus hõlmab tegevusi, mis eseme enese juures sooritatud selleks, et vältida eseme omaduselise seisukorra muudatusi nii mehaaniliste mõjurite kui ka mitmesuguste protsesside toimel.

a) Varustise hoiuruumid.

Laoruumide ehitamisviisiga on määratud peale ruumi üldise ehitustehnilise laadi:

- laoruumide valgustus,
- laoruumide ventilatsioon ja
- laoruumide küttekorraldus,

mis mõjuvad varustise hoiutingimusi laoruumis.

Insenerilise varustise ladustamiseks on vajalised, sõltuvalt varustise liigist:

1. köetavad laoruumid;
2. kuivad laoruumid;
3. kuurid;
4. varjatud laoplatsid;
5. laoplatsid;
6. keldrid.

Köetavaks laoruumideks loetakse käesolevas artiklis laoruumid, milledes, sõltumata ilmastikust ja aasta-ajast, temperatuur jääb 10—25° C piiresse ja relatiivne niiskusesisaldus õhus ei tõuse üle 80%.

Kuivadeks laoruumideks loetakse käesolevas artiklis laoruumid püsiva iseloomuga ehitistes, milledes, sõltumata ilmastikust ja aasta-ajast, temperatuur ei lange alla —15° C ja relatiivne niiskusesisaldus õhus ei tõuse üle 90%.

Kuurideks loetakse käesolevas artik-

lis vihmatihedad ehitised, milledes, sõltumata aasta-ajast ja ilmastikust, temperatuur võrdub välistemperatuuriga ja relatiivne niiskusesisaldus õhus võrdub välisõhu relatiivse niiskusesisaldusega.

Varjatud laoplatsideks loetakse käesolevas artiklis varustise ladustamiseks eriti ettevalmistatud (põrandaga varustatud, sillutatud jne.) kohad, millede kohale on püstitatud vihma kaitseks katus või ajutine vari.

Laoplatsideks loetakse käesolevas artiklis varustise ladustamiseks eriti ettevalmistatud (tasandatud, sillutatud) kohad.

Keldriteks loetakse käesolevas artiklis laoruumid, mis võivad asetseada osaliselt või täiesti maa sees, kui need laoruumid on suletud uste puhul täiesti pimedad ja kui nendes aasta-ajast ja ilmastikust sõltumata jääb temperatuur 4—10° C piiresse ja relatiivne niiskusesisaldus õhus 60—90% piiresse.

Juhtumil, kui soovitakse ruumes töötada kunstliku valgustusega, peab kuivade ja köetavate laoruumide akende pindala olema vähemalt $\frac{1}{25}$ põranda pindalast. Kuurides pole aknad nõutavad, kuid ukseavaused peavad võimaldama päevaseks teotsemiseks küllaldast valgust, samuti ka keldrites.

Kunstliku valgustuse korraldamise alal tuleb silmas pidada, et töökohtade valgustus oleks küllaldane ja vastaks töö iseloomule (läpsustöö, laadimistöö jne.) ja et kasutataks valgustusseadmeid, mis ei ohusta ladu tulikahjude suhtes. Neis ladudes, kus teostuvad ainult varustise vastuvõtmise ja väljaandmise tööd, on soovitatav pinnavalgustus umbes 10—20 luksit.

Laoruumes, kus puudub püsivalt ülesmonteeritud elektervalgustuse seade, on sobiv kasutada tormilaterna tüüpi laternaid ja kantavaid elektrilaternaid.

Laoruumide ventilatsiooni ja õhusutamise suhtes tuleb silmas pidada, et:

- köetavais ruumides on soovitatav 1-kordne õhuvahetus ühes tunnis;
- kuivades laoruumides ja kuurides on nõutav rõskuse ja niiskuse vältimiseks vajalik õhuvahetus;
- keldrite ventilatsiooniseade, keldri enese asukoht ja ehituslaad peab olema valitud sellaselt, et välditaks niiskust ja rõskust;
- igasuguseid laoruume on soovitatav üks kord kuus õhustada soojadel, kuivadel ilmadel.

Köetavais laoruumides peab küte olema korraldatud sellaselt, et oleks välditud laos

Major Johannes Aro

25 aastat ohvitserikutses.

23. jaanuaril s. a. täitub veerand sajandit major Johannes Aro ülendamisest ohvitseriks.

Juubilar on sündinud Tartumaal Torma vallas 27. 12. 1890. Lõpetas Tartus 4-klassilise linnakooli ja omandas samas linnas Aleksandri gümnaasiumi juures matemaatika alal kodukooliõpetaja kutse, misjärel töötas aastaid rahvakooliõpetajana kodumaal ja endises Peterburi kubermangus Kolpino eesti asunduses. Sõjalise ettevalmistuse sai Oranienbaumi lipnikekoolis 1915 ja Alaliväe-ohvitseride kursustel Tondil 1922/1923. Lipnikuks ühendati 23. (10.) jaanuaril 1915. Maa-ilmastõukas võttis osa võitlustest sakslaste ja austerlaste vastu.

Eesti Vabadussõja tegi kaasa Kalevlaste Maleva koosseisus. Rahu ajal on pidevalt teeninud sama väeüksuse järglastes Kalevi pataljonis ja Kalevi Uksikus Jalaväepataljonis.

Majoriks ühendatud veebruaris 1935. Evib Kotkaristi IV klassi teenetemärki ja end.

Major J. Aro.

Vene Stanislaose ordu 3. järgu ning Anna ordu 3. järgu aumärke.

Major Aro on tuntud väga tööka, kohusetruu ja rk-alal silmapaistvate kogemustega ohvitserina.

Soovime juubilarile palju õnne ja tervist edaspidises elus.

hoitava varustise süttimine ahjude kütmi-
sel ja tuleoht üldse, samuti ka laos hoitava
varustise otsene, ülemäärane kuumenemine
ahjude ja suitsulõõride ebaotstarbeka ehi-
tuse ja asetuse tõttu. Neil põhjusil tuleb
eelistada keskküttega ja kiviahjudega koe-
tavaid laoruume.

Laoruumide ehitusviisi ja asetuse
suhtes tuleb silmas pidada, et:

- laoruumide ukсед, trepid ja üldine
juurdepääs ruumidele oleksid küllal-
daselt avarad selleks, et varustise
laost väljatoomine oleks vajaduse
korral kergesti ja kiiresti teostatav;
- laoruumid oleksid tulekindlad;
- varustise kaitse oleks kergesti korral-
datav;
- laoruumide õhu- ja g-kaitse oleks
kergesti teostatav.

Eesloeteldud põhjusil tuleb eelistada in-
senerilise varustise hoiuruumidena laoruu-

me, mis asetsevad kiviehitistes ja hoonete
alumisel korral.

Laoruumide uste vähimaks lubatavaks
laiuseks tuleb lugeda 0,90 m, igal juhtumil
on aga vajalik, et ukсед oleksid vähemalt
10 cm laiemad kui suurima laos hoida ka-
vatsetud eseme või pakendi laius. On soo-
vitav, et koridorid ja trepid võimaldaksid
liiklemist ühel ajal kahes suunas, kusjuu-
res liikumine ühes suunas on varustisega
koormatud, teises suunas koormamata.
Koormatud liikumise suunas vajalik vaba
tee laius tuleb arvestada laoruumis hoida
kavatsetud suurima pakendi järgi. Koor-
mamata liikumise suunas vajaliku vaba tee
laiusena arvestatakse 0,60 m.

Täiendavalt kõigile eesloeteldud nõuetele
tuleb laoruumi valikul kontrollida, kas ruu-
mide põranda konstruktsioon evib küllaldast
vastupidavust varustise ladustamisel esine-
vaile koormatistele. (Järgneb.)

Juhendeid noorsõduri lahinguliseks väljaõppeks.*)

Leitnant I. Paul.

11. Üksikvõitleja tegevus ja kohused pealetungil.

Ainult kõigi relvade tihe koostöö omavahel võimaldab saavutada edu. Järelikult üksikvõitleja peab ülesseatud ühise lahinguesmärgi saavutamiseks õppima kasutama oma relva koos teiste relvadega. Ta peab tundma ka nende teiste relvade ülesandeid ja mõju ning harjuma sellega, et temast tulistavad üle või mööda kaugemal seljataguses olevad relvad.

Et neid eesmärke saavutada, tuleb õpetada üksikvõitlejat teotsema üksikutes lahingufaasides — käesolevas juhtumis pealetungil. Seoses nende harjutustega antakse noorsõdurile ka esimesi algteadmisi taktikas ja arendatakse teda taktikaliselt mõtlema. Õppeainest kuulub töötlemisele:

1. Üksikvõitleja lähenemisel.
2. Üksikvõitleja tegevus ja kohused kalaleitungil (liikumised, tulevõitlus, ootamatus ja pettetegevus).
3. Üksikvõitleja rünnakul.
4. Üksikvõitleja võitluses positsiooni sisesuses.

Õppeainet käsitlevat kirjandust.

1. *Jalaväe eeskiri*. I osa. Tallinn, 1933, §§ 65—77.

Käsitleb üksikvõitlejat lahkrivis teotsevate üksuste koosseisus.

2. *Jalaväe eeskiri*. II osa. Tallinn, 1931, §§ 100—105, 392—428.

Käsitleb jao pealetungi ja üksikvõitleja moondamist liikumisel ja paigal.

3. *Laske eeskiri*. I-A vihk. Tallinn, 1934, §§ 84—109.

Käsitleb üksikvõitleja ettevalmistust püssitule iseseisvaks kasutamiseks lahingus ja tulekäsklusi.

4. A. Gromilov. *Üksikvõitleja taktikaline väljaõpe*. I osa. Tallinn, 1928. a.

Käsitleb üksikvõitleja väljaõppe mitmesuguseid alasid, mida võimalik rakendada ka pealetungi käsitlemisel.

Õppuste organiseerimine.

Käesoleva teema käsitlemisele asudes peab olema läbi võetud üksikmehe lahkrivi ja omandatud laskeasjanduse alal vajalikud oskused püssitule lahinguliseks kasutamiseks.

Õppuseks valida soodne maastik. Kuna esimese pealetungi-õppusega taotletakse muuseas ka noorsõdurile üldpildi andmist kogu pealetungist ja selle üksikfaasidest, siis peaks kogu esimene õppus teostuma ühe üldolukorra raames. Järelikult õppuse koht tuleks valida sellane, kus vähemalt 1 km ulatuses oleks maastik soodne kõigi pealetungifaaside käsitamiseks. Maastik peaks olema kinnisem rajoones, kus teostub lähenemine ja võitlus vastase positsiooni sisesuses, ja lahtisem kallaletungi õpetlikuks ja ülevaätlikuks käsitamiseks vähemalt 400 m ulatuses.

Kui esimese õppusega on antud üksikvõitlejale üldpilt pealetungist, siis hiljem võib temaga käsitada eraldi kallaletungi üksikfaase väga mitmesuguses ja alati isesugusel maastikul. Üksikvõitleja peab õppima pealetungi ka metsas ja öösi.

Maastiku luure teostada õppuse juhil aegsasti koos abijõududega. Selle põhjal:

- koostada taktikaline olukord ühes täiendavate olukordadega, missugused peaksid olema äärmiselt ehtsed ja sõnastuselt hästi läbimõeldud;
- määrata kindlaks vastase asetus ja selle tähistamine;
- määrata kindlaks õppegrupi liikumissuund, samuti olukorra kohaste naabrite ja toetavate relvade liikumissuund;
- kokku leppida kõigis muudes küsimustes, et tagada õppuse eeskujuliku kordaminekut.

Vastase kujutamiseks kasutada:

- positsiooni tähistamisel — lippe, tuletähiseid, kujumärke;
- väiksemate võitlusgruppide tähistamisel — kujumärke;
- üksiku kohalasuva võitleja tähistamisel (eriti lähivõitluse läbiviimisel) — kujumärke ja torkekujusid;
- üksiku liikuva vastase tähistamisel — elavmärke (jaoülevaabilised);
- püssitule märkimisel — pauklaske;
- automaatrelvade tule märkimisel — tähiseid, kärstit ja pauklaske.

Naabrite ja toetavate relvade asukohti tähistada lippudega ja tulelippudega. Toetava automaatrelva tuld markeerida kärsitiga.

*) Vt. „Sõdur“ nr. 24-25, 26-27, 28-29, 32-33, 34-35, 42, 43, 46-47 ja 48-49 — 1939. a.

Et iseloomustavalt esile tuua oma auto-
maatrelvade tule mahasuruvat mõju, sel-
leks peaks olema lepitud kokku automaat-
relva markeerija ja vastast kujutaja vahel
selles, millal vastase tuli on pealetungija
poolt maha surutud (tulistamise ajal).

Õppuste läbiviimine.

Esimene õppus algab rühmaülevaate lühi-
kese sissejuhatava selgitusega, milles noor-
sõduritele selgitatakse mõisted: pealetung ja
kaitse (tuues vastavaid näiteid ka spordi
või muu tsiviilile alalt). Pealetungi jagu-
nemist üksikfaasideks — lähenemine, kal-
laletung jne. — pole otstarbekas selgitada
noorsõduritele enne, kui praktilise teotsemi-
sega käsikäes, või koguni pärast seda, et
üksikvõitlejale jääks paremini mällu teot-
semise iseärasus ühes või teises faasis.

Pärast rühmaülevaate sissejuhatavat sele-
tust jätkub õppus jagude kaupa. Jaoülem
(õpetaja), viinud oma jao varem kindlaks-
määratud õppuse-lähtekohta (koht, kust
avaneb hea ülevaade eesolevast maasti-
kust), selgitab noorsõduritele lühidalt olu-
korra, milles areneb tegevus.

Näiteks võiks see olla järgmine:

„Vastane asub 1200 m kaugusel kõr-
gendike joonel (näidata); I. kompani
tungib peale ... suunas (näidata) ja
vallutab ... (näidata); II rühm tungib
peale ... suunas (näidata) ja vallutab
kõrgendike parempoolse längu (näidata);
meie jagu on lähenemiskorras liikunud
praegusesse asukohta, ja algab kallalet-
tungi eesoleva (100—150 m) tee joo-
nelt (näidata) ... suunas (näidata) ja
vallutab ... rajooni (näidata). Meie
kallaletungi toetab I. kk-jagu, mis lii-
gub meist paremal (näitab tähistatud
lipuga) ja rk-jagu, mille asukohta ja
ülesande teatan hiljem. Rühmaülem lii-
gub I. kk-jao lähedal.“

Järgneb ülesande kontroll, mille juures
tehakse noorsõduritele selgeks, et iga üksik-
võitleja peab alati teadma oma jao, rühma
ja kompani ülesannet.

Edasi selgitatakse küsimis-kostmise
meetodit kasutades, et jagu võib praegu-
sest asukohast jätkata veel liikumist lähe-
nemiskorras (tingituna maastikust).

Jagu liigub jaoülevaate järel kolonnis
50 m edasi. Siis teatab jaoülem (õpetaja),
et vastane on avanud suurüksikule jaost
100 m paremale ette. Jaoülem moodustab
järestiku ja jätkab liikumist, nõudes üksik-
võitlejailt, et need edasiliikumisel otstarbe-
kalt kasutaksid maastikku.

Kui käsitletakse lähenemist metsas, siis
teostada seda ka jao-ahelikus, mis sunnib
iga üksikvõitlejat iseseisvalt kohaldama
oma edasiliikumist maastikule ja olukor-
rale. Kontrollida liikumist!

Lähenemise lõpul jaoülem (õpetaja):

- selgitab lähenemise mõiste;
- toob esile asjaolu, et sellel perioodil
üksikvõitleja iseseisev teotsemine on
piiratud ja et ta peaaegu seis-
neb jaoülevaate käskude, korralduste ja
leppemärkide pidevas jälgimises ja
täpses täitmisel (küsimus leiab laial-
dasemat käsitlemist jaoõppuse perioo-
dil);
- juhatab tähelepanu sellele, et üksik-
võitleja ka sellel perioodil, eriti lii-
kudes järestikus või ahelikus, peab
osavalt kasutama maastikku.

Kallaletung.

Jaoülem (õpetaja), koondanud noorsõ-
durid oma ümber, teeb neile küsimis-kost-
mise meetodit kasutades selgeks, et praegu-
sest asukohast ei saa enam liikuda
edasi vastasele nähtamatult ja tema tulest
ohustamatult.

Noorsõdurid peavad lahendama prob-
leemi, kuidas on edasiliikumine võimalik,
et kaotused oleksid minimaalsed. Lahen-
dused võivad olla väga mitmesugused, kuid
lõpuks jõutakse ühisele otsusele, et edasi-
liikumine on võimalik siis, kui vastane
hävitatakse või tehakse ajutiselt tulista-
misvõimetuks — surutakse maha. Seda
saab teha aga ainult oma relvade tulega.

Noorsõduritele võib seda demonstreerida
järgmiselt: 700 m kaugusel olev vastane
avas tule (tõstab üles tulelipu ja tekitab
kärstiga kärinat). Sellele vastab oma
kuulipilduja (tähistatud tulelipuga ja kä-
ristiga) ja surub vastase maha. Vastane
lakkab tulistamast. Varsti pärast oma
kuulipilduja tule lõppu avab vastane uuesti
tule, mis surutakse aga uuesti maha.

Selgitatakse ka seda, et kui oma kuuli-
pilduja läheb rikki, siis peab selle tuld
asendama laskurite tuli.

Põhinõudena tuleb üksikvõitlejale sü-
vendada mällu, et kallaletungil lii-
kumine ja tuli peavad olema
kokkukõlas ja et iga edasiliiku-
mist peab toetama tuli.

Edasi teeb jaoülem (õpetaja) teatavaks,
et olukorra kohaselt (rühmüli käsu põhjal)
kallaletung peab algama 15 min. pärast.
Ta selgitab ka, et see ei ole juhuslikult
määratud, vaid et enne selle aja möödumist
ei jõua kõik kallaletungi toetavad relvad

asuda positsioonidele (5 min. hiljem panna üles õpetaja abilise poolt lähedalolevale kõrgendikule rk-t tähistav tulelipp).

Vahepeal iga noorsõdur peab varjuma, valima endale soodse laskekohta ja seda parandama vastavalt vajadustele. Jaoülem kontrollib seda ja selgitab, et see on vajalik selleks juhtumiks, kui vastane algab enne meie kallal tungi omakorda kallal tungi, mida tuleb siis tagasi lüüa.

Üksikvõitleja tegevus kallal tungil õpetatakse kätte noorsõdureile rea üksikülesannete lahendamiseks, mis aga mahuvad kõik õppuse üldolukorra raamesse ja moodustavad kokku tervikulise kallal tungi.

Liikumised:

Põhinõuded:

- (1) Liikumine peab teostuma vastasele ootamata.
- (2) Edasiliikumiseks peab evitama tuletoetust.

Harjutus nr. 1: Üksikvõitleja iseseisev edasiliikumine.

Olukord: Jagu asub vastasest 700 m kaugusel varjatult kallal tungi lähtealusel ja peab algama edasiliikumist. Olukord on sellane, et hüpped terve või pooljaoga põhjustaksid asjatuid kaotusi (näit. pikk maastikuläng vastase poole).

Täitmine: Jaoülem kask: „Liikuda edasi üksikult ... (näidata).“

Õpetaja kontrollib, et iga üksikvõitleja enne edasiliikumist:

- (1) kaitsevinnastaks püssi,
- (2) sulgeks padrunitasku ja
- (3) mõlleks läbi järgmised kolm küsimust:
 - (a) kuhu valida järgmine peatuskoht?
 - (b) kuidas liikuda ja missugust teed kaudu?
 - (c) kas on olemas tuletoetust?

Küsimus (a) suhtes: üksikvõitleja peab arvestama, et temaga koos liiguvad uuele asukohale ka tema naabrid ja et neid ja nende asukohti tuleb oma asukoha valikul silmas pidada (et asetus jääks naabrite suhtes endiseks). Silmas tuleb pidada ka varjumis- ja tulistamisvõimalusi uues asukohas.

Küsimus (b) suhtes: üksikvõitleja on juba maastikus kasutamise õppustel ette valmistatud (vt. „Sõdur“ 1939, nr. 42).

Küsimus (c) suhtes: kui maastik on sellane, et ainult siis võib edasi liikuda, kui vastase tuli on maha surutud (kui oma kkk tulistab), siis peab üksikvõit-

leja oma liikumisel seda arvestama. Üksikvõitleja tähelepanu juhtida sellele, et kkk võib anda ainult lühemaid tulelööke, missuguseid maksimaalselt kasutada edasiliikumiseks. Kui toetav kuulipilduja lakkab töötamast, siis peab üksikvõitleja nõudma kaasvõitlejailt tuletoetust oma hüppeks (s. o. võimalik kui asutakse vastasele küllalt lähedal).

Kui üksikvõitleja liigub halvasti, laseb õpetaja teda korrata liikumist, kuni see tuleb hästi välja.

Et õppusel saavutada võimalikult tõepärast olukorda, selleks toetusrelva markeritud tuli peab vastama relva tõelikule tulekestusele. Toetusrelva tulistamisel vastase relv vaikib.

Harjutus nr. 2: Üksikvõitleja edasiliikumine jaoülemal juhitud liikumisel.

Olukord: Üksikvõitlejad jätkavad vastasest 500–600 m kaugusel kallal tungi. Edasiliikumist, mida on võimalik teostada ka pooljao kaupa, juhib jaoülem.

Täitmine: Harjutused viiakse läbi JE I § 75 toodud käsiklusi kasutades, kusjuures õpetaja kontrollib, et üksikvõitlejad täidaksid samas paragrahvis toodud nõudeid.

Tulevõitlus.

Liikumisharjutustega on lähenetud vastasele 400 m kaugusele. Nüüd selgitatakse noorsõdureile, et võib tekkida vajadus, kus üksikvõitleja peab võtma osa tulevõitlusest. Seda juhtub eriti siis, kui toetamiseks määratud automaatreelv lakkab töötamast või mõnel muul põhjusel ei saa anda tuletoetust.

Tulevõitluse alal vastava eelkooli on saanud noorsõdurid laskeasjanduse ja lahingulise väljaõppe varematal tundidel, kus neile selgitati: tulemõju, tuledistsipliini, lahingus esinevaid märke ja nende leidmist, kauguste hindamist, sihikuseade valikut ja sihtimisreegleid.

Käesoleval õppusel õpetatakse üksikvõitlejat kasutama neid oskusi pealetungi olukorras nii jaoülemal käsu järgi kui ka iseseisvalt vastavalt ülesannetele. Iseseisvat tulevõitluse pidamist võib põhjustada jao asetuse laius, sageli ka sügavus ja vastase tuli, mis võib teha tulejuhtimise jaoülemal poolt võimatuks.

Kui tuld juhib jaoülem, siis asuvad üksikvõitlejad laskekohtadele ka jaoülemal käsu järgi. Tulistamisvaheajal peavad üksikvõitlejad varjuma. Eriti viimasele nõudele tuleb pühendada suurt tähelepanu, kuna sõdurid tavaliselt oma mugavuse

Kapten Albert Kuusk

25 aastat ohvitserikutses.

23. jaanuaril s. a. möödub 25 aastat kapten Albert Kuuse ülendamisest ohvitseriks.

Juubilar on sündinud Tartumaal Vana-Otepää vallas 20. 08. 1892. Lõpetas Tartus 4-klassilise linnakooli. Ohvitseri-ettevalmistuse sai Oranienbaumi lipnikekoolis 1915 ja Alalisväeohvitseride kursustel Tondil 1924/1925. Lipnikuks ülendi 23. (10.) 01. 15. Maailmasõjas võitles austerlaste ja sakslaste vastu Galiitsias ning Karpaatides, kus langes sõjavangi mais 1915.

Vabadussõjast võttis osa algul 2. Jalaväepataljoni koosseisus, hiljem Kaitseliidus. Rahu ajal on teeninud mitmesugustel ametikohtadel rivis ja administratiivalal. 1936. a. jaanuarist kuni septembrini samal aastal oli reservis.

Kapteniks kõrgendati veebruaris 1927.

Kapten A. Kuusk.

Evib endise Vene Anna ordu 4. järgu aujärki.

Soovime juubilarile head õnne ja edu nii teenistuse alal kui ka eraelus.

säästmiseks ei taha sellest kinni pidada (alaline liikumine varje taha ja säält välja).

Harjutus nr. 3: Laskekohale asumine pärast ettevalmistusi tulistamiseks.

Olukord: Üksikvõitlejad on jõudnud vastasest 400 m kaugusele ja asuvad ahelikus madala varje taga. Piisab vähesest edasinihkumisest, et saada küllaldast laskeala. Vastane (märk) on avastatud.

Täitmine: Jaoülem (õpetaja) annab tule-käsu varjunud üksikvõitlejaile ja kui iga mees on teostanud ettevalmistused tulistamiseks, siis järgneb käsklus: „Kohale!“ „Tuld!“

Harjutus nr. 4: Asumine varjatud laskekohale.

Olukord: Üksikvõitlejad on jõudnud vastasest 300—400 m kaugusele ja asuvad ahelikus madalate põõsastega kaetud varje taga. Laskekohale asumine varjatult on võimalik.

Täitmine: Jaoülem (õpetaja) annab käskluse: „Kohale!“ ja siis alles tulistamiskäsu. Iga üksikvõitleja asub soodsale laskekohale.

Harjutus nr. 5: Asumine lahtisele laskekohale.

Olukord: Laskurid asuvad ahelikus varje taga vastasest 300—400 m kaugusel. Ees on lahtine maastik.

Täitmine: Jaoülem (õpetaja) annab käsu edasilikumiseks ja kui laskurid on jõudnud varje tagant välja, järgneb käsklus: „Kohale!“ (tingituna vastasest tulest). Laskurid peavad kasutama intensiivselt labidat tulistamise vaheaegadel, et saada püssile tuge ja varjet endale.

Laskekohale asumisel tuleb juhtida üksikvõitleja tähelepanu sellele, et laskekoht tagaks: hea laskeala, hea püssitoe ja julgeoleku enesele ja naabritele.

Üksikvõitleja peab iseseisvalt avama tule, kui jaoülem ei saa mingisugusel põhjusel tuld juhtida või kui üksikvõitlejal tuleb astuda võitlusse lähedal kaugusel (alla 300 m) oleva vastasega.

Vastase positsioonil olevaid lahingumärke lasta üksikvõitlejal iseseisvalt avastada ja tulistada. Õpetaja kontrollib relva asetuse, sihiku ja samuti järelepärimisega sihtpunkti suhtes, kas üksikvõitleja on teinud õige otsuse tulistamiseks. Vead parandatakse.

Ootamatus ja pettetegevus.

Üksikvõitlejale selgitatakse, et ootamatus ja pettetegevus aitavad ülesande täitmist tunduvalt kergendada.

Ootamatus saavutatakse, kui:

- tulistamiskohta ei avastata vastasele enne lasu andmist,
- kõik ettevalmistused tuleavamiseks tehakse varjatult,
- oodatakse kuni moondatud vastane ennast kuidagi avastab, ja
- tulistatakse kohtadest, kus vastane tulistamist ei oota.

Pettetegevusega viiakse vastane eksitusse. Näiteks kasutatakse mitmesuguseid pettekujusid vastase tule väljakutsumiseks.

Rünnak.

Vahelduvate liikumis- ja tuleülesannete täitmisega jõuab üksikvõitleja rünnaku lähtealusele.

Nüüd on õpetaja esimeseks ülesandeks üksikvõitlejale selgeks teha, et ei või enam edasi liikuda endises korras hüpetega, vaid kogu vahemaa vastaseni tuleb läbida ühe hooga.

Selleks:

1. iseloomustada oma suurtükitle toetust (selle ohtlikkust ka oma osadele, kui need tulevad liiga lähedale) ja
2. selgitada jalaväe automaatrelvade tuletoetuse võimalusi (toetus katkeb, kui oma osad liiguvad vastasele niivõrra lähedale, et ei saa enam tulistada vastast oma osi ohustamata.

Kui noorsõdurid on taibanud rünnaku vajadust, asutakse rünnaku õpetamisele — mis teostatakse puht-drilli korras. Rünnaku käik on käsitletud JE I § 406, 407.

Rünnakut harjutatakse korduvalt. Eri- list tähelepanu juhtida:

- rünnakule valmistumisele (tääkide asetamine püsside otsa teostub vaheldumisi, nõnda et tuli ei katkeks; käsigranaatide valmispanemine jne.);
- rünnaku hoogsele läbiviimisele.

Kui rünnak ei õnnestu, korrata seda. Kui mõni üksik teostab rünnakut loult, korrata rünnakut nende üksikurega.

Edaspidi harjutada rünnakut ka sellaste positsioonide vastu, mille ees on osaliselt

purustatud või koguni terveid tõkkeid (viimasel juhtumil üksikud mehed roomavad tõketeni ja lõikavad need läbi, vaatama oma suurtükitle ohtlikule lähedusele — vastase kaevikul).

Võitlus positsiooni sisemuses.

See küsimus kuulub töötlemisele selles korras, nagu käsitletud peatükis 10 „Lähi- võitlus“ („Sõdur“ 1939, nr. 48-49).

Pärast seda kui kõik pealetungi faasid järjekorras on töötletud, teeb jaoülem (õpetaja) kokkuvõtte, kasutades selle juures küsimis-kostmise meetodit. Selles manatakse veelkord üksikvõitleja silme ette kogu pealetungi käik ja selle üksikosad.

Lõppeks olgu toodud 10 juhust, missuguseid peab pidama silmas üksikvõitleja õpetaja:

1. Nõuda üksikvõitleja koostöötamist toetusrelvaga. Hüpet võib teostada ainult siis, kui seda toetab tuli — kui vastane on maha surutud.
2. Juhtida üksikvõitleja tähelepanu hüpete pikkusele. Mida lähemal ollakse vastasele, seda lühem ja kiirem peab olema hüpe.
3. Üksikvõitlejalt nõuda, et ta seaks ise- seisvalt sihikut kallaletungi kestel.
4. Kontrollida pidevalt märgi ja siht- punkti valikut.
5. Nõuda, et üksikvõitleja oleks pide- valt silmsides vahetu ülemaga.
6. Vältida üksikvõitleja pikaliheitmist varjet pakkuvaile küngastele, mis- sugune nähtus esineb eriti välja- õppe esimesel perioodil. Üksikvõit- leja peab hüppe lõpul täielikult var- juma, ja alles siis välja roomama.
7. Õpetada üksikvõitlejat käituma õiges- ti vastase soomusmasinate ilmumisel.
8. Erilist rõhku panna sellele, et laskur iga lasu järel ennast varjaks ja siis ootamatult uuesti ilmuks tulistami- seks.
9. Selgitada, missugust kaitset püssi- kuuli eest pakub üks või teine varje.
10. Nõuda igal peatusel labida kasu- tamist.

(Järgneb.)

Viivituslahing.*)

Kapten E. Vakkur.

B. Viivituslahing motoriseeritud- ja soomusosade vastu.

Viivituslahingut suuremate motoriseeritud- ja soomusosade vastu organiseerides tuleb meeles pidada kõigepealt seda, et nendele antakse peamiselt sellased ülesanded, mis nõuavad ja võimaldavad kiirust täitmisel, nagu edu-arendamine, jälitamine jne. Selleks määratakse neile tavaliselt suure sügavusega märke, millede vallutamisel peamiste löögijõududena esinevad tangid. Motoriseeritud jalavägi liigub soomusosade järel, kindlustades eelmiste edu ja tagades seljalaguse julgeolekut.

Olenevalt kiirusest, mida tangid suudavad arendada maastikul, ja ka sellest, kas vastase tuli või tõkked on sundinud motoriseeritud osa jalastuma või on neil võimalus edasiliikumiseks kasutada autosid, võib olla vahe edasitungivate tankide ja jalaväe vahel mitmesugune, küündides ebasoodsetes oludes isegi kümnetesse kilomeetritesse. Vaid siis, kui tangid pole võimelised iseseisvalt ületama tõkkeid, motoriseeritud jalavägi jalastub (kui seda pole vastase suurtükiväe tõttu tehtud juba varem), möödub tankidest ja püüab vallutada tõkete joont, et sellega tagada tankidele edasiliikumist. Seega motoriseeritud- ja soomusjõudude pealetungi viivitades tuleb panna peamine rõhk tangiosade viivitamisele.

Nagu eespool nägime, viivitatakse jala- ja ratsaväe edasitungi — sundides neid võimalikult vara hargnema, kohanema maastikule ja liikuma hüpetena, et mitte kanda suuri kaotusi.

Tankide pealetungi viivitamisega on olukord sootuks teissugune. Et kõrvale hoiduda kaitsva poole tt-relvade tulest, tangid ei peatu, vaid püüavad tt-relvade tuleala läbi- ja maksimaalse kiirusega — ühe hüppega. Pealegi on viivituslahingu oludes kaitsval poolel vaevalt kunagi niipalju tt-relvi, et ta suudaks vastase jõulist tangikallaletungi tagasi tõrjuda. Vastasel korral ta oleks võimeline kaitseks püsivalt koha peal. Viivituslahingus saab tt-relvadelt nõuda vaid vastase väiksemate (luure-) osade tõkestamist. Seega kaitsev pool ei ole või-

meline vastase soomusjõudude kallaletungi tulega viivitama.

Teiseks tõhusaks abinõuks jala- ja suurtükiväest koosneva vastase pealetungi aeglustamisel viivituslahingus on, nagu nägime eespool, järk-järgulise vastupanu avaldamine üksteise taga sellasel kaugusel asuvail positsioonidel, et vastase välisuurtükiväel puudub võimalus positsioone vahetamata tule alla võtta kahte teineteise taga olevat positsiooni. Selle tagajärjel on jalavägi sunnitud pärast esimese positsiooni vallutamist ajuliselt peatuma, et oodata suurtükiväe uutele positsioonidele asumist.

Tangiosade suhtes ei saa loota sellastele pealetustele, sest nende pealetungil mängib suurtükivägi suhteliselt palju väiksemat osa kui jalaväe pealetungil (vähemasti edu arendamise perioodil). Kord kallaletungile üle läinud tangid ei peatu enne, kui neid selleks sunnitakse või kui nad on saavutanud oma eesmärgi. Pealegi on moodne lennukivägi võimeline siin suurtükiväe edukalt asendama. Samuti motoriseeritud suurtükiväe positsioonide vahetus ei võta kaua aega. Seega ka järk-järguliste positsioonide valimine sellaselt, et vastane ei saaks oma suurtükiväe enamikuga ühelt positsioonilt tule alla võtta kahte teineteise taga olevat vastupanupositsiooni, ei anna vastase motoriseeritud ja soomusjõudude viivitamisega mingeid tagajärgi.

Jääb veel üks abinõu — tõkestus- ja purustustööde ning maastiku otstarbekas kasutamine. Kuid ka siin pörkame kokku suurte raskustega, sest laiade rinnete, piiratud aja ja vähete jõudude tõttu suudetakse viivituslahingu oludes vastase motoriseeritud- ja soomusosade edasitungi-kiirust vaevalt vähendada sellases ulatuses, nagu seda nõuab ülesanne ja viivituslahingut pidavate jõudude võitlusvõime säilitamine. Näiteks jalavägi suudab motoriseeritud- ja soomusosadega viivituslahingut pidada vaid säääl, kus maastik koos tõkestus- ja purustustöödega on sellane, et säääl tangid ei saa arendada keskmiselt suuremat kiirust, kui seda suudab jalavägi lahingus, s. o. mitte üle 3 km tunnis. Kui maastik, vaatamata loodud tõketele, võimaldab tankidele liikuda keskmiselt üle 3 km tunnis, siis sellastes rajoonides viivituslahingu pi-

*) Algus vt. „Sõdur“ nr. 50-52 — 1939. a.

damine tavalise jalaväega pole võimalik, sest jalavägi, olles võimetu oma tulega vastase tankide edasitungi aeglustama, pole võimeline õigeaegselt vastase tankidest lahti kiskuma ja taanduma.

Seega jalaväega vastase tugevate motoriseeritud- ja soomusosade viivitamine saab vaevalt kõne alla tulla, sest on vaevalt usutav, et moodseid kiiresti liikuvaid tanke hakatakse massiliselt kasutama maastikul, kus nad ei suuda arendada suuremat kiirust kui 3—4 km tunnis. Erandi moodustab vahest olukord, kus jalavägi, tingituna soodsest maastikust, suudab ühel positsioonil tõkestada vastast päeva kestel kuni pimeduse tulekuni, et siis öösi, millal motoriseeritud- ja soomusosade tegevus suuresti raskendatud, viimasest lahti kiskuda ja uuele positsioonile taanduda. Kuid sellane tegevus pole enam viivituslahing, vaid tavaline kaitsetegevus — ühendatuna taandumisega ega mahu käesoleva kirjutise raamidesse.

Kui maastik koos sinna loodud tõketega võimaldab tankidel arendada kiirust 4—6 km tunnis, siis sellastes rajoonides on võimalik teostada „viivituslahingut“ ratsaväega, kes siis veel on võimeline „lahti kiskuma“ tankidest ja uuele positsioonile asuma. Kui maastik võimaldab tankidele arendada suuremat kiirust kui 6 km tunnis, siis ka ratsavägi ei suuda enam tankide eest joosta ning langeb seda püüdes paratamatult viimase ohvriks. Mis puutub ratturitesse, siis on siin asi veel kurvem, sest maastikul on nende liikumiskiirus jalaväe liikumiskiirusest palju väiksem, jalgratta kui lisakoorma tõttu, sest sellasele kaugusele teedele kogumine, kus on võimalik kasutada rattaid, võtab palju aega. Viimast väidet tõestavad vastuvaidlematult meie õppuste ja manöövrite kogemused.

Kuid tekib küsimus, et kui tõmbutakse tagasi 4—6 km keskmise kiirusega tunnis, suutmata vastase tegevust viivitada, kas siis sellast lahingut saab üldse nimetada viivituslahinguks. Kahtlemata ei saa. Pealegi ei suurenda ega vähenda vastase tankide kiirust see, kas nende ees jookseb mõni ratsaüksus või mitte. Järelikult jala- ja ratsaosadega ei saa viivitada vastase ülekaalukate soomusosade tegevust, mis pärast kaasajal peab olema väga ettevaatlik iga suguste järelevägede määramisega või eelosadele viivitusülesannete andmisega päevases olukorras maastikul, kus on võimalik tanke massiliselt kasutada ning vastasel on neid olemas. Jalaväe kaitse peab olema igal juhtumil püsib ja niivõrra tugev, et ta suu-

daks, lastes läbi vastase tangiosad, tõkestada neile järgneva vastase jalaväe vähemasti kuni pimeduse tulekuni. Loomulikult peab kaitseasetuse sügavuses olema küllaldaselt abinõusid sinna sisse murdnud tankide kahjutustamiseks (motoriseeritud trelvi ja soomusosi).

Kui jalavägi mõnel põhjusel pole võimeline tõkestama vastase soomusosade edasitungi, vaid on sunnitud taanduma päeval, siis ei saa jalaväele teha ülesandeks viivituslahingu pidamist, vaid selleks tuleb määrata jõude, mis evivad vähemalt sama liikumiskiirust ja löögijõude kui vastase osad, s. o. vastase motoriseeritud- ja soomusosade edasitungi viivitamiseks peab juhi käsutuses olema vajalikul hulgal motoriseeritud- ja soomusosi.

Viimased aeglustavad vastase edasitungi peamiselt aktiivselt, sooritades vastase tiibade ja isegi tagala pihta soomusosadega rea lühikesi, kiireid lööke. Pärast iga soomusosa kisub end kiiresti vastasest lahti, taandub uuele lähtealusele ja valmistub uueks löögiks. Sellaste kiirete ja ootamatute löökidega vastase tundlike kohtade (eriti motoriseeritud kolonnide) pihta suunatud löökidega suudab ka nõrgem pool sünnitada vastases segadust, kiskuda teda pealetungisumast kõrvale ja seega aeglustada tema edasitungi. Arusaadav, et otstarbekalt elluviidud purustustööd sellast tegevust tunduvalt soodustavad.

Motoriseeritud osa kasutatakse rinde sulgemiseks — üldistel viivituslahingu teostamise põhimõtetel, kasutades laialdaselt purustus- ja tõkestustööd.

D. Järeldusi väikeriigi seisukohalt.

Eespool jõudsime selgusele, et jalavägi ja osalt ka ratsavägi pole võimeline edukalt sooritama viivituslahingut vastase motoriseeritud- ja soomusosade vastu. Seepärast, hinnates viivituslahingut kui iseseisvat lahinguvormi väikeriigi seisukohalt, jääb üle vaadelda veel vaid jala- ja ratsaosade pealetungi viivitamist. Siin tuleb igal väikeriigil silmas pidada kolme tegurit ja nimelt — väheseid jõude, laiu rindeid ja piiratud ulatusega territooriumi. Vähesed jõud ja laiad rinded ei võimalda viivituslahingut teostades üheaegselt sisse võtta kahte järkjärgulist positsiooni, sest vaevalt suudetakse siis veel nimetamisväärse tugevusega vastasele avaldada ühelgi positsioonil sellast vastupanu, et see oleks sunnitud tegevusse rakendama oma peajõude ning suurtükimasse. Kui see on nii, s. t. kui vastane on

Lipnik Ilmar Merivälja †

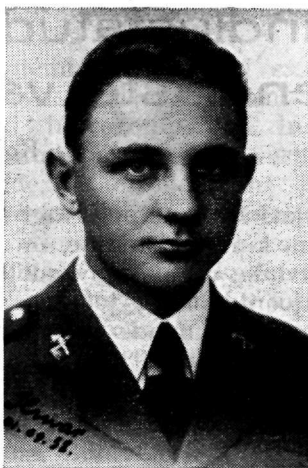
16. 12. 39. varises manalasse pärast lühikest ja rasket haigust lipnik Ilmar Merivälja. Kadunud leinab arvukas kaasvõitlejate ja sõprade pere.

Olid alati heatahtlik ja sõbralik, siiras ja seltsimehelik. Täitsid teenistuskohuseid täpselt ja vastutustundega, pälvides kõikide lugupidamise.

Kallis kaasvõitleja ja hea sõber, Sinust säilivad parimad mälestused sinu kaaslasile Sõjakooli ohv.-klassides.

*

Ilmar Merivälja sündis 25. 04. 15. Pärnumaal. Lõpetas Tallinna Tehnikumi 1933. a. Sõjaväkke astus sundaega teenima 1935. a. Sidepataljoni, kust lähetati Sõjakooli aspirantide-kursusele. Lõpetanud 1937. a. Sõjakooli inseneriväe kompani, jäi teenistusse portupei-aspirandina ette valmistama kutseohvitseriks.

Lipnik I. Merivälja.

Möödunud suvel sooritas katsed ohv.-klassi sisseastumiseks, kus jätkas õppetööd, kuni surm katkestas ta õpingud.

suutnud ainult oma eelväega tagasi suruda ühel positsioonil asuvaid jõude, siis on vähe tõenäoline, et ta järgneva positsiooni ees peatuks oma suurtükiväe positsioonide vahetamise ootamiseks. Tõenäoliselt jätkab vastane pealetungi juba varem, mistõttu ei suudeta saavutada mingit ajasäästu üksteise taha väljaspool välisuurtükiväe mõjuvõlgu kaugust hajutatud positsioonidele asetatud killustatud jõududega. Järelikult tuleks väikeriigi üksustel viivituslahingut teostades nagu tavaliselt üheaegselt sisse võtta vaid üks järk-järguline vastupanupositsioon. Kuid sellastes tingimustes viivituslahingu löömine on väga ebareaalne jalaväe suhtes seetõttu, et aktiivse vastase juures ei suuda jalaväeüksus, kes võitleb ühel positsioonil, vastasest päevases olukorras lahti kiskuda, uuele positsioonile taanduda ning selle sisse võtta enne vastase kohalejõudmist. Sellane tegevus on võimalik vaid erandjuhtumel — siis, kui vastane on äärmiselt passiivne, või ka siis, kui suudetakse vastu pidada kuni pimeduse tulekuni, milal vastasest lahtikiskumine ja taandumine on kergem. Kuid viimane tegevus pole enam viivituslahing, vaid püsiv kaitse päevases olukorras ja öine taandumine.

Kolmas tegur — territooriumi väike sügavus — ei võimalda kuigi suures ulatuses territooriumi loovutamist vastasele, vaid iga soodset positsiooni tuleb kaitsta püsivalt

— nii kaua, kuni olukord seda võimaldab. See on võimalik vaid siis, kui positsioonile kaitsele asunud üksused on saanud ülesande püsivaks kaitseks. Kui üksustele tehakse ülesandeks avaldada vaid viivitavat vastupanu, siis mõeldakse, nagu tõestavad kogemused, rohkem taandumisele kui vastase tõkestamisele ning tõmbutakse väga tihti uuele positsioonile vastase tõsisema surveta.

Järelikult suurema üksuse koosseisus teotsevate üksuste kaitsele asumine ja kaitse lahingu läbiviimine peab igal juhtumil toimuma püsiva kaitsepidamise viisi põhimõtete kohaselt. Lahingu katkestamist ja taandumist otsustab vaid vanem juht, valides tarbe korral positsiooni sellaselt, et oleks võimalus vastasest lahti kiskuda ka päeval. Väiksemail üksustel tuleb teostada viivituslahingu põhimõtetele vaid julgustusülesandeid täites. Seepärast on ka arusaadav, mispärast meie eeskirjades puudub mõiste viivituslahing kui iseseisev lahinguviis. Sellase mõiste sissetoomine meie taktikasse laiemas mõttes tooks kasu asemele ainult kahju. Tegelikult jääks vaid soovida, et oludes, kus väiksemail üksustel tuleb teostada iseseisvalt viivituslahingu põhimõtete kohaselt, nagu järeleväes, eelpositsioonil jne., eeskirjades leiaksid täpsustamist vastavad põhimõtted.

Kindlustatud rajoonide vallutamine venelaste vaadete ja kogemustel.

Kolonelleitnant J. Toomsar.

Praegu, kus N. Vene punavägi üritab läbi murda Soome kindlustisteliine, on ajakohane lühidalt tutvuda venelaste vaadete ja kindlustatud rajoonide ning joonte vallutamise kohta ja märkida nende mõningaid kogemusi sel alal (Poolas 1939. a.).

Venelaste ametlik vaade selles küsimuses on väljendatud RKKA kehtivas välimäärustikus (PU-36), mis esmakordselt kõneleb kindlustatud rajoonide vallutamisest (§ 212), kuid liiga üldsõnaliselt. Säält leiame vaid, et kindlustatud rajoonide ning ribade vallutamine nõuab pealetungijalt tavalisest rohkem suurtükiväge; kasutamisele võetakse ka suurekaliibrine suurtükivägi, keskmised ja rasked tangid, pommituslennuvägi ja inseneriväeosad. Pealetungija tegevusmeetodid olenevad olukorrast — fortifikatsiooniliste ehitiste iseloomust, kasutada olevatest võitlusvahenditest jne. Konkreetsemaid andmeid leiame kõnealuse teema valgustamiseks punaväe juhtide häälekandjast.*)

Kuidas näeb välja nüüdisaja kindlustatud rajoon vene andmetel?

See on raudbetoonpunkritest koosnevate vööndite süsteem, kusjuures iga kindlustatav vöönd on rohkem välja arenenud kui kaitseväliolukorras. Peavastupanupositsiooni (peavööndi) sügavus ulatub 4—5 km; teda täiendavad vahepealsed, põik- ja seljatagused vööndid. Raudbetoonpunkrid (kuulipildujapesad, positsioonid tt-suurtükikidele jne.) kui kindlustatud rajoonide kõige tähtsamad elemendid asetsevad maastikul moondatult, keskmiselt 10 punkrit ühe km rinde peale; neid kõvendavad välifortifikatsioonilised kaitseehitised ja mitmesugused tüked (tangivastased tüked, okastraat-tüked jt.).

Sarnõ kindlustatud rajoon, mille punavägi vallutas septembrikuus 1939. a. Poola idaosas, koosnes kolmest sektorist. Igas sektoris asetsesid permanentsed kuulipildujapesad male-korras 500—800-m vahedega. Peasuunas asetsevate üksikute kindlustite meeskond ulatus kuni 70 võitlejani. Kindlustatud rajooni eesserva ees oli veega täidetud kraav, mille laius 15 m ja sügavus 3 m. Kraavi põhi oli mineeritud ja okas-

traadiga läbi põimitud. Kindlustatud rajooni eest kulgeb läbi ka sügav jõgi (Slutš). Kogu kindlustatud rajooni ümbritses okastraattõke; peale selle iga tulepesa ees olid mitmesugused tüked.

Kindlustatud rajoonid ehitatakse normaalselt niiviisi, et neist poleks võimalik mööda minna. Nende vallutamiseks tuleb teostada sisse- ja läbimurdeid, s. o. pealetungija peab ületama mitmesuguste tükete rägastiku, hävitama või maha suruma tugevasti kindlustatud tulepesad, sisse murdma peavastupanupositsioonisse, selle vallutama, ületama põik- ja vahepositsioonid ja vallutama seljataguse positsiooni. Seda pole võimalik teha „ühe löögiga“ kogu kaitse süsteemi sügavuse ulatuses, vaid tuleb ette võtta rida järk-järgulisi lööke rinnetpidi ja sügavuti, teotesdes metoodiliselt. Maaõhust vaadates rünnaku esimesel päeval tungida vaenlase raudbetoonkindlustite vöönditesse vaid 1—2 km; sama nähtus kordus ka sõjategevuses Hispaanias ja Hiinas.

Laskuridiviisi praeguse relvastise juures võib arvestada, et diviis suudab oma jõududega ning abinõudega läbi murda vaenlase peamise kaitsevööndi, kui väeliikide koostöö on hästi organiseeritud.

Rünnakule eelneb luure, mis peab kindlaks tegema, kus asetsevad tegelikud ja kus pelteehitised, missuguseid raudbetoonehitisi on võimalik purustada ja missuguseid neist neutraliseerida või blokeerida, missuguseid tükkeid ja kuhu vaenlane on ehitanud jne. Eeskätt saadakse vajalikke andmeid suurtükiväelt („luure-tulega“), lennukiväelt (aerofotod), samuti lahinguga ja vaatlusega.

Vaenlase tulepesade purustamine on vajalik, kuid nõuab suurtükiväelt suurt laske- moonakulu ja palju aega. Üheks pihtamiseks kulub 120—140 mürsku. Aega kulub vajaliku arvu raudbetoonpunkrite purustamiseks 6—13 tundi. Kuid ka nendes tingimustes ei saa olla kindel, et tulepesa tööpoolest on hävitatud. Seepärast tuleb kasutada ka raudbetoonpunkrite neutraliseerimise moodust, mis seisneb selles, et maastik punkri ümbruses „küntakse“ niivõrra üles, et vaatlus ja tulistamine on piiratud. Siin aitavad suurtükiväele tõhusalt kaasa rasked miinipildujad ja lennukivägi. Ka ja-

*) „Krasnaja Zvezda“ 1939, nr. 174, 231 jt.

laväerelvade tuld ei saa alahinnata raudbetoonpunktite neutraliseerimisel, nagu kindlitavad viimaste sõdade kogemused. Täpsuskütid, kuulipildujad, miinipildujad ja eriti väikekalibribrilised suurtükid tulistavad edukalt kaitseehitiste pilusid, sundides vaenlast kas vaikima või tulistamist nõrgendama. Järelikult on tähtis, et jalaväerelvad asetataks rünnaku eel võimalikult lähemale vaenlase vastupanupositsiooni eeservale ja et nad rünnaku ajal liiguksid koos esiosadega.

Suurt tähtsust raudbetoon-tulepesade vallutamisel evivad blokeerijad — erikomandod, kelle ülesandeks on võidelda nende tulepesadega, mis „ärkavad“ rünnaku algul või rünnaku ajal vaenlase asetuses. Blokeerijate komandod koosnevad: a) rasketest tankidest, millede ülesandeks on tuulistada kaitse-ehitiste pilusid ja maha suruda välivägede tulepesi; b) leegiheitjatega varustatud tankidest, millede ülesandeks on laskepilude kõrvetamine ja d) jalaväerünnakusalkadest. Viimased liiguvad kohale tankides või soomustatud transportörides. Jalaväerünnakusalgad tulistavad vaenlase kaitseehitiste laskepilusid tt-püssidest, viskavad sinna käsigranaate ja sulgevad laskepilud vedela betooniga, asfaldiga või tõrvaga (pioneerid). *Blokeerijate liikumist* tekitab suurtükivägi ja katab võimaluse korral suitskate, mille loob kas lennuvägi, jalavägi või g-üksused.

*

Sarnõ kindlustatud rajoon, millest oli juttu eespool, vallutati 19. septembril 1939 võrdlemisi nõrkade jõududega ja vähete kaotustega järgmiselt:

Venelased demonstreerisid pealetungi diviisi peajõududega Sarnõ linna suunas, kuid õõ jooksul grupeerusid jõud ümber, valides läbimurde rajooniks Tõnno ümbruskonna. See otsus kujunes hoolika maastikuluure tulemusena, mida toimetati kindlustatud rajooni eeserva ees oleva kanali (kraavi) joonelt.

Diviisi kõvendatud luurepataljonile tehti ülesandeks vallutada kiire löögiga sillad Tõnno rajoonis (üks sild üle kanali, teine üle Slutši jõe), mida kaitsis poola 18. jalaväepataljon Rakitno ümbruskonnas. Lööki tuli poolakatele ootamata ja kaks tundi kestnud lahingu järel venelased vallutasid Rakitno. Sildade vallutamiseks luurepataljoni ülem määras patrulli koosseisus: motoriseeritud laskurirühm, 4 tanki ja 1 suurtükk. 17. septembri õhtul patrull vallutas sillad ja hoidis nad enda käes kaks päeva,

lühes tagasi kõik poolakate katsed neid tagasi võtta ning õhkida.

19. septembri hommikul saabus Tõnno rajooni diviisi eelväerügement. Koos selle rügemendi luurekompaniga luurepataljoni ülahimetatud patrull läks vastase tule all üle sildade. Luurekompani järel tungis üle sildade ka üks laskuripataljon ja suurtükiväedivisjon. Jalavägi liikus üle sildade tankide kattel (iga tangi kattel üks laskurirühm). Veidi hiljem liikus üle sildade ka teine ja kolmas pataljoni.

Venelaste jalavägi, jõudnud 1200 m kaugusele poolakate permanentsete tulepesade ette, sattus tugeva kuulipildujatule alla ja heitis maha. Rügemendiülema käsul suurtükiväedivisjon alustas vaenlase tulepesade neutraliseerimist otsesihitamisega, tulistades nende kupleid ning laskepilusid. Suurtükitule kattel tangid liikusid kaitse-ehitiste juurde ja oma külgedega sulgesid nende laskeavad niivõrra, et vaenlase tuli tähtsamates suundades vaikus. Siis astusid tegevusse purustajate grupid, arvult 6, missugused moodustati pioneeripataljoni ülema poolt ülesandega õhkida vaenlase tähtsamad kaitse-ehitised. Iga grupp koosnes juhust ja neljast pioneerist; gruppi saatsid (julgestasid) laskurid (6 meest). Lõhkeaineid oli igal grupil kaasas 100 kilo; peale selle oli iga grupp varustatud käsigranaatidega. Tankide kattel purustajate grupid teotsesid laskepilude vastu käsigranaatidega või sulgesid nad liiva ning kividega. Kui kaitse-ehitise meeskond ei alistunud sellekohase nõudmise peale, siis võeti tarvitusele lõhkeained ning ehitist lasti õhku. Nii rajati samm-sammult teed peajõududele ja sel viisil purustati 35 mitmesugust kaitseehitist, nende hulgas KP ja sidesõlme varjendeid ja 10 suurtükipesa. 19. septembri õhtuks oli Sarnõ kindlustatud rajoon läbi murtud. Poolakad kaotasid surnutena umbes 300 meest. Venelaste kaotused — 6 surnut ja 9 haavatut.

Millega on seletatav venelaste edu sellel läbimurdel?

Nad ise panevad selle hästi-organiseeritud rünnaku arvele: vaenlase eksiteele viimine demonstratsiooniga ning selle tagajärjel ootamatuse saavutamine, jalaväe, suurtükiväe, tankide ja pioneeride hea koostöö jne.; ka mänginud tähtsat osa võitlejate entusiasm ja vaprus. Kõrvalt vaadates aga jääb mulje, et suuresti soodustas siin pealetungijate tegevust ka kaitsjate nõrk moraal ja puudulik relvastis. Samuti näib, et Sarnõ kindlustatud rajoon polnud „moe viim-

ne sõna“, kuigi teda ehitati alles viimastel aastatel ja pika aja kestel (5 a.). Teissugustes tingimustes võinuks läbimurre äär-

miselt kitsal rindel (esialgu 1 km, edaspidi laiendati 5—6 km) saada saatuslikuks pealetungijale endale.

Vastuseks otsitud süüdistustele.

Kirjutises „Rohkem otsekohestust!“ avaldasime möödunud aasta „Sõduris“ nr. 46-47 oma imestust ootamatu kallalekippumise ja avaliku kahtlustuse puhul, mille osaliseks sai meie kaastöölise res-lipn. E. Sarv ja kaudselt ka „Sõdur“ „Kaitse Kodus“ nr. 21 — 1939. ilmunud artikli „Enam realiteeditunnet!“ autori „—R—“ poolt. Olime üllatatud peamiselt ebatavalisest viisist, kuidas kallalekippumine toimus.

Kõigepealt lgp. „—R—“, mitte nõustudes „Sõduris“ nr. 42 — 1939 avaldatud res-lipn. Sarve artiklis kirjeldatud vaadetega, ei kahelnud välja tulla oma vastaspoole suhtes ajakirjaniku eetika seisukohalt väga raske kahtlustusega. Nimelt ta kahtlustas res-lipn. Sarve ja kaudselt ka „Sõdurit“ avalikult mitte vähemas kui lugejaskonna teadlikkus unnesuigutamises olemasoleva ohu suhtes.

Pidasime esitatud kahtlustust liiga raskekaaluliseks selleks, et teda võinuks avalikkusele esitada ilma kahtlustaja täieliku allkirjata. Teiselt poolt oli see kallalekippumine meie teada esmakordne juhtum, kus vastuvaidlemisel „Sõduris“ ilmunud kirjutistele ja etteheidete tegemisel „Sõdurile“ sõjaväelase poolt eelistati teise ajakirja, antud juhtumis „Kaitse Kodu“ veerge. See oli teadlik kõrvalekaldumine meie sõjaväes seni maksnud ilusast tavast lahendada oma peres esile kerkinud vaidlused ja arusaamatused omavahel oma häälekandjas.

Neist asjaoludest lähtudes väljendasime kirjutises „Rohkem otsekohestust!“ võõrustust selle üle, miks lgp. „—R—“ astus oma kahtlustusega ja etteheidetega avalikkuse ette varjumärgi all ja väljaspool sõjaväe häälekandjat.

Vastuseks sellele on nüüd „Kaitse Kodus“ nr. 23-24 — 1939. ilmunud kolonel H. Raidna allkirjaga artikkel „Ühe moraallugemise puhul“. Selles artiklis lgp. kolonel Raidna tunnustab end „Kaitse Kodus“ varemalt ilmunud, „—R—“ tähega märgitud kirjutise autoriks. Ühtlasi ta asub õigustama oma

elmites artiklis toodud etteheiteid ja arendama oma kallaleitungi.

Kui „Kaitse Kodu“ esimesena mainitud artikkel sisaldas kallalekippumist eeskätt meie kaastöölisele res-lipn. Sarvele ja „Sõduri“ toimetust tundis end vaid kaudselt olevat riivatud, siis teises artiklis kolonel Raidna avalikult deklareerib, et tema on „kaugel sellest, et kippuda kallale isiklikult lp. E. Sarvele“. Edasi ta kuhjab juba otseselt „Sõduri“ praeguse toimetuse aadressil terve rea õige kunstlikult põhjendatud, otsitud süüdistusi, mis meid sunnivad veel kord asja kohta sõna võtma.

Kõigepealt lgp. kol. Raidna toonitab küsimuse sisulise külje tähtsust ja konstateerib, et tema seisukohad olnud „mitmeti erinevad lp. E. R. Sarve omist“. Siin jääb täiesti arusaamatuks, kust on võetud need nn. „lp. E. R. Sarve seisukohad“. Nagu oma elmites kirjutises juba kord rõhutasime, E. Sarv „lihtselt kirjeldab vaateid, mis on levinud õhujõudude tähtsuse kohta tänapäeva sõjategevuses, ilma et ise ühte või teist neist vaadetest pooldaks või eelistaks“. Järelikult küsimuse sisulist külge käsitledes on mõeldav kallale kippuda vaid nendele, kes on mainitud vaadete autorid või propageerijad, mitte aga nendele, kes neid informatsiooni mõttes avaldavad. Ühtlasi langeb seega ära ka igasugune alus etteheiteks, et „Sõduri“ toimetust pidanuks varustama artikli eel- või järeلمärkusega, kas ta pooldab E. Sarve vaateid või mitte.

Hoopis imelikule järeldusele jõuab lgp. kol. Raidna meie elmites artikli eespool tsiteeritud lausest; haarates kinni sõnast „lihtselt“ ta väidab, rõhutades seda veel sõrendusega: „ei tohiks olla õigustatud juhtkirjadena artiklite toomine niisama „lihtselt“, nagu seda ütleb „Sõduri“ toimetust E. R. S-e artikli kohta“. Sellase järelduse tegemiseks puudub meie arvates vähimigi võimalus ja see järeldus näib olevat tingitud vaid kritiseerija püüdest anda juurdekaalu oma mõnele

puudulikult põhjendatud väitele ironiseerivate väljendustega ja mõttekäikudega, milliseid ta muuseas kasutab kaunis ohtrasti oma artiklis.

Meie imestuseavaldusele, miks res-lipn. Sarve artiklile järgnenud vastuväited ja nendega seoses olev poleemika tulid avaldamisele väljaspool sõjaväe häälekandjat, leiab lgp. kol. Raidna võimalikuks vastata vaid küsimusega, „mis õigusega pretendeerib „Sõduri“ toimetuse sellele, et ainult tema veergudel võib tuua esile sõjaasjandusliku sisuga artikleid“. Seejuures lgp. kol. Raidna on väga teadlik sellest, et „Sõduri“ toimetuse polegi kunagi pretendeerinud ega pretendeeri ka praegu sellele, et ainult tema veergudel võidaks avaldada sõjanduslikke artikleid. Meie ju ainult imestasime, miks lgp. „—R—“ oma poleemikas kaldus kõrvale meie sõjaväes seni maksnud tavast, mille olemasolu lgp. kol. Raidna oma hilisemas artiklis küll asjatult püüab ümber lükata.

Lgp. kol. Raidna väidab, et ta pole seni lugenud „Sõduri“ toimetuse proteste sõjaväelaste artiklite avaldamise puhul mittesõjanduslikes ajakirjades. Ta vaikib aga täiesti sellest, et „Sõduri“ toimetusel polegi seni kunagi põhjust olnud protestideks teistes ajakirjades ilmunud artiklite puhul, sest teda pole neis seni veel kunagi rünnatud ega avalikult kahtlustatud.

Artikli lõpus lgp. kol. Raidna siiski peab vajalikuks seletada kuidagi oma ilmselt vaenlikku suhtumist „Sõdurisse“. Ta ütleb „Sõduri“ toimetusel olevat kahesugused mõõdupuud enda ja teiste jaoks. Kuidas aga nimelt nende erinevate mõõdupuude rakendamine on põhjastanud ettevõetud sõjakäigu „Sõduri“ vastu, seda ei pea ta enam vajalikuks seletada.

Vaieldes vastu meie eelmise artikli väidetele, lgp. kol. Raidna õigustatult peab meie peamiseks etteheiteks seda, et ta pole artiklile alla kirjutanud oma täit nime. Asjaolude päris õigeks iseloomustamiseks viimane lause peaks küll kõlama: „et ta pole raskekaalulist avalikku kahtlustust sisaldavale artiklile alla kirjutanud oma täit nime“. Seda etteheidet tagasi tõrjudes lgp. kol. Raidna vihjab olukordadele, „kus ei ole soovitatav, et autor kirjutab alla oma täie nime“. Edasi ta tähendab, et autori nimetamine võib viia allika nimetamisele, see aga ei olevat alati soovitatav. Seda ei saavat lugeda soovitavaks isegi tema teises artiklis,

kuid „Sõduri“ toimetuse omapärane küsimuse juurde asumine sundinud teda seekord eestoodud põhimõttest loobuma.

Tõime ära kogu eesmise mõttekäigu selleks, et näidata, kuivõrra otsitud ja kunstlikel alustel põhjenevad temas leiduvad vastuväited. Kogu sellest mõttekäigust ei selgu ju sugugi, mispärast siis käesolevas juhtumis „polnud soovitatav“ avaldada esimene artikkel täie nime all ja milliseid allikaid võis siin üldse avalikuks tulla küsimuse võrdlemisi üldsisulisest käsitlusest. Ja kui see ometigi nii olnuks, siis kuidas hiljem siiski osutus võimalikuks autori loobumine „põhimõttest“ kirjutada varjumärgi all? Kõik need küsimused jäävad lgp. kol. Raidna vastuväites täiesti selgitamata.

Lõpuks veel kaks eriti iseloomulikku näidet sellest, kuivõrra põhjendamata ja otse lejutatud süüdistusi leiab lgp. kol. Raidna sobivaks meile esitada.

Oma viimases artiklis „Kaitse Kodus“, vihjates „Sõdurile“ nr. 46-47 — 1939 lk. 1054, ta väidab sõnasõnalt, et „Sõduri“ toimetuse „tahab astuda konflikti „Kaitse Kodu“ toimetusega, nagu ta seda ise deklareerib“. Veidi allpool sama artikli autor räägib „sõjakäigust“ „Kaitse Kodu“ toimetuse vastu. Lugeja, kes neid väljendusi või sellelaadilisi mõtteidki otsima hakkab „Sõduris“ nr. 46-47 — 1939 lk. 1054, pettub peagi. Neid pole sääl üldse olemas.

Sama maksab lgp. kol. Raidna viimase artikli ironiseeriva lause kohta: „„Sõduri“ toimetuse kasutab juhust, et „formaalse külje“ etiketi all ka propageerida kättemaksu „tehtud ülekohtu“ eest „põlvest põlve“.“ Sellast propagandat „Sõduris“ üldse ega ka tema ülaltähendatud leheküljel ei leidu, küll aga leidub sellel leheküljel mõtteid sõbraliku usaldusvahekorra loomise vajadusest.

Viimatimainitud ilmsed moonutused ja asjaolude teadlik peapeale pööramine, samuti kogu eespool vaadeldud materjal on veenvaks tõenduseks sellest, et hr. kolonel Raidna viimane esinemine „Kaitse Kodus“ ületab asjalikkuse piirid ja et seda tuleb võtta vaid sihiliku ja hoolimatu kallaletungina „Sõduri“ toimetuse aadressil. Neis tingimustes pole edasiseks vaidlemiseks enam mõtet. Seepärast katkestame vaidluse asjate teravuste vältimiseks ja loeme, nagu „Kaitse Kodugi“, käesoleva küsimuse ka „Sõduri“ veergudel lõpetatuks.

Toimetuse.

Jalatsite säästlikust parandamisest.

Kapten V. Saarni.

Saabastel on sõduri varustises üsna suur tähtsus. Nad on sõdurile hädavajalikud nii rahu kui ka sõja ajal. Et saapad (ka pool-saapad) esinevad võrdlemisi kallihinnalise varustisartiklina, siis on väeosal saabaste muretsemise kulu suur. Aga ka saabaste edasine korrashoid nõuab pidevalt kulutusi. Väeosa huvides on püütud kasutada jalat-seid viimse võimaluseni, neid lappides ja tallutades seni, kuni see on veel majandus-likult tasuv. Nagu teada kannatab saabas tallutamist kuni 4 korda, siis on nii pealse-nahk kui ka pinsol niivõrra tikuauke täis, et saabas ei pea järgneval tallutamisel enam pooltalda kinni ja saabas muutub kasuta-miskõlblmatuks, olgugi et saapa pealne ise-nesest on veel kasutuskõlblik või vajaks ainult väiksemat lappimist. On püütud leida abinõusid, et võimaldada saapa kasu-tamist kuni pealsenaha lõpliku läbikulu-miseni, ja see on saavutatav sel teel, et pooltalda ei kinnitata saapa külge ei tiku-tamise ega ka õblemise teel, vaid liimi-takse see talla külge erilise vastupidava ja veekindla liimiga.

Liimi veekindlus on tarvilik esmalt sel-leks, et pooltald püsiks all ka märjaks saa-nult, ja teiseks seepärast, et takistada niis-kuse tungimist läbi talla saapa sisemusse. Viimane asjaolu evib suurt tähtsust tervis-hoidlikust seisukohast eriti meil, sest meie kliima ja soine maastik põhjustavad suurel määral jalgade niiskeksaamist ning selle tagajärjel kannatab sõdurite tervis.

Niiskuse läbilaskjaks osutub saapa juu-res peamiselt tald pooltalla osas, sest pealse-nahk on harilikult sagedase rasvatamise (määrimise) tõttu veekindlam. Et talla määrimiseks ei saa kasutada rasvmääret ja et müügil olevad impregneerimisained on liialt kallid, siis osutub veekindel liimaine-kiht talla ja pooltalla vahel niiskuse saa-passe tungimise vastu väga tõhusaks abi-nõuks ja impregneerimiseks ei ole tarvis teha eraldi kulutusi.

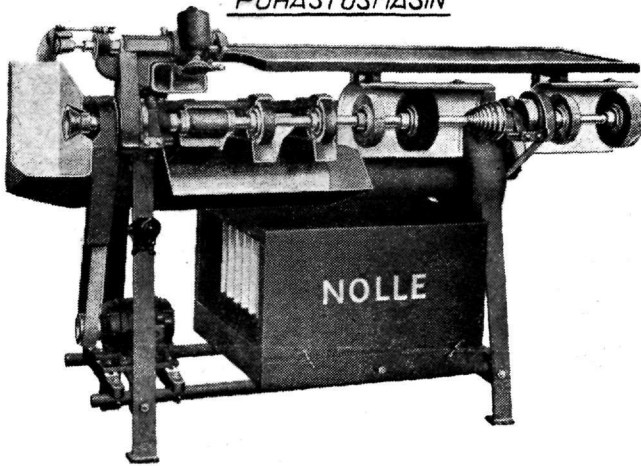
Pooltaldade tikutamisel tungib niiskus tikuaukude kaudu saapasse kergemini kui kuskilt mujalt naha kaudu ja tikuaukude täitmine ükskõik mis impregneerimisainega osutub äärmiselt raskesti teostatavaks ja ka väga kalliks. Korduvate tallutamiste puhul murdub tald ühes pinsoliga lengi kohalt pooleks ja saabas muutub kasutamiskõlb-matuks. Seesugune murdumine tuleb ette

eriti lahinguharjutustel ja põlvelt asendist laskmisel, sest siis võib tald lengi kohalt järsult painduda ning tikkudest urbseks tehtud koht murdub. Ka see pahe on väl-ditav, kui pooltald ei kinnitata tikuta-mise teel, vaid liimitakse talla külge.

Taldade liimimine pole uudisnähtus, vaid daami-jalatsite juures juba pikemat aega kasutatav. Mõned tööstused kasutavad kleepimisviisi edukalt ka mehe-jalatsite juures, kuid et see nõuab erilist sisseseadet, siis enamik tööstusi kasutab ikka veel endist sisseseadet ja tallutamine toimub enamasti õblemise teel. Tikutamine muu-tub aga aasta-aastalt vähemaks kui kõige ebaratsionaalsem kinnitamisviis. Tikutami-ne on ühtlasi ebamugavam kinnitamisviis, sest pinsolist läbi ulatuvad tikuotsad põh-justavad ka torkeid ja hõõrmeid. Olgugi et pärast tallutamist läbiulatuvad tikuotsad raspeldamise teel tasandatakse, jäävad mõ-ned tikuotsad ometi ainult murtud asen-disse, imavad pärastisel kandmisel jalahigi ning tõusevad seetõttu püstasendisse ja põhjustavad eesnimetatud *jalavigastusi*. See pahe ilmneb peamiselt vanade saabaste juures, kus korduval tikutamisel osa vanu tikke murdub naha sees või muutub logi-sevaks ja hakkab tungima saapa sisemusse. Liimitud pooltalla juures aga seda ei saa juhtuda, sest liimaine hoiab tikke kinni. Pooltaldade õblemine teatavasti ei ole sõjaväe saabaste juures kasutatav, sest sõ-duril tuleb teotseda väga sageli niiskel maastikul ja seejuures õmblusniit pehas-tub ning pooltald ei püsi all.

Pooltaldade liimimine toimub üldjoon-tes järgmiselt. Kuiv jalatsi tald karusta-takse erilisel masinal, et saavutada suure-mat kokkupuutepinda ja võimaldada liim-aine kindlat siduvust tallaga. Jalatsile vas-tav väljalõigatud pooltalla lihapolne osa konardatakse vastava haamriga või ratas-seadisega ja seejärel niisutatakse nii tald kui ka pooltald atsetooniga, et tõrjuda liimitavast pinnast nahas leiduv rasv. Rasv-tõrjutud talla- ja pooltalla pind kaetakse pärast tahenemist pintseldamise teel liim-ainega ja lastakse kuivaks tõmbuda. Pärast kuivamist (5—10 min.) kaetakse liimitavad pinnad veelkordselt liimainega ja lastakse tahedaks tõmbuda. Seejärel niisutatakse liimiga kaetud pinnad atsetooniga ja suru-takse vastamisi erilise pressi abil, mille

PUHASTUSMASIN

surve on ca 3 atm. Taldade pressimine kestab 0,5—2 tundi, olenevalt naha paksusest. Pärast pressimist on soovitatav lasta saapad veel mõnda aega kuivada ja siis võib alustada äärte äralõikamisega ning silumisega. Silumine toimub samal masinal, millega teostatakse karustamist (puhastamist), kuid erilise näritsa (freeseri) abil.

Et pressi alla saab paigutada korraga 3—5 paari saapaid (olenevalt pressi suuruselt), siis kulub ühe paari saabaste tallutamiseks aega keskmiselt 32 min. Soovitavam on aga kleepaine pikemaajalisem kuivamine, sest siis pole karta talla lahtitulekut. Pooltalla keskkoht ca 3 cm laiuses ja 5 cm pikkuses jäetakse liimainega katmata, et võimaldada selle tallaosa kaudu jala „hingamist“. Talla keskosa liimainest vabaks jätmine ei põhjusta kuigi suurel määral niiskuse tungimist saapasse, sest peamiseks niiskuse läbilaskjaks on ikkagi tikuaugud talla ääres, mis tekitatud saapa valmistamisel või hilisemal pooltallutamisel.

Ühe paari pooltaldade allakleepimine ühes kõige eeltöödega, töötasuga ja materjalikuluga maksab ca kr. 0.40. Samasuguste pooltaldade likutamine ühes eeltöödega, töötasuga ja peenmaterjalide (tikud, vaha) kuluga maksab ca kr. 0.54. Seega osutub pooltaldade kleepimine ka hinnaliselt soodsamaks kui tikutamine ja võimaldab saavutada väeosal säästu ca 14 senti paarilt.

Pooltaldade kleepimine võimaldab aga saavutada säästu palju suuremal määral veel järgmistel põhjustel:

Nagu mainitud, kannatab saabas tikutamise teel kuni 4 korda pooltallutamist. Kui aga pooltallad alla liimida, siis kannatavad saapapealsed kuni 7 korda tallutamist, s. o. seni, kuni pealsenahk lõplikult läbi kulub või vananeb. Eesüteldust selgub,

et sõduri saapad peavad vastu keskmiselt 1 aasta, kui pooltallad alla tikutada; kui aga pooltallad alla liimida, siis on võimalik samasuguseid saapaid kanda ca 2 aastat, seega pikeneb saapa iga ca 100%. See tähendab aga seda, et väeosal ei ole tervis muretseda sõdurile saapaid igal aastal 1 paar, vaid 1 paar 2-ks aastaks, mis annab säästu iga aasta kohta pool jalatsite hinda, s. o. igalt poolsaapa-paarilt ca kr. 6.50 ja säärsaabastelt ca kr. 10.64.

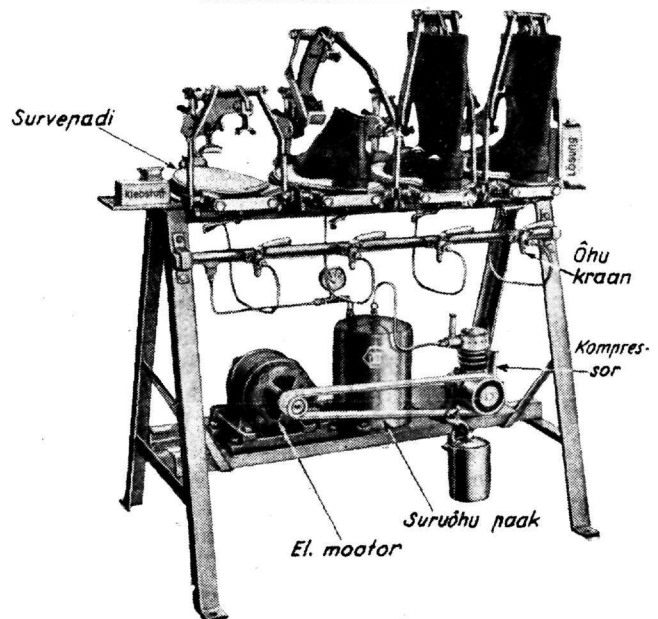
Nagu sellest selgub, on saavutatav sääst tõsist tähelepanu vääri ja võimaldab väeosade piiratud ressursse kulutada teisteks hädavaajalikeks otstarveteks.

Tallinna garnisonis on üles seatud vastav liimimis-sisseseade ühe väeosa juures ja see on andnud ca 2-aastase töötamise juures kõigiti häid tulemusi. Ka meie naaberriikide Soome ja Läti sõjaväes on kasutamisele võetud pooltaldade liimimispressid puhtmajanduslikel kaalutlustel, rääkimata hüvedest tervishoiu alal. N. Liidus toimetatakse saapataldade liimimise alal laialt ulatuselisi ja põhjapanevaid katsetusi.

Saksamaal kasutatakse kahte liimimis-meetodit:

1. terve tald on liimitud, kusjuures ei tarvitata ühtegi tikku ega õmblustraati, vaid tald liimitakse pinsoli ja pealse ääre külge. Sellaselt tallutatud jalatseid kannab osaliselt saksa politsei;

LIIMIMISPRESS

2. tald on pealishaha külge kas tikutatud või õmmeldud ja liimimisele kuulub ainult pooltald. Sellase meetodi juures võib tallaks tarvitada õhemat nahka kui tikutamise juures. Nii-suguseid saapaid kannab saksa sõjavägi.

Tallinna garnisonis üles seatud liimimispress telliti Saksamaalt ja see maksis ca kr. 7.000.—, kuid nüüd valmistatakse neid kodumaal ja ühe liimimississeade hind on ca kr. 2.000.—. Kuna 1 press tavaliselt suudab rahuldada 2—3 väeosa nõudeid, siis ei tekita pressi ühine muretsemine säästsummadest nimetamisväärsed raskusi ja tasub end lühikese aja jooksul. Ka liimainet valmistatakse kodumaal.

Isegi pealsenaha lappimine kleepimise teel osutub kõigiti soovitavaks, sest siis pole karta niiskuse läbitungimist lapi äärte vahelt. Ka on liimimise teel lapitud saabas kõigiti nägus (nagu uus) ja kasutatav igas

Enne parandamist.

Pärast parandamist.

olukorras (vana saabas võib asendada I komplekti saabast).

Allikad: „Zeitschrift für die Heeresverwaltung“, Heft 3 — 1937. „Koževenno obuvnaja promöslennostj“, 7, 8 ja 11 — 1938. „Der Bekleidungsunteroffizier“, Heft 4 — 1938.

Bibliograafia.

Tervet mõistust sõjapidamises.

(Brig-kindral E. C. Anstey artikkel „The Army Quarterly“ 1939. a. juuli-oktoobri numbris.)

On küllaltki näiteid, kus sõjalistes operatsioonides saavutati edu, ilma et nende organiseerimisel ja läbiviimisel oleks silmas peetud sõjakunsti põhiprintsiipe. Nii on sõjanduses üldiselt tuntud nõue, et võidu saavutamiseks lahingus tuleb koondada otsustavaks ajaks otsustavale kohale maksimum elav- ja materjaljõude. Kuid lord Allenby andis 1918. a. Palestiinas türklastele oma viimase otsustava löögi ilma temale selleks otstarbeks Prantsuse rindelt määratud 2 diviisi päralejõudmist ootamata. See oli eksimine sõjakunsti ühe tähtsama printsiibi vastu. Ei Foch ega Ludendorff, näiteks, poleks tõenäoliselt

seda teinud. Aga Allenby tegi ja võttis 75 000 vangi ning 360 suurtükki, lüües türklasi lõplikult, kusjuures ta oma kaotused ei tõusnud üle 5000 mehe. Eespool nimetatud 2 täiendavat diviisi poleks võinud tema edu suurendada ega kaotusi vähendada. Kus on siin viga? Vastuse leiame kindral Fulleri ütluses, et inimese iga-sugune tegevus on juhitud jõusäästu põhimõttest. Pole ainsatki tuntud või seni veel tundmata printsiipi sõjapidamises, mis ei tugine sellele põhjapanevale seadusele. Selle mittetunnetamisel on sõjaline mõte sattunud eksiteele. Ka sõjaajaloo uurimisel on seetõttu satunud valeradadele, kuna

ometi see aine — tema õige käsitlusviisi juures — võiks anda väärtuslikke näpunäiteid tulevikuks.

Autor seab endale eesmärgiks loogilise arutluse abil näidata teed uue, tervele alusele rajaneva sõjadoktriini loomiseks, jälgides selleks samm-sammult ühe sõjalise operatsiooni käiku tema tekkimise mõttest juhi ajades kuni täideviimiseni.

Iga sõjaline tegevus saab aluse riigivalitsuselt või kõrgemalt juhilt antud ülesandest, mille lahendamisel läheb vaja: vastavasisulisi teatmeid, tervet mõistust operatsiooni eesmärkide ülesseadmisel, võimet selgesti kujutada nende eesmärkide taotlemisviisi, oskust teiste võimalike hulgast valida parim teotsemisviis, ja lõpuks tahtejõudu operatsiooni läbiviimiseks ning sellel otstarbel vägede liikumapanemiseks. Seega juhi tegevus sõjalise operatsiooni plaanitamisel ja rakendamisel toimub peamiselt kolmes sfääris: a) mentaalses — teatmed, terve mõistus, kujutlusvõime; b) moraalses — karakter, moraal, seltsimehelikkus, tahtejõud; c) füüsilises — liikumine, kaitse- ja pealetungivõime.

Teatmete evimisel on suur tähtsus, kuid kõiki andmeid vastasest pole kunagi võimalik saada, mispärast andmete arv tuleb tasakaalustada nende hankimiseks antava ajaga, saavutades seega jõusäästu. Valeandmed on kahjulikud, mispärast peab püüdma varustada nendega vastast. Siit järeldusena reegel 1: Esimeseks sammuks iga sõjalise probleemi lahendamisel on koguda vastasest kõik andmed, mida on võimalik saada antud aja vältel, ühtlasi takistades vastase luuret ja varustades teda valeandmetega oma vägede kohta.

Terve mõistus pääseb mõjule loogika abil. Viimane on eriti tarvilik olukorra hindamise protseduuris. Kuid sõjas pole nii raske lahendada mingit probleemi kui jõuda selgusele, millist probleemi nimelt peab lahendama. Õige eesmärgi ülesseadmine on valitseva tähtsusega, eriti praegusaja mehhaniseeritud võitlusvahendite ajastul. Siit reegel 2: Kogutud andmeist tuleb teha loogilised järeldused, defineerides selgesti ülesande, mille peab lahendama, ja määrates abinõud, mis aitavad saavutada eesmärki.

Pärast probleemi kaalumist mõistuse abil sugereerib kujutlusvõime võimaliku lahenduse. Kui tahetakse saavutada

jõusäästu, siis peab juhtima energia tegevuse nõrgema vastupanu suunas, kus vaenlane ei ole ette valmistunud ja ei oota kallaletungi. Ootamatus evib sõjas suurimat tähtsust ja edu osaliseks saab see juht, kel on osavust koostada ja rakendada ootamatusel baseeruvaid operatsiooniplaane ja kes mõistab oma vastast petta. Kaas-aegne euroopa sõjadoktriin nõuab maksimumalsete jõudude koondamist otsustavasse punkti. Kuid see viimane on enamasti ikka hästi organiseeritud kaitseks ja kallaletung ei tule siin vastasele ootamata. Paljud mõistavad ootamatuse all vastase tabamist puhkel jne., seega mingit tegevust füüsilises sfääris. Autori arvates on ootamatuse saavutamisel tegemist eeskätt mentaalse aktiga. Selgituseks ta toob näite Maailmasõja ajast Palestiinas, kus üks pataljoniülem päevaks oma kaevikud meestest tühendas ja siis lõbuga jälgis, kuidas türklased neid hommikust õhtuni suurtükitelega pommitasid. Siit reegel 3: Alati tuleb otsida nõrgalt kaitstud rindeosa, kus vastane tõenäoliselt ei oota kallaletungi; et vastast üllatada, peab alati püüdma hoida teda eksiteel oma kavatsuste suhtes.

Karakteril on etendada inimese tegevuse suunamisel kaugelt tähtsam osa kui intellektil. Vaenlase ja tema juhtide iseloomuomaduste tundmine on tähtsaks teguriks sõjaliste probleemide lahendamisel. Napoleon võitis Austerlitz'i lahingu, sest ta tundis Aleksandri ja Weyroter'i iseloomuomadusi ning teadis ette, mida nad mõtlevad teha. Igal juhtumil vastaspoole väejuhtide iseloomuomaduste tundmine on tähtsam kui tavaliselt arvatakse. Kuid see pole kerge ülesanne, sest raske on ütelda rahu ajal, kuidas üks või teine inimene saab käituma sõjas. Rahva iseloomu on hõlpsam mõista kui üksikisiku oma. Eestoodust tuleb reegel nr. 4: Tuleb uurida vastase, eriti aga tema juhtide iseloomuomadusi, püüdes ette näha nende võimalikke tegevusviise; vastast tundes peab püüdma sundida teda tegema, mida me soovime.

Moraali valdkonnas evib olulist tähtsust julgus. Nagu üldse elus, nii ka sõjas on usk endasse ja oma vahenditesse ning meetoditesse edu saavutamiseks tarvilikud. Vägede moraal ja julgus on sõjas tihti etendanud otsustavat osa. Sõjakirjanduses on pühendatud tähelepanu rohkem vägede kui juhtide moraali küsimusele. Aga see

viimane väärrib senisest põhjalikumat vaatlust. Juht peab olema julge ja riskeerima. Kuid risk peab rajanema täpsel kalkulasioonil ja reaalsel võimalustel; vastasel korral oleks see lihtsalt kuritegu. Risk nõuab ka närve. Neid ei olnud Hindenburg'il ja Ludendorff'il lahingus Masuri järvedel, kus nad võinuksid suurema julguse juures ja vähem ettevaatlikud olles hõlpsasti valmistada venelastele teise Tannenbergi. Samasugust põhjendamata ettevaatust osutasid need mõlemad juhid ka Tannenbergi juures, kui nad aga siin saavutasid edu, siis eeskätt küll tänu sõnakuulmatule, kuid hulljulgele ja impulsiivsele kindr. v. François'ile. Siit reegel 5: Et saavutada ootamatust, peab osutama suurt julgust, pidades aga seejuures meeles, et kui on olnud vähe kuulsaid kindralaid, kellel puudus see omadus, siis pole ühtegi väejuhti, kes sai kätte edu rumaljulgusega. Alati peab püüdma kõrgel hoida oma vägede ja nende juhtide moraali, alandades iga võimaliku abinõuga vastase oma.

Seltsimehelikkus ja koostöö on saanud tarviliseks kõigis inimese eluvaldustes, veel enam aga sõjategevuses, kus maksimaalseid tagajärgi võib saada ainult kõigi väeliikide täpse koostöötamisega omavahel. Reegel 6: Sõjas on kokkukõla põhjapaneva tähtsusega, sest see võimaldab jõudude ökonoomiat ja suuremat efekti teotsemisel. Peab püüdma võita erapooletute poolehoidu.

Tahtejõud ja meelekindlus, kui need on rakendatud õigesti, viivad võidule. Kuid jonnakus, kui sellel puudub reaalne alus, on kasutu või isegi kahjulik. Korduvalt värsketel jõududega sooritatud, kuid tagajärjetud ning lootusetud rünnakud punktidesse, mis taheti iga hinna eest vallutada, kuuluvad Maailmasõja pateetilisemate mälestuste hulka. Põhjendatud meelekindlus nõuab selget mõistust ja tugevat iseloomu. Tihti aga just need puuduvad, kui tuleb kiiresti otsustada. Lahingukriisid sageli tekivad ning neid tuleb lahendada pärast eelnenud pingutusrohket tööd ja uneta öid. On loomulik, et sellaseil juhtumiseil juhi otsus võib kujuneda pealiskaudseks. Vägede etteheitel staapidele, et need ajavad taga elumõnusus, on ebaõiglased. Pingutav töö peab vahelduma küllaldase puhkusega ja juht, kes ei taha seda arvesse võtta, eksib jõudude säästu reegli vastu.

Siit reegel 7: Meelekindlus tagab edu, kui ta on põhjendatud ja ei muutu alusetuks jonniks. Kord ülesseatud eesmärki ja selle taotlemiseks koostatud tegevusplaani ei või ilma mõjuvate põhjusteta asendada uutega.

Liikumise kiirus on tähtis, sest et sellega saavutatakse ootamatust. Olu-kord on muutlik ja ei või operatsiooniplaani rakendamisel olla enam sama, mis selle koostamisel. Seepärast mida rutemini plaan täide viiakse, seda parem. See nõuab aga kiiret teotsemist: andmete kogumisel, nende töötlemisel, otsuse võtmisel ja selle rakendamisel. Mõtlemise, otsustamise ja teotsemise kiirus evivad tänapäeva sõjas olulist tähtsust ja sellest peavad olema teadlikud kõigi astmete juhid. Reegel 8: Alati peab taotlema maksimaalset kiirust teadete edasiandmisel, nende töötlemisel, otsuse võtmisel ja selle rakendamisel, püüdes seejuures võimalikult tõhusamalt kasutada kasutatava olevate vägede liiklemisvõimet.

Pealetungivõime. — Lahingu eesmärk on purustada vastane minimaalse jõukuluga, andes löögi tema tundlikumasse ja vähemkaitstud kohta. Seda saavutatakse kallaletungiga või manöövriga või mõlemaga kombineeritult. Kallaletung ilma manöövriga tuleb ette ainult siis, kui kallaletungija on rõhuvas ülekaalus. Vastast võib sundida ette võtma rünnakut kõvasti kaitstud koha vastu, et siis pärast tema tagasilöömist ise kallaletungile üle minna. Seda viisi kasutab nõrgem tugevama vastu. Kõige suuremat jõudude säästu võimaldab vahetpidamata vaenlasele pealesurumine, nii et ta ei saaks ennast korraldada. Igal juhtumil on vaja näidata initsiatiivi. Reegel 9: Alati tuleb võtta algatus endale ja sundida vastast teotsema meie soovide kohaselt; pärast lahingut jälitada vastast halastamata, püüdes seejuures ühtlasi saavutada jõudude säästu.

Kaitsevõime võib avalduda: mentaalses sfääris — viia vaenlane eksitusse meie jõudude suhtes, nende nõrkade külgede moondamise ja tugevate esiletõstmisega; moraalses sfääris — vastu-propaganda korraldamisega; füüsilises sfääris — relvade ülekaalukusega, tökete valmistamisega ja moondamise läbi-

viimisega. Vaatluspunktide evimine ja moondamine on seejuures alati olnud vastuolus teineteisega. Autožiiri vaatluspunktina võiks selle küsimuse lahendada; sellasel juhtumil kaitsepositsiooni valik oleks hoopis teissugune kui praegu. Reegel 10: Tuleb alati silmas pidada, et vastane ei saaks segada või koguni nurja ajada meie kavatsusi; seepärast peab oma kaitsevõimet arendama saladuses, moondatult ja tõkete kasutamisega.

Ülaltoodud 10 reeglit, ühes jõudude ökonomia seadusega, väljendavad doktriini, mis baseerub eeskätt loogikal. Selles pole muidugi palju uut, vaid osa neist mõttest on meile juba hästi tuntud. Vahe on ainult selles, et tänini need ideed on rännanud sõjalises mõttevallas ringi nagu hulkuvad komeedid korraldamatus maailmaruumis; nüüd aga igäühele neist on näidatud kätte oma kindel koht, mida ta väärrib sõjateaduse üldistes raamidest. Mentaalsed ja moraalsed faktorid, mida senine euroopa doktriin on ignoreerinud, on leidnud siin täieliku tunnustamise. Eesnimetatud reeglite abil on võimalik seletada ka neid möödunud aegade sõjalisi sündmusi, mida senine doktriin pole suutnud teha; samuti lubavat uus doktriin, olles loogiline ja universaalne ajas, vaadata tulevikku selgema pilguga kui praegune, mille kohta

võidakse tänapäeval ütelda, et tema poolt üles seatud põhireeglid tihti ei olegi mõelduandvad lahingus võidu saavutamiseks. Esitatud uue doktriini alusel võivat, näiteks, ütelda, et Tannenbergi lahinguga polevat Saksa juhtkonnal põhjust kiitlemiseks, v. a. vahest kindral v. François'i tegevus. Ludendorff n-ü. mängis lahtiste kaartidega. Valinud oma tegevuse objektiks venelaste vasaku tiiva, ta ei teinud katset kavaldada vaenlast; jõudude ökonomia otsustavas punktis jäi saavutamata. Samuti ei hinnanud Ludendorff vastase iseloomuomadusi, nagu seda tegi õigesti v. François; ta ei näidanud küllaldaselt otsustamisvõimet, loobus kergesti oma plaanist ja osutas vähe julgust. Lahingu välitel ta ei suutnud tagada koostöötamist umbes $\frac{1}{3}$ oma armees (XVII ja I Reskorp.), sooritas mitmes kohas rünnakuid liialt nõrkade jõududega ja ilma tarviduseta, ei kasutanud kaitse paremusi, sundides vastast ennast purustama organiseeritud positsiooni vastu. Lõpuks ta ei kasutanud oma vägede liikumisvõimet ja ei jälitanud vasaku tiiva osadega purustatud vene VI Korpust. Põhjus? Saksa juhtkond, seehulgas muidugi ka Ludendorff, oli kasvatatud vanal auklikul sõjadoktriinil, mis osutus võimetuks andma kõiki tarvilikke juhiseid lahingupidamiseks uue aja tingimustes. **Kk.**

Rännak suuskadel.

(„Krasnaja Zvezda“ nr. 36 — 1939.)

Suusad on hädavajalikuks liiklusvahendiks talvel. Suuskadega varustatud ja suusatada oskav väeüksus evib suuri paremusi: ta pole seotud teedega, ta võib liikuda võrdlemisi suure kiirusega ja läheneda vaenlasele nendest suundadest, kust teda kõige vähem oodati.

Missuguseid erinevusi tuleb arvestada rännaku organiseerimisel suuskadel?

Suuskuriüksuste (-salkade) lahingutegevus peab kandma alati ootamatute välklöövide ilmet, kusjuures löögid rindelt on neile vähem kohased kui teotsemine vaenlase tiibadel ja selja taga (tiibamine, haaramine jne.). Seda tuleb arvesse võtta rännaku kava koostamisel. Viimase koostamine on õigupoolest võimalik ainult siis, kui saadud ülesanne on selge ja olukord hästi läbi kaalutud.

Rännaku organiseerijad peaksid silmas pidama:

- väeüksuse füüsilist seisundit ja oskust suusatada;
- ilmastiku- ja lumeolusid;
- suusavarustise ja rakmete seisukorda;
- jalastel liikuva voori seisukorda ja veojõudu (hobused, koerad, tangid, mootorrattad jne.);
- ülesande täitmiseks antud aja piire.

On selge, et mehed, kelle suusatamiskus jätab soovida, vähendavad kogu kolonni keskmist liikumiskiirust, eriti murdmaastikul, kus nad ruttu väsivad. Seevastu headest suusatajatest moodustatud kolonni liikumiskiirus võib tõusta tunduvalt üle keskmiste normide.

Ilmastiku- ja lumeoludel on määratu tähtsus. Näiteks kevade lähenemisel tekitab järsud muudatused sel alal: päeval — sula, öösi — kõva külm. Kuna päeval sula lume tõttu liikumine suuskadel on raskendatud, siis meeste energiakulu on normaalsest suurem; kohati tuleb ette lumeta alasid, mida ületatakse jalgsi. Nii-suguses olukorras langeb liikumiskiirus 2—4 km tunnis. Liikumine öösi on soodsem selles mõttes, et temperatuur on püsivam. Kuuvalgel ööl võib suuskadel liikuda samasuguse kiirusega nagu päeval.

Udu, tuisik ja tihe lumesadu moondavad liikumist, ent vähendavad liikumise kiirust. Suure külmaga peab liikumistempo olema ühtlane, et kergendada hingamist. Vastu tuult liikudes väheneb keskmine liikumiskiirus kaks korda, kuna, pärituult sõites liikumiskiirus tõuseb 1—2 km võrra tunnis.

Metsas on lumi enamasti kobe (kohe), kuhu suusk vajub sügavalt sisse. Kui vahetada iga 10—15 min. järel eessõitjaid (teetallajaid), siis normaalkiirus peagu ei vähene. Seevastu lagedatel väljadel lumi kattub juba jaanuarikuus koorikuga; kui viimane on tugev, siis suusad kipuvad libisema kõrvale; on ta aga nõrk ja ei kannu suuskurit, siis meeste jõukulu suureneb. Liikumist raskendab ka tuhkjäs ja mulla- või liivasegune lumi. Helevalge lumi päikesepaistesel päeval pimestab suusatajaid ja raskendab orienteerumist, mille tagajärjel liikumiskiirus väheneb 1—2 km võrra tunnis. Kõige suuremat kiirust võib saavutada siis, kui kõva lumekoorik on kaetud kuni 10-cm värske lume kihiga.

Liikumisviisi valik oleneb olukorrast. Hea lumete puhul on otstarbekas liikuda „soome moodi“, kui aga suusad libisevad halvasti (sula lumi, tõusud jne.) — „vene moodi“.

Vähimgi korratus suusavarustises ja jalatsites vähendab liikumiskiirust. Näiteks kui suusakepi võru kaob, hakkab kepp tungima sügavalt lumme ja sõitja on sunnitud iga sammu juures tegema väsitavaid lisapingutusi. Alati tuleb kaasa võtta teatav tagavara suusavarustist, et katkiläinud või kadunud esemeid asendada uutega jne. Tagavaras olgu suuski, suusakeppe, rihmakesi, suusamääret ja parandustarbeid (naaskleid, õmblustraati, kruvikesi, kruvikeerajaid, naelu jne.). Suusamääre peab vastama ilmastikule, vastasel korral võib

liikumiskiirus väheneda 2—3 km võrra tunnis. Teisest küljest on ilmne, et halvad jalatsid või halvasti selga sobitatud rõivad ja rakmed takistavad suuskureid liikuda normaalse kiirusega, mis pärast enne rännakule väljaastumist tuleb selles suhtes teha põhjalik ülevaatus.

Meeste jõu säästmiseks tuleb võimaluse korral pukseerida jalastel liikuvaid relvi ja ka suuskureid endid autodega, tankettidega, hobustega, koertega jne. Hobune on suuteline enda järel vedama kuulipildujat ühes vastava meeskonnaga. Sama ülesande võib täita ka mootorratas. Neli koera (laikad või harilikud õuekoerad) veavad edukalt kuulipildujat kuni 30 sentimeetri paksusel lumel. Nende väljaõpetamiseks piisab mõnest tunnist. Kuna lumekoorik võib vigastada koerte jalgu, on soovitatav koertele valmistada sineliriidest „sukad“. Tankett veab enda järel klp-ja kuni 20 cm paksusel lumel.

Koostades rännaku kava ja valides maršruuti tuleb arvestada peale meeste jõu säästmise võimaluste ka moondamise tingimusi. Liikumistee olgu aegsasti läbi luuratud, sest ainult siis on võimalik vältida läbipääsmatuid või raskesti läbitavaid alasid (kuristikud, tihnikud, lumeta väljad, aiad jne.). Kui on teada esseisva maastiku iseloom, siis võib täpselt välja arvestada, missuguse kiirusega ja mil viisil kolonn läbib ühe või teise rajooni ja kas ülesanne on täidetav antud aja piirides.

Mis puutub peatustesse rännakul, siis mida kergem tee, seda vähem tehakse peatusi ja ümberpöörduid. Halva ilmaga tehakse peatusi sagedamini, kuid need peatused olgu lühiajalised. Peatuse kestus ole-neb nende otstarbest (anda meestele puhkust, puhastada rõivad lumest, reguleerida hingamist jne.). Pärast kaks tundi kestnud liikumist, arvates väljaastumise hetkest, on soovitatav peatusel anda meestele väike eine (võileib või tükike liha leivaga ja 2—3 lonksu vett); edaspidi on kasulik seda teha iga 1—1½ tunni tagant.

Suurte peatuste määramisest tuleb hoiduda, kui selleks pole erilisi põhjusi. Kogemused näitavad, et pärast 15—20-km rännakut suuskadel mehed, keda viidi suureks peatuseks sooja tuppa, muutuvad uniseks ja neid on hiljem raske „erguiks“ ajada.

Raskemate tõusude eel on soovitatav teha 2—3-minutilisi peatusi. —ms—

Betoonvarjendeid kuulipildujatele ja tt-suurtükkidele.

Artiklis „Betonierte Unterstände für Maschinengewehre und Panzerabwehrkanonen“ („Militär-Wochenblatt“, 1939 nr. 23) reservkolonel Blümner tsiteerib prantsuse kindrali Chauvineau' vaateid betoonvarjendite alal, mida viimane avaldanud oma raamatus „Une invasion est-elle encore possible?“

Chauvineau leiab, et ka välikindlustiste süsteemis, samuti nagu permanent-kindlustiste juures tuleb kaitsta tulesüsteemi (v. a. suurtükitali) seega, et ehitatakse kuulipildujatele ja tt-suurtükkidele betoonvarjendid.

Muidugi ei saa nõuda, et need varjendid paneksid vastu 210-mm ja suuremaile kaliibritele, nagu oli nõue Maailmasõjas. Need varjendid peaksid olema võimalikult väikesed, kusjuures hea moondamine ja kohaldamine maastikule on nende paremaid kaitsjaid, sest suurtükiväel olevat raskem hävitada hulka väikesi ja hästi moondatud kui üksikuid suuri märke.

Chauvineau järgi tuleks ehitada sellane varjend relvale järgmiselt: Siseruum ei tohiks olla suurem kui seda vajab relva käsitsemine. Maapinnast kõrgemal on ainult 45 cm paksune betoonlagi, mis kaetud mullakihiga. Seinade valamiseks kasutatakse metallvormi, mida pärast betooni kivinemist ei kõrvaldata. Laskeava on võimalikult kõrgel lae all ja lähedal maapinnale (rohu kõrgusel), nii et kogu varjend ulatuks vaevalt rohkem kui 0,75 kuni 1,0 m üle maapinna. Varjendisse pääseb šahti kaudu, mis viib varjendi eesruumi, või maa-

aluse käigu kaudu, mis on betoneeritud samuti nagu varjend ise ja mis kujutab täiesti kindlat ruumi meeskonnale ja laskemoonale. Ainus oht varitseb laskeavast. Siiski võib meeskonda kaitsta käsirelvade tule vastu teraskilpidega, mis kindlitatakse kruvidega seinte metallvormi külge.

Sellase klp-varjendi ehitavat valmis vilunud meeskond 3 päevaga, masinaid kasutades aga veelgi kiiremini.

Vastavad varjendid tt-suurtükkidele peaksid olema muidugi natuke suuremad, kuid selle eest esineb neid harvemini.

Positsioonisõjas kasutati betoonvarjendeid edukalt. Chauvineau nõuab aga ka nende kasutamist manööversõja kaitsepositsioonidel. See osutub võimalikuks, kui on määratud kindlaks nende ehitamisjuhised, kui nende ehitamiseks vajalikud abinõud ja materjalid soetatakse ja varutakse juba rahu ajal, kui viimaste vedu rindele on korraldatud ja kui meeskond nende ehitamiseks, criti aga betoontöö alal, on välja õpetatud.

Kolonel Blümner'i arvates ei olevat nendeks töödeks kohane senine betoon, kuna see vajab kivinemiseks 2—3 päeva. Parem olevat aga rootslaste Billner'i poolt leiutatud betoon, mis juba 6 tunni järel muutub küllalt tugevaks.

Toodud Chauvineau mõtted on tähelepanuväärivad, kuid nende läbiviimine nõuab suuri rahuaegseid ettevalmistusi ja juurdeveo korraldamist.

I. P.

Säästlikkust mootorveokite juhtimisel.

(„Avto-bronetankovõi žurnal“ nr. 11 — 1939.)

Parimate mootorveokite juhtide kogemused on tõendanud küllalt veenvalt, et mootorveokite juhtimisel kõiki nõudeid kütteaine säästmiseks täites võib kindlaks määratud normist saavutada säästu kuni 40 protsenti.

Tekib küsimus: kas on olemas erilisi võtteid mootorveokite juhtimise alal kütteaine-säästu saavutamiseks ja milles seisneb siin juhi osa.

On teada, et juhtimisjuhised hõlmavad juhtimisabinõude käsitsemise tehnikat ja arvestavad liikumistingimusi ainult iseloomustavate juhtumite suhtes. Nii näiteks võib ühede ja samade liikumistingimuste juures tangijuht teostada tangi pidurdamist mootori abil või piduritega. Kuid üht võtet tarvitades võib saavutada vähesel määral kütteaine-säästu.

Näide: Tank, liikudes suurimal käigul

mööda tasast teed keskmise kiirusega, peab peatuma 150 m kaugusel. Selleks tangi-juht võib vähendada aegamööda gaasi ning 10—15 m kaugusel peatuskohast siduri välja lülitada ja pidurdada. Kuid ta võib ka kohe käigu välja lülitada, arvestades liikumist sellaselt, et tank peatuks määratud asukohas. Mõlemad võtted on õiged, kuid esimesel juhtumil ei saavutata kütta-aine-säästu.

Kütta-aine-säästu saavutamise peamiseks põhireegliks on nõue, et mootor ei teeks ühtki üleaurust tiiru. Sellase nõude täitmine nõuab mootorveoki juhilt suurt pingutust ja suuri võimeid.

Praktiliselt saavutatakse kütta-aine-säästu, kui mootorveoki juht igal soodsel võimalusel püüab liikuda inertsil mõjul, lülitades välja käigu.

Kuid et juht liikumistingimusi õigesti hinnates oskaks kindlaks määrata käigu välja- või sisselülitamise silmapilgu, see nõuab suurt praktikat. Algaja juht tava-

liselt suudab vaevalt reageerida nõuetele, mida esitavad temale liikumistingimused isegi kõige soodsamal liikumisteel.

Kuidas teostada kütta-aine-säästu välja-õpet?

Häid tulemusi annab järgmine õpetamisviis: sõita õpilastega 20—30 km, mille järele mõõta kütta-ainekulu. Pärast seda selgitada õpilastele, et tagasisõitmine toimub ülesandega saavutada kütta-aine-säästu ja juhtida nende tähelepanu juhtimisvõtetele. Jõudnud lähtepunkti, mõõta kütta-ainekulu uuesti ja selgitada õpilastele, kuipalju on saavutatud säästu ning missuguste võtete-
tega see saavutati.

Suurt tähtsust evib ka kütta-aine-säästu võistluste korraldamine. On arusaadav, et ei saa nõuda kütta-aine-säästu, kui harjutuse täitmise kestus on ainult 15—20 minutit. Kuid selle eesmärgi saavutamiseks võib kasutada juhtimisharjutusi kolonnis, linnasõitudel jne.

E. V—m.

Motoriseeritud jalaväeüksuste rännakust.

(„Militär-Wochenblatt“ nr. 23 — 1939.)

Artiklis „Marsch motorisierter Schützen-einheiten“ käsitletakse liiklemistakistuste vältimist teedel, kus esinevad suured tõusud või muud takistused (näit. halb teeosa).

Jalaväeüksuste liikumiskiirusena arvestatakse, seni kuni nad asuvad motoriseeritud veokeil, 25—35 km tunnis. Kui tee kulgeb mööda tasast maastikku ja ette ei tule takistusi, siis on kerge hoida liikumiskiirus ühtlane. Kuid juba veidi järsum teetõus võib põhjustada asjatuid peatusi, eriti siis, kui ühel teel liigub mitu motoriseeritud üksust. Seda eriti seetõttu, kui üks üksus peatatakse tee tõusu ees ja sõidukid asuvad seda ületama ükshaaval, nii et korraga oleks tõusul ainult üks masin, ja kui kaugus järelliikva üksusega on niivõrra väike, et see jõuab selle katta enne, kui eesliikuv on suutnud tee tõusust mööduda. On olnud juhtumeid, kus suurtükiväega kõvendatud pataljoni mootorveokeil liikudes eesmainitud korras on põhjustanud kauakestvaid teummistusi. Järelikult sellast liikumiskorda tuleb vältida.

Allpool vaatlеме motoriseeritud kolonni rännakut eraldi:

1. vaenlase suunas esimese üksusena,

2. teatavas suunas teiste üksuste järel ja
3. üksuse ümberpaigutamisel rinde taga.

Esimesel juhtumisel saab vaevalt kõne alla tulla liikumise reguleerimine kõrgemalt poolt, sest kõik oleneb olukorrast. Esiosadelt võib ainult nõuda, et nad tõusudele või muudele teetakistustele lähenedes liiguksid järeltulevatest üksustest kaugemale ette (suurendaksid kaugust nendest), et säästa endale rohkem aega teetakistuse ületamiseks. Otstarbekaks on osutunud järgmine talitusviis: suurte tõusude ette pannakse välja hoiatuspost, kes igale sõidukijuhile teatab hõikega (või pealkirjaga vastaval tahvilil) tõusu pikkuse ja teataval juhtumil ka käigu, missugust tuleb kasutada, et seda peatamata ületada. Enne tõusu lülitatakse sisse vastav väiksem käik ja kompani või muu üksus läbib tervikuna (kaugused masinate vahel endised) raske teeosa. Seejuures on oluline, et käik valitaks nii madal, et kõik üksuse koosseisu kuuluvad masinad võivad läbida selle raske teeosa. Liikumisreguleerijaks tuleb määrata sõdureid, kes on suuteliselt iseseisvalt määrama sõiduviihi vastavalt teetakistusele.

Autojuhtide küllaldase väljaõppe juures pole sugugi nõutav, et järeldõitjad peavad ootama seni, kuni eessõitja on ületanud raske teeosa. Muidugi kergendab sõitu tunduvalt masinatevaheliste kauguste suurendamine, kuid piisab enamasti ka sellest, kui talitatakse nii nagu eespool mainitud. Kui mitu tõusu resp. raskesti läbitavat kohta järgnevad üksteisele, siis võib suurendada vastava käsuga sõidukitevahelist kaugust juba kohe rännaku algul. Et tagada rännaku takistamatut läbiviimist, suurendatakse kolonnide pikkust, kuid mitte tee kinnioleku aega (sellega seoses üksustevahelist kaugust), sest peatused ja takistused tulevad tõenäoliselt ikka siis, kui raske teeosa läbitakse peatuseta — üksikmasinatena.

Oluline rännaku takistamatule teostamisele on ka see, et üksused eviksid masinaid, millel on ligilähedalt ühine kiirus ja maastikuläbivus. Tähtis on ka see, et esiosade koosseisus liiguksid ainult need masinad, mis võitluseks on tingimata tarvilikud. Kõik masinad, mis veel on lisaks võetud, pikendavad rännakukolonna ja sellega koos raskendavad teadete ja käskude edasiandmist.

Õigeaegse teedeluurega teha aegsasti kindlaks, kus tuleb kasutada eeskirjeldatud reguleeritud liiklemist. Kui sellast luuret pole võimalik teha, siis tuleb kaugused üksuste vahel määrata sellased, mis ei nõua erilist liikumise reguleerimist.

Teises juhtumis, kui mitu motoriseeritud üksust liiguvad ühesuguse rännakukiirusega ühel teel ja ühes suunas, tuleb pataljoni ja suuremate üksuste liikumine täpselt reguleerida. Kuid vastane ja olukord võivad selles põhjustada muudatusi.

Lihtsaim viis liikluse reguleerimiseks on see, kui tee jaotatakse lõikudeks ja kui need lõigud antakse teatavaiks ajavahemikeks üksuste käsutusse (määratakse üksusele aeg nende läbimiseks).

Kui mingisugusel põhjusel on jäänud maha eespool liikunud üksusest sõidukeid teatavasse teelõiku, siis peavad need vabastama tee järeltulevatele ja kasutama uuesti ette jõudmiseks üksustevahelisi tühemikke. Kui rännaku sooritavad väga mitmesuguse liikumiskiirusega üksused, siis teelõikude läbimisaja arvestamisel pidada silmas neid erinevaid kiirusi. Kui võimalik, siis saadetakse kiiremad üksused enne teele või reguleeritakse liikumine üksuste tegevusse rakendamise vajadust arvestades. Motoriseeritud üksused peaksid mööduma jala-, ratsa- või hobuseveokolonnidest ainult viimaste puhates.

Kolmandas juhtumis, s. o. üksuste ümberpaigutamisel rinde taga, pidada eeskätt silmas seda, et need üksused, mis kiiresti tegevusse peavad astuma, oleksid teede kasutamisel eesõigustatud. Kui võimalik on kasutada ainult ühte teed, siis peab liiklemist reguleeriv asutis (staap) täpselt määrama, kellel on eesõigus selle kasutamiseks. Kui seda ei tehta, siis tekib asjatuid peatusi ja takistusi, mis üksusi kurnavad ja ka nende moraali kahjustavad. Risteedel reguleerida liiklemist ettenägelikult.

Kõigi eestoodud kolme juhtumi kohta jääb aga kehtima põhinõue, et mitte ainult pikematel vahkustel, vaid ka igal lähemal peatusel kogu tee täielikult vabastataks. Ka on täiesti lubamatu ja põhjustab raskeid ummikuid teel see, kui üksus püüab mööduda eespool liikuvast üksusest, eriti aga siis, kui see teostub tee kitsamal kohal. Üksuste koosseisu kuuluvatele masinatele tuleb täiesti keelata möödasoit eelmisest. Üksikud mahajäänud masinad peavad liikuma järel kolonnidevahelistes tühemikes. Ohvitserid, kes tahavad oma kolonnist mööduda eest taha või vastupidi, peavad selleks kasutama, kui teelais teisi ei luba, külgorviga mootorratast.

Staabid peavad pidama silmas seda, et sageli ka nende sõidukid moodustavad pikki kolonne ja ka nende liiklemine tuleb reguleerida. Järelikult ainult üksikud juhtide masinad võivad kolonnist mööduda. Ainult kindlad liiklemiskiirused tagavad takistusteta liikumise.

I. P.

SOOME.

„Sotilasaikakauslehti“ nr. 9 — 1939.

Metsalahingutes kasutatavatest meetoditest ja viisidest. — kpt. W. Halsti.

Tuletades meelde moondamise raskusi kaasajal, peame ikka enam ja enam pöörama tähelepanu lahingutegevusele metsas. Kuna Soomes 70% riigi territooriumist on kaetud metsaga, siis lahingutegevust niisugusel maastikul võime nimetada normaalseks nähtuseks — kaugeltki mitte „eritingimustes“ teostuvaks, nagu seda nimetab meie Lahingueeskiri. Vaatleme kokkuvõtlikult soomlase vaateid lahingutegevusest metsas.

Referent.

1. Pealetung.

a) Pealetung kaitsesele asunud vaenlasele, kui positsiooni organiseerimine on alles algastmes.

Niisugusel juhtumil on pealetungija tegevuse kiirusel esmajärguline tähtsus. Vaenlase vastupanupositsiooni luuret tuleb alata võimalikult aegsasti. Kuna pideva eelpostide joone loomine ei ole niisugusel juhtumil lõpetatud, siis on aukude leidmine võimalik. Luure tuleb siis viia vaenlase vastupanupositsioonini ja võimalikult sellest läbi.

Vaenlase positsioon moodustab niisugusel korral rea üksteise taga asetsevad tugipunkte, millede vahel on alati võimalik leida auke. Tugipunktid asetsevad peamiselt metsateede rajoonis. Metsalahingutega kogenud juht määrab sellased kohad juba kaardi järgi. Pealetungija peab oma peajõud viima nendest aukudest läbi, siduma tiibadelt vastase ja kui auk on küllalt lai — algama vastupanupositsiooni kokkurullimist.

b) Pealetungikaitsel asunud vastasele, kui kaitsja positsioon on pidev.

Niisugusel juhtumil tuleb tagasi lüüa lahingueelpostid. Kuna lahingueelpostide joon on enamasti katkendiline, siis ei ole lahingueelpostide kiire tagasilöömine raske. Sageli sunnib lahingueelposte taganema juba eelosade tungimine nende vahelistesse aukudesse. Ei ole otstarbekas lahingueelpostidele tungida peale otse rindelt.

Kuigi positsioon näib olevat pidev, ei tähenda see ometi, et ta oleks igal pool sama tugev. Õigeid sissemurdekohti tuleb luurega valida. Nagu varem tähendatud, on teede suunad (tugipunktid) harva sobivateks sissemurdekohtadeks. Viimaseid tuleb valida teedevahelisel maastikul, kergesti künklikul, tihedama metsaga kaetud maa-alal, kus positsiooni sügavus on väike.

Pärast seda vaja koostada tuleplaan. Rk-test ei ole sageli palju abi. Ettevalmistustule läbiviimine jääb järsu lendjoonega tulirelvade (granaadipilduja) hooleks, kes valmistavad ette rünnakut suhteliselt kitsas ribas.

Väeosade rühmitamine ja pealetungiviisi lahendamise on raskeim küsimus, sest metsas kipub juhtimine käest libisema. Seepärast on kitsad ja sügavad pealetungirivistused reeglits. Pärast vaenlase positsiooni sissemurret tuleb asuda kohe selle kokkurullimisele, mis nõuab kõrgemalt juhilt varusid. Ei saa unustada, et väeosad metsas eksivad ja väsivad. Pealetungi arendamine läbimurdeks ja jälitamiseks nõuab ikka uute ja värskete osade olemasolu — tegevuse arendamist sügavusest. Esimene järk ei arenda kallaletungi mitte väga sügavale (kui on tegemist rüge-

mendiga esijärgus, siis umb. 1 km). Esimene järku taga liigub teine järk ülesandega positsiooni kokku rullida. Lõpuks liigub kolmas järk ehk kõrgema juhi varu, kelle ülesandeks on otsustava tulemuse saavutamine.

Väeosad peab tooma koos võimalikult lähemale vaenlase vastupanupositsioonile. Kallaletungi-lähtealus tuleb selgesti märkida. Otstarbekas on saata igast pataljonist meeskond, kes tutvub kallaletungi-lähtealusega ja juhib kompanid paigale. Niisuguse meeskonna suurus: üks ohvitser igast pataljonist ja 1 allohvitser ning 2—3 meest igast kompanist. Kallaletungi-lähtealusele tuleb asuda võimalikult hilja. Ettevalmistustule ajal peab lähenema vaenlase positsioonile nii lähedale kui saab — isegi mürskude hajumispiiri sisse. Pealetung algab siis rännakuga. Kuna edasisiirduv tuli ei ole enam vaadeldav, siis peab kokku leppima tule edasikande pikkusest kõigi relvade suhtes, mis kõigub umb. 200—300 m. Sügava kaitsepositsiooni juures tuleb niisuguseid tuleülekandeid ja rünnakuid teha mitu. Kui on aga tegemist lineaarse ja nõrga positsiooniga, siis peab võimalikult varakult, sageli kohe pärast esimest hüpet andma suur osa granaadipildujaid esijärgupataljonide käsutusse. Koostöö sel juhtumil saavutatakse vaid märkide määramisega. Kuna metsas puuduvad sageli selged märgatavad märgid, siis sageli määratakse märke suitsumürskudega. Väeosi võib ka peatada, süüdates nende läheduses mõned suitsuküünlad. Märgid peavad olema üksteise lähedal, nende saavutamisest peab informeerima juhti.

Kui vaenlase vastupanu näib murduvat, siis tuleb eduarendamiseks saata tegevusse otsekohe uus osa.

Pealetungivate osade vahetus, s. o. uue võitlusjärgu pealetungi jätkamine on raskesti lahendatav, kui seda ei valmistata küllalt ette. Siin võivad alati ette tulla segimineked. Autori kogemuste põhjal võib järgmise võitlusjärgu saata tulle eelmise tiivalt, sest pealetungi-ribade laiused on väikesed. Uue järgu saatmine eelmisest läbi, eriti siis, kui lahing on veel tugevasti käimas, on väga ohtlik toiming.

c) Jälitamine.

Metsas taganev vaenlane on suurelt osalt seotud metsateedega, mis pärast nende rajooni jäetakse harilikult tugevaid osi, kes saavad endast välja piilkondi teede vahele. Metsas taganev vaenlane hävitatakse sel teel, et ta seotakse tee suunas ja haaratakse metsa kaudu tugevate jõudude-

ga, tehes luurega enne kindlaks vastase tiivad. Haaramistel ja tiibamistel tuleb kasutada koondatud lahinguformatsioone. Kui eesasuvate osade liikumine leiab takistusi vaenlase vastupanu tagajärjel, siis järeltulevad osad pööravad kõrvale ja jätkavad liikumist samas tempos. Aja võitmiseks peavad haaravad osad vaenlase selja taga asuma jälle tööle, kus osa jõude ründab vaenlast seljatagant ja osa jätkab tagaajamist — umb. 1—2 km sügavune haaramine on küllaldane. Pöörata erilist tähelepanu oma osade kokkupõrgete vältimisele. Pikemaid tagaajamisi tuleb metsas vältida, sest teid kasutav kaitsja jõuab kiiresti end eemale hoida haaramistest. Tugevate piilkondade julged retked toovad metsas alati edu.

2. Kaitse.

a) Vastupanupositsioonieesserva valik ja iseloom.

Autor pöörab kõigepealt tähelepanu metsas asuvaile lagendikele ja küsib — kas vastupanupositsiooni eesserva on otstarbekas viia mööda metsaserva lagendiku ääres ning annab sellele jaatava vastuse olukorras, kui vaenlasel puuduvad soomusmasinad või nende kasutamist on võimalik takistada soomusmasinate-vastaste tõketega.

Kuna mets nõuab palju vägesid ja tulirelvi, siis on lagendikud kaitsele suureks abiks. Eriti tähtsaks kujunevad lagendikud positsiooni loomisel kiires olukorras.

Kus on metsapositsiooni raskuspunkt? Raskuspunkt kujuneb säääl, kuhu vastane suunab sügavamad rünnakud, s. o. teede suunas. Sinna tuleb asetada tugevamad jõud. Kui tulevõrk säääl on juba loodud, siis võib sääält osa elavjõude ära võtta ja asuda vahealade kindlustamisele. Erilist tähelepanu tuleb pöörata maastiku luurele. Iga küngas ja kõrgendik tuleb võtta arvesse tulevõrgu loomisel, teiselt poolt metsa iseloom nõuab kõrgendike enda alla võtmist. Ka metsas tuleb püüda positsiooni sügavust luua. Positsiooni ette tuleb ehitada tõkkeid. Soodseim on organiseerida positsioon üldiselt tasase pinnasega metsas, millel on üksikuid künkaid relvade asetamiseks.

Mis puutub elavjõududesse, siis need tuleb hoida koos teede rajoonis tugipunktidenä, viimaste vahed aga jätta tühjaks, valvates neid piilkondadega. Kiires korras organiseeritud metsakaitse põhjeneb enamasti frontaalsele tulele. Hiljem tuleb kõne alla flankeerivate tulede võimaluste loomine. Metsapositsioone tuleb kohan-

dada kaitseks kõikides suundades. Kaevumine maasse ei ole otstarbekas, vaid kaitseehitised peavad olema maapealsed. Tõketeks on sobivamad raidtõkked.

b) Lahingueelpostid ja nende tegevus.

Lahingueelpostidele peab andma nii alarmimis- kui ka lahinguülesandeid. Teede rajooni asetatud lahingueelpostid peavad saama lahinguülesanded.

Autori arvates ei ole otstarbekas asetada vastupanupositsioonide ette mitu nõrka lahingueelposti ühele joonele ja keelata neil loata taandumine. Ühele juhile ei ole samuti otstarbekas allutada metsas rida lahingueelposte. Õigemaks osutub menetlus, kus teede suundades asuvaid lahingueelposte juhivad üldjuht (pataljoni raames), vahepealsed aga teotsevad iseseisvalt. Ka eelmistele peab jätma palju tegevusvabadust. Eriti suured tegevusvõimalused on piilkondadel, kes teotsevad partisaanide põhimõttel.

c) Varud ja nende tegevus.

Kuna kaitsepositsioonis metsas jääb tavaliselt ikka auke, siis evivad varud esmajärgulist tähtsust. Neid peetakse otstarbekaks asetada tugipunktide taha, kust nad ründavad aukudest sisse tunginud osi tiivalt. Nõrkade kohapealsete varude ülesandeks on ohustatud tugipunktide tiibade pikendamine või varupositsioonide loomine. Vaenlase tagasilöömine jääb kõrgema juhi varu ülesandeks, kelle lähtealuseks jääb sageli varupositsioon. Olukorra kohaselt võivad ka kohalikud varud sooritada vähemaulatuslikke vastulööke. Varude tegevus tuleb hoolega ette valmistada, tegevuse suunad isegi juhtidele varakult maastikul kätte näidata.

„Sotilasaikakauslehti“ nr. 10 — 1939.

Saksa-Poola sõda 1939. a. — Koltn. O. Hannula.

Poolal oli juba enne Čehhoslovakkia vallutamist väga ohtlik sõjageograafiline asend Saksamaa vastu. Piiri pikkus oli 1912 km, millest 607 km oli Ida-Preisimaa vastu. Mingisuguseid loomulikke tõkkeid piiridel ei olnud. 85—30 km laiune nn. „Poola koridor“ Ida-Preisimaa ja Pommeri vahel oli strateegiliselt samuti väga ohtlik. Čehhoslovakkia vallutamine Saksamaa poolt nõrgendas tunduvalt Poola seisukohata. Piir pikenes 600 km võrra. Poola piir Venemaa vastu moodustas 1412 km. Nii

oli Poola maapiiri pikkus üldse 4000 km. Idapiiri elanikud — eriti põllutöölised, — kes elasid halvades tingimustes, olid üldiselt riigile ebaustavad.

Poola armee oli arvult suhteliselt tugev: 30 diviisi, üks ratsadiviis ja 12 ratsabrigaadi. Väljaõpetatud reservlaste kontingent oleks võimaldanud rahuaegse armee paisumise kahekordseks, kuid juhtide kaader ja relvastis polnud selleks küllaldane. 10 reservdiviisi oleks võidud kuidagi juurde formeerida, kuid 15 oli juba maksimum. Pärast Čehhoslovakkia vallutamist Poola teostas osalise salajase mobilisatsiooni piiratud piiri kaitseks. Rahuaegsed diviisid püüti täiendada sõjaaegseteks, milledele lisaks formeeriti 4 reservdiviisi. Selle tagajärjel oli Poolal ca 650 000—700 000 relvastatud meest.

Saksamaa oli tunduvalt ülejõulisem. Tema rahuaegsesse armeesse kuulus 53 diviisi, milledest 3 mäediviisi, 5 kergem (motoriseeritud) diviisi ning vähemalt 5 soomusdiviisi. Ida-Preisimaal oli lisaks veel üks ratsaväebrigad. Rahuaegset armeed võis kahekordistada. Relvastise ja väljaõppe poolest oli saksa diviis poola omast märgatavalt parem. Saksa relvastis oli täiesti moodne.

Poola diviisi suurtükiväe moodustas 10 kerge- ja 3 raskepatareid, kokku 42 suurtükki. Saksa diviisis oli 9 kerge- ja 6 raskepatareid, kokku 60 suurtükki. Saksa kergesuurtükide kaliiber on suurem kui vastavil poola suurtükidel. Kui veel võtta arvesse, et igas saksa rügemendis oli 8 suurtükki, siis tõusis saksa diviisi suurtükide arv 84-ni ehk kaks korda tugevaks kui poola diviisi suurtükivägi. Ka saksa jalaväe relvastis oli märgatavalt parem poola omast. Lõpuks tuleb võtta arvesse ka asjaolu, et poolakail oli vaid 6 tangipataljoni, kuna sakslastel oli mõned soomusdiviisid.

Edasi järgneb sõjakäigu kirjeldus kuni 17. septembrini.

Lõpuks autor seab küsimuse: Mis oli põhjuseks Poola nii kiirele hävingule? ja jätkab: „Peame esmalt meelde tuletama, et Poola oli Saksamaast materjalselt ja üldiselt tehniliselt täiesti taga; alalisel diviisid olid halvasti varustatud, ühendusteel olid halvasti ja sidevahendid viletsas seisukorras.

Saksa õhujõudude tegevus oli eriti tähelepanuväärne. Nad saatsid kohe sõja esimestel tundidel tegevusse tugevaid pommituslennuväe üksusi, kellede eesmärgiks oli poola õhujõud ja raudteed. Kallaletung oli väga tõhus. Poola õhujõud suruti täielikult maha, raudteeühendused lõid põh-

jalikult segi, sideühendused katkesid. Plaanikindlast mobiliseerimisest ei tulnud midagi välja. Mobiliseerimist mõjustasid mõned teisedki tegurid, milledest esiteks tuleb mainida ebaõnnestunud mobilisatsioon- ja vägede koondamise kavasad.

Mobilisatsioonikorraldus näis ilmselt olevat sellane, et reservlased pidid rändama kaugele formeeritavasse väeosadesse. Võõraste rahvaste hajutamine riigi eri osades asuvasse väeosadesse näis samuti olevat põhimõtteks. Väikeseks, kuid piltlikuks näiteks Poolas valitsenud korralagedusest nimetatagu, et Soome Varssavi saatkonna käskjalg lahkus 31. augustil, et jõuda oma rügementi, mis asus Posenis! Mees ei leidnud kunagi oma rügementi ja jõudis nädala pärast tagasi Varssavisse, olles rännanud mitmel pool Lääne-Poolas. Sellaseid juhtumeid oli kindlasti väga palju. Elanikkonna põgenemine saksa väeosade eest, mida põhjustas esmajoones poola hirmupropaganda, lisas raskusi ja korralagedust.

Põgenikekarjad ja väeosad olid mõnel pool segamini teedel ja sakslaste pommituslennuväe armuta rünnaku objektiks. On kerge kujutleda Poola teedel niisugustes oludes valitsevat hirmsat korralagedust.

Poola kolonel Oziewicz on Kaunases asetsevas poola väeosade koonduslaagris jutustanud mõningaid huvitavaid asju, mis valgustavad lõppenud sõda. Kõnelus on avaldatud Stokholmi ajalehes „Ny Dagligt Allchanda“ 28. septembril nr. 262.

Oziewicz jutustab: „Meie ei jõudnud üldse läbi viia mobilisatsiooni. Samal ajal kui puhkes sõda, sooritasid saksa õhujõud vähemalt paarsada hävitavat pommirünnaku maa tähtsamate raudteesõlmede vastu. Juba enne kui sõda oli tõsiselt alanud, olid kõik meie ühendused katkestatud. Uusi ühendusi ei olnud võimalik luua, sest raudteeliiklemine oli võimatu.“

Danzigis peetud kõnes Hitler arvustas teravalt poola kõrgemat juhtkonda ja selle organiseerimisvõimet. Ta ütles ms. „die Organisation war ganz polnisch“, ja näis nii, et see põhjalik arvustus oli õigustatud. Organisatsiooni nõrkust osutas ms. seegi, et suur arv poola lennukeid jäi aerodroomidel sakslaste kätte sel lihtsel põhjusel, et ei olnud bensiini, vaatamata sellele, et Poola töötles rohkesti õlisid! Vedude küsimus oli hoopis lahendamata. Poola koonduvedude kava mõjub, vähemalt seni saadud andmeil, arusaamatuna. Kõik jõud olid paisatud kaugele ette, piiridele, mispärast ülemjuhatajal ei olnud kasutada mingis-

gust varu. Poolakad olid niiviisi täiesti abitud sakslaste läbimurrete vastu.

Edasi peab soomusjõude ja motoriseeritud osi mainima üheks poolakate hävimise põhjuseks. Üldiselt on teada, et poolakail ei õnnestunud sugugi tagasi tõrjuda saksa soomusjõude, kes järjekindlalt pääsid poolakate tagalasse, kus hävitasid ühendusi, staape ja varusid. Tangitõrjerelvade laskemoona oli poolakail samuti väga napilt. Soomusjõud on mäginud Poola maastikul eriti tähtsat osa, Hispaania sõja kogemusi on ilmsesti kasutatud.

Eesmainitud poola kolonel jutustab sakslaste soomusjõudude kallaletungist järgmist: „Suurimaks üllatuseks oli sakslaste kallaletungi fantastiline kiirus ja nende poolt kasutatud tankide ja lennukite uskumatu arv. Mina olin oma diviisiga „koridoris“, üsna Saksa piiril. Tõendan, et ainult pool tundi pärast sõja puhkemist vajus 500 saksa tanki meie poole 30-km tunnikiirusega. See oli imposantne ja hirmuäratav. Meil oli ainult vähe tt-suurtükke. Lahtisel maastikul ei olnud midagi peale hakata. Meie sõdurid käitusid tõesti suurepäraselt ja sangarlikult, hüpates edasi tankide klp-tulele vaatamata ja üritades visata 5—6 kokkuseotud käsigranaati tangi alla. Mõned meie sõduritest näisid olevat täiesti vallutatud metsikust vihast. Oli isegi juhtumeid, kus sõdurid ronisid sakslaste tankide katusele ja üritasid lasta nende sisse laskeavaustest. Mõned tangid suudeti muuta kõlbmatuteks ja see oli ka kõik.“

Oziewics jutustab edasi, et sõja iseloom oli täiesti teissugune kui poolakad olid endile kujutlenud. Nad olid ette valmistatud harilikeks jalaväelahinguteks: „Sakslaste taktika ürituseks oli alati haarata meie ühendusi soomusjõududega, samal ajal õhust pommitustega meid hävitades. Juba enne kui jõudsimme organiseerida oma ühendusi, sattusime soomusjõudude ohvriks.“

Tuleb alla kriipsutada veel asjaolu, et poolakad olid võimatult passiivsed kõigis juhatus-astmeis, mispärast samuti vastupanu üldiselt jäi väga nõrgaks. On täiesti ilmne, et sakslased propaganda põhjusel üritasid Poolas peetud lahinguid suurendada, et anda oma võidule suuremat kaalu. Poola sõjateatril käinud välismaalased on leidnud sõja jälgi vähe, v. a. Varssavi ja Modlin ning mõned muud linnad. Näiteks Kutno rajoonis, kus peeti sõja suurimad lahingud, ei leidunud kuigi palju tõsise sõja märke, isegi mitte tugeva ettevalmistava suurtükile jälgi. Kuskil ei olnud märgata kaevumistöid, ei laskuripesi

ega sõja ajal ehitatud tõkkeid. Kõik see osutab poolakate passiivsusele ja abitusele. Kolonel Oziewics jutustab edasi: „Poola õhuruumis oli tuhandeid lennukeid. Oli täiesti ükskõik, kus väeosad viibisid. Vaatamata sellele, kas väeosad olid Saksa või Vene piiril, nad jäid lakkamata, nii öösi kui päeval, ikka uute õhurünnakute objektideks. Kui saksa rünnakueskadrillid olid tagasi jõudnud oma baasidesse, läksid nende asemele välja jälle uued. See kolossaalne materjalne ülevõim muutis kogu asja lootusetuks.“ Oziewics rõhutab eriti, et saksa lendurid tulistasid surnuks tema diviisi suurtükiväe hobused, mispärast suurtükiväe liikuvus juba sõja esimestel päevadel muutus võimatuks. Sama kriipsutada alla ka mõned teised poola ohvitserid. Kolonel Oziewicsi tähelepanekute järgi oli saksa osaval ja laialt organiseeritud spionaažil samuti väga tähtis osa sõja otsustamisel. Ta jutustab: „Sakslaste spionaaž oli hämmastavalt tõhus. Igal pool, igas linnas, igas külas oli salakuulajate rakukesi. Olime kahtlemata pimedad, kui ei märganud varem, mis meie enda rivide keskel sündis. Samal päeval kui puhkes sõda, 3 inseneri meie suurimast lennukitehasest istus lennukisse ja lendas Saksamaale. Nad olid kõik salakuulajad; järgmisel päeval pommitati tehas rusudeks.“ Koloneli arvates oli saksa hiilgaval salakuulamisel esmajärgu tähtsus sõjale, sest sakslastel oli teada kõik Poola sõjaväe juhatuses kavatsused ja vägede liikumised.

Keegi Varssavi piiramise ajal sääl viibinud soomlane on jutustanud, et tema, kuulates Varssavi piiramise ajal saksa raadios teateid Varssavist, on pannud tähele, et sakslased hämmastavalt hästi tundsid linna üksikasju, nagu rahva meeoleolu, erilisi sündmusi linnas jne.

Poola hävimise põhjusi kirjeldades on vaja alla kriipsutada veel asjaolu, et Poola ei olnud rahvusriik. Poola 33 miljonist elanikust oli ca 4 miljonit ukrainlast, üle 2 miljoni juuti, 1 miljon valgevenelast ja sama palju sakslasi. See asjaolu nõrgestas kindlasti Poola vastupanu, mis ilmnes sellestki, et valgevenelased ja ukrainlased keeldusid kogumast lippude alla. Lõpuks peab mainima, et Poola sotsiaalsed olud ei olnud rahuldavad. Arvuliselt väike ülemklass elas hiilgavalt, kuna seevastu elanikkonna peiosa elamisvõimalused olid viletsad. Nn. keskklass oli Poolas arvuliselt väga väike.

Inimesel peab olema midagi kaitsmisevääriolist, enne kui isamaa mõiste muutub temale elavaks.

— r.

Sõjaväelisi teateid

välisriigest.

Inglise õhukaitsesuurtükiväe kergemendi organisatsioon.

Inglise korpuse ja armee koosseisu kuuluv kerge õk-suurtükiväe rügemendi koosseis on 1 staabi- ja 4 kahuripatarei. Kahuripatareis on 3 rühma à 4 kahurit. Kõik üksused on motoriseeritud. Rügement on varustatud 40-mm õk-kahuritega, mille horisontaalne laskeväli on 360° ja mis evib väga suurt laskekiirust. Seda kahurit saab edukalt kasutada ka tangitõrjeks, sest 900 m kaugusel ta soomusgranaat läbib 38 mm paksuse soomuse.

(„Militär-Wochenblatt“ nr. 19 — 03.11.39.)

*

USA veoauto- ja hobuveoga kergepatarei inimkoosseisud.

Patarei koosseisus ja rivistuses k. a. tehtud muudatuste tulemusena Am. Ühendriikide suurtükiväe veoautoveoga 75-mm kahuripatarei inimkoosseis on nüüd järgmine:

- patarei juhtimisosa sidemeeskond: 1 allohv., 2 kapralit, 4 liinivedajat, 6 telefonikäsitsejat, 4 keskaamameest ja 4 autojuhti, s. o. kokku 21 meest;
- patarei juhtimisosa luuremeeskond: 1 instrumentide-allohv., 1 instrumentide-kpr., 1 instrumentide-sõdur, 4 virgatsit või signaliseerijat, 2 luurekapralit, 1 sidekpr., 6 autojuhti, 1 signalist, 1 kirjutaja, 2 automaatpüssilaskurit, s. o. kokku 20 meest;
- tulemeeskond: 4 allohv.-suurtükiülema, 4 kpr., 28 numbrit, 1 signalist, 4 automaatpüssilaskurit ja 9 autojuhti, s. o. kokku 50 meest;
- patarei majandusosa: 1 laskemoonakapral, 4 numbrit, 1 staabi-allohv., 1 varustusallohv., 1 virgats-allohv., 1 suurtükimeister, 2 automehaanikut, 1 lukusepp, 2 kokka ja 5 autojuhti, s. o. kokku 19 meest.

Seega veoautoveoga kergepatareis on kokku 109 allohv. ja sõdurit, kuna ohvitseri on 4 — patareiuülem, luureohvitser, patareiohvitser ja patareiohvitseri-abi. Luureohvitser juhhib juhtimismeeskonda, patareiohvitser — tulemeeskonda ja patareiohvitseri-abi — majandusosa.

Hobuveoga 75-mm kahuripatareis on juhtimis- ehk staabiosa ja 3 rühma. Seejuures I ja II rühmas on à 2 suurtükki, kuna III rühm moodustab patarei majandusosa. Patarei inimkoosseis on järgmine:

- juhtimisosa sidemeeskond: 1 allohviter, 2 kapralit, 4 liinivedajat, 6 telefonikäsitsejat, 2 keskaamameest ja 4 sõitjat, s. o. kokku 19 meest;
- juhtimisosa luuremeeskond: 1 instrumentide-allohv., 1 kapral ja 3 sõdurit, 4 virgatsit, 2 luurekapralit, 1 sidekapral, 1 signalist, 1 kirjutaja, 1 automaatpüssimees ja 1 veojuht, s. o. kokku 16 meest;
- suurtükirühmad evivad ühesugust koosseisu. Kokku on neis: 4 allohv.-suurtükiülema, 4 kpr., 28 numbrit, 24 sõitjat, 1 signalist ja 4 automaatpüssilaskurit, s. o. kokku 65 meest;
- III ehk majandusrühm: 1 allohv., kes täidab rühmaülema ülesandeid, 1 laskemoonakpr., 4 numbrit, 1 staabi-allohv., 1 varustusallohv., 1 virgats-allohv., 1 suurtükimeister, 1 lukusepp, 1 sadulsepp, 3 hobuserautajat, 3 kokka, 9 sõitjat, 1 tallikorrapidaja ja 1 automaatpüssilaskur, s. o. kokku 29 meest.

Seega hobuveoga kergepatareis on kokku 129 meest ja 4 ohvitseri — patareiuülem, luureohvitser, patareiohvitser ja patareiohvitseri-abi. Luureohvitser juhhib patarei juhtimis- ehk staabiosa tegevust, patareiohvitser — I suurtükirühma ja patareiohvitseri-abi — II suurtükirühma tegevust.

Väärib märkimist, et enesekaitse teostamiseks USA suurtükivägi on varustatud automaatpüssidega, millede käsitlemiseks on erilised sõdurid. Neid automaatpüssilaskureid on nii veoauto- kui ka hobuveoga patareis 6.

(„The Field Artillery Journal“ sept.-okt. 1939.)

*

Õhufotode valmistamine õõsi.

Prantsusmaal katsetati hiljuti Le Bourget rajoonis õhufotode valmistamist õõsi uue meetodi järgi. Paljude kõrgematõhvitseride juuresolekul tehtud ülesvõtted olvad õnnestunud üldiselt väga hästi. See leiutis evib ääretult suurt tähtsust. Kahjuks puuduvad aga lähemad andmed fotograferimisiivi ja aparatuuride kohta.

(„Militär-Wochenblatt“ nr. 17 — 20.10.39.)

—m.

Sõjaväe elu.

20 aastat sõjaväeteenistust Auto-Tangirügemendis.

20. detsember 1939 oli Auto-Tangirügemendi mõnede ohvitseride ja kaadriallohviteride juubelpäevaks.

Nimelt täitus major J. Tammeväli'l, major L. Talving'ul, major K. Parisalu'l, nooremveebel L. Kuhlil ja nooremseersant R. Hiibil 20 aastat sõjaväeteenistust Auto-Tangirügemendis.

Seks puhuks kogunesid juubilarid, allüksuste ülemad ja ohvitseride ning kaadriallohviteridekogu juhatus määratud ajaks rügemendiülema ametiruumi.

Rügemendi ajutine ülem kolonelleitnant J. Pinding, pöördudes kõnega juubilaride poole, ütles kokku võttes järgmist: Juubilarid, täna on teil suurpäev. Need rügemendile pühendatud 20 parimat meheea-aastat olid tulvil pingutatavat tööd, mille tulemused on mõjukalt kaasa aidanud rügemendi arenemisele. Võite uhkusega tagasi vaadata pikkade aastate jooksul tehtud tööle. Andes Teile mälestuseks üle rügemendi lipu, mille all olete töötanud ja mis on meid liitnud lahutamatuks pereks, soovin teile

head tahet ja raugemata jõudu edasitõtamiseks samas vaimus rügemendi ja isamaa hüvanguks, olles tarbe korral valmis ohverdama selleks kas-või oma elu.

Juubilaride nimel võttis sõna rügemendiülema ajutine abi major J. Tammeväli, kes

Juubilarid.

Alates vas.: n-seers. Hiib, majorid Parisalu, Tammeväli ja Talving ning n-veebel Kuhl.

tänas rügemendiülema kauni ja liigutava austuseavalduse eest, rõhutades, et tänane austuseavaldus virgutab ja annab jõudu ning julgust edaspidiseks tööks, ja et tänased juubilarid püüavad igal ajal pühendada kogu oma jõu meie isamaa kasuks.

E. V—m.

Vabadussõjast.

Võitlejaid Vabadussõjas.*)

Rindesõduri karakteristikat kaasvõitlejaist.

K. Matisoo.

Soomusronglane.

Jumal teab kuidas ühele meie Vabadussõja juhtidest sõja algul pähe tekkis idee — formeerida soomusrongid. Kas oli tõeliselt selle idee allikaks lihtsalt mõnede „liivaga soomustatud“ kaubavagunite nägemine Koplis — nagu sellest on kirjutatud — või juhtis asja algatajat sellele ideele mõni enam sõjatehniline stiimul, selle küsimuse aru-

*) Algus vt. „Sõdur“ nr. 50-52 — 1939.

tamine ei kuulu siia. Tõik on see, et kapten Pitka „sünnitas“ esimesed soomusrongid, mis oma kuulsate juhtide, kaptenite Partsi, Irve, Luiga jt. isalikul hoolitsusel kasvasid varsti täisealisteks lahinguüksusteks, pannes aluse meie kuulsaimale väekoondisele — soomusrongide diviisile.

Vähe sellest. Ka tehnika viimse sõna järgi ehitatud ja korrastatud soomusrong ei tee ega anna midagi, kui tal puudub vääriline meeskond — rongi hing ja vaim, kes

samuti peab olema soomustatud surmapõlguse ja lõogivõime teraskilbiga.

Võime kinnitada, et Eesti esimesed soomusrongid, olles liigagi primitiivsed, puuduliku kaitse ja relvastisega, olid nende puuete katmiseks mehitatud esmajärgulise meeskonnaga, kelle ridadesse kogunes väarikaid kangelasi kogu maalt ja kõigist rahvakihtidest, üks uljam kui teine.

Talupojad ja töölised, professorid ja koolipoisid — kõik nad, oma sotsiaalse, seltskondliku ja muu seisuga väljavalitud esindajad, vanuselt alates 15-aastase poisikesega ja lõpetades eaka perekonnaisaga, olid nakatunud raugematust võitlus- ja võidutahtest, mis omadused tõid neid vabatahtlikult rongidele, sinna, kus iga päev ja iga tund nõuti valmisolekut kangelastegudeks ja endaohverdamiseks, kus iga lähine tund karastas mehi sõja kokkumatu ahelseedusega: kas võit või surm!

Palav isamaa-armastus, tihendatud kooselu vagunites, küpsenud kaasvõitlejalikkus, alatine lahinguvalmus, solidaarne teotähe ja -julgeus — need sätted ja ühisomadused muutsid ja kujundasid soomusrongi meeskonna tervikuliseks ja raskeks lõogivasarakks, kelle alasiks sai vaenlane, keda taoti metallise kõlina ja murisevate sõjahüüete saatel. Soomusronglaste lihased ja närvid võistlesid vastupidavuses ja kanguses rongi terasliigenditega; polnud neil kummalgi üksteisele midagi ette heita. Kuivõrra rongi suurtükid ja kuulipildujad sülitasid vaenlasele vastu tuld ja hukatust, samavõrra rongi meeskond sülitas neile vastu põlgust ja halastamatust.

Kes Vabadussõjas, eriti sõja alguspäevil kõrvalt nägi või tundis soomusronglast, see pani tähele üht iseloomustavat joont nende käitumises eraisikutega ja osalt ka teiste väeliikidega. Mingi eriline, näiliselt ülevalt alla vaatav hoiak, justkui vahetege mine enda ja „teiste“ vahel — see sõja ajal tihtipeale valesti mõistetud „isekus“ — see, just see kasvatas soomusronglastes seda ranget, hoolimatut ja elugamänglevat iseloomujoont, mis aja jooksul kujundas ja küpsetas soomusronglaste teistest võitlejaist erinevaks „eeskuju-sõduriks“, kelle luu, liha ja veri näis otse karjuvat võitluse järele. Eraisikute tagalaelu, staabimeeste ja numbripolkude „jamelemine“, see võis tõsiselt soomusronglast ainult vihastada või paremal juhtumil sundida kõõrdivaatamisele. Soomusronglane oli eeskätt sõjamees ja teda võis enam-vähem mõista ainult sõjamiljööds — rindel, kas rünnakul või des-

sandikäigul. Tagalaellu nagu ei sobinud ta pisut dramaatiline käitumus ja ta püssirohust lõhnav argoo.

Soomusronglane lõi sootu uue maailma-vaate, uue arusaamise elust ja surmast, kuipalju viimast üldse hinnati või arvestati.

Alatine elevilolek, alatine lahingumüra, alatine rutt ja tõttamine sinna, kus abi kõige vajalisem, kus relvatärin kõige suurem, alatine näkkuvaatamine vikatimehele — need seigad surmasid soomusronglastes jättedki möödunud „era“-elust, nn. korralikust elust, kus kaetud laud ja pehme voodi kujunevad elu paleusteks. Soomusronglast ootas alati töö ja see töö polnud seda liiki, mida tehakse kindad käes ja torukübar peas. Õige, kandsid küll mõned soomusronglastedki torukübarat, kuid seda kanti ainult tagalas naljaks ja trotsivaks väljakutseks „teistele“, neile, kes soomusronglaste arvates ei teinud tollal mehetööd, kellel nad arvasid peas olevat veel sugemeid rahu- või eraelust, koos lõhnavate küpsiste ja kudrutava kodukanaga. Üle kõige vihkas soomusronglane idülle.

Mäletan hästi üht ööd Võrus 1919. a. aprillis, millal soomusrong „Kaptan Irve“ meeskond pärast saunaskäimist rongile tõttas, et sõita tagasi rindele Petseri taha. Kärrarikkalt liikusid mehed laulude ja huikudega jaama poole. Tänavail patrullivad kaitseväelased pugesis aegsasti peitu hoo-videsse ja aedadesse, et enda näitamise- ja mitte rikkuda sõjameeste lõbusat ja endiga rahulolevat meeleolu. Sikupillilaulu katmata sõnad kajasisid selgesti tühjadel linnatänavatel; neis oli sügavat trotsi ja üleolekut magavale linnale. Laulule, mille alustajateks olid alati „marakratid“, löid hoogsesti kaasa noored koolipoisid-soomusronglast, kes selle rasvase laulu laulmisega põlesid justkui ääsitules: ... joo, joo; pärast ootab töö, töö; ära siis sa õrnalt löö... Hästi või halvasti, kuid hiljem, pärast sõda alles tunnistasid sõjast tagasi tulnud koolipoisid-soomusronglast, et osalt just need trotslikud, kõigele muule peale oma rongi ja rongimeeste sülitavad laulud rookisid neid lahti kodumõtetest ja kõigest, kõigest sellest, mis hoopis teisel kujul oli omandatud koolipingis. Need laulud sundisid muhedat viisakust asendama halastamatu käsitsivõitlusega ja koolipoisilikku teretamiskunsti ulja taprikeerutamisega.

Muide peame tunnustama, et palju raskeid päevi elasid üle soomusronglast pärast sõja-ajal, et vabaneda neist „headest kommetest“, mis järsku kaotasid oma väärtuse ja sugugi ei sobinud rahuelu raami-

desse. Sõda on sõda ja asjatu on varjata ta varjukülgi. Pole kuigi tark varjata eriti tulevaste sõdurite eest sõjas tekkivaid võimalikke deklinatsioonide, mis sageli siksakina jooksevad väljaspool nn. korralikuse rööbast. Tunnustagem seepärast neid deklinatsioonide eesti soomusronglase pärandis. Kes teab võib-olla tuleb neidki kunagi tarvis üles otsida pehkinud ajakirjastust või tolmunud mälestiskaustikust... Pidagem meeles, et eesti soomusronglane täitis oma kohut ja võitis endale kuulsuse ikkagi säärasena, nagu ta tõelikult oli kogu oma omaduste koostises, nii meeldivates kui ka mittemeeldivates avaldustes.

Kokkuvõttes: Eesti soomusronglane polnud sõnapatrioot, vaid seda enam teopatrioot. Ta ei piilunud ühe silmaga tagala ja mahajäetud kodu poole, vaid ta mõlemad silmad olid juhitud ainult vaenlasele. Ka polnud soomusronglases tilkagi kaupmeest, kes kunagi oleks kaubelnud eluga; ta vaekausi kaalus alati üles oma rongijuhil hingukäsk, nõudnuks see kas elu või midagi muud odavamalt.

Kõige selle tagajärjel leidub meie Vabadussõja ajaloo palju soomusronglaste poolt kirjutatud verikuldsed lehekülgi, mille tagant igale ajaloolugejale tulikirjana kumab lause: Nii võideti Eesti iseseisvus!

Juriidilisi küsimusi.

Toim. kolonel jur. E. Leithammel.

Küsimus. Kas saab ametisõidul viibivale ohvitserile või kaadriallohvitserile ametisõidu sihtkohas kasarmuruumis või kantseleis kasutada antavat voodit lugeda Ametisõitude tasu seaduse (RT 1935, 33, 285) § 18 mõttes riigi poolt tasuta antavaks korteriks ühes kütte ja valgustusega?

Vastus. Ametisõitude tasu seaduse § 18 järgi, kui lähetatu kasutab ametisõidu sihtkohas riigi või omavalitsuse korraldusel antavat korterit tasuta ühes kütte ja valgustusega, makstakse päevaraha 40% vähem kui ette nähtud sama seaduse § 17. Kuigi § 18. eeskiri ei määra selgesõnaliselt, milline peab olema lähetatule ametisõidu sihtkohas riigi või omavalitsuse korraldusel tasuta antav korter, tuleb siiski arvata, et tähendatud eeskirja mõtte järgi peab see korter olema säärane, et see võimaldaks lähetatavale korrapärast peatumist või ööbimist ilma lisakuludeta. Sellelega peab antav korter olema köetav, ühes teenimisega, valgustusega, ja korraliku magamisasemega ja magamistarvetega ning kõigi muude elamiseks vajalike esemetega. Ühtlasi peab see korter võimaldama lähetatule segamatut ja rahulikku puhkust, seejuures peab korter ka võimaldama lähetatuga kaasasolevate asjade hoidmist, ilma

et viimasel tarvitseks nende alalhoiu eest muretseda. Seda silmas pidades saab ametisõidul viibivale ohvitserile või kaadriallohvitserile ametisõidu sihtkohas kasarmuruumis või kantseleis kasutada antavat voodit lugeda Ametisõitude tasu seaduse § 18 mõttes riigi poolt lähetatule tasuta kasutamiseks antavaks, kui see vastab kõigile eespool ülesseatud nõudeile.

Küsimus. Kui ohvitser on määratud hooldama mehitamata asutist, mis asub üle viie kilomeetri kaugusel tema alalisest ametiasukohast ja selle ülesannete täitmise tõttu viibib sageli mainitud asutise juures, kuid alati alla 8 tunni, siis kas ta on õigustatud taotlema niisuguste ametisõitude eest kindla summa määramist sõidukuludeks ja päevarahadeks?

Vastus. Ametisõitude tasu seaduse § 2 järgi, kui lähetatul tuleb ette võtta korduvaid ametisõite kindlaksmääratud tegevuspiirkonnas ja need sõidud evivad aastate jooksul püsiva ulatusega, võib Vabariigi Valitsuse otsusel neile määrata sõidukuludeks ja päevarahadeks kindel summa.

Küsimuses tähendatud juhul ette võetavad ametisõidud on küll korduvad ja püsiva ulatusega, kuid toimuvad mitte kindlaksmääratud tegevuspiirkonnas, vaid kahe kindlaksmääratud punkti vahel. Seepärast tuleb põhimõtteliselt asuda seisukohale, et tähendatud ametisõidud ei anna õigust taotleda Ametisõitude tasu seaduse § 2 korras kindla summa määramist sõidukuludeks ja päevarahadeks.

Reservohvitserid!

Tellige ja lugege
„SÖDURIT“

Küsimus. Missugust väeosatunnust (trafaretti) on õigustatud kandma sõjaväevormi juures Kaitseliidu koosseisudes ettenähtud kindla kuupalgata ametikohal teeniv tegeliku sõjaväeteenistuse ohvitser ning kas viimane on õigustatud kandma sõjaväevormi ilma reservlase eritunnusteta?

Vastus. Sõjainistri ksk. nr. 192 — 1937. a., millega lubatakse sõjaväevormi kanda Kaitseliidus ka koosseisudes ettenähtud kindla kuupalgata ametikohtadel teenivatele tegeliku sõjaväeteenistuse ohvitseridele Kaitseliidu õppustest ja tegevusest osavõtmise ajal, ei näe ette, milliseid Sõjaväe vormikirjelduses (Sõjainistri ksk. nr. 15 — 1936. a. lisa) ja Sõjaväe vormiriietusel kantavate trafarettide kirjeldustes (Sõjainistri ksk. nr. 39 — 1936. a. lisa) sõjaväevormi juures kandmiseks ettenähtud tunnuseid on kõnesolevad ohvitserid õigustatud kandma.

Sõjaväevormi kirjelduse § 382 annab Kaitseliidus õiguse kanda sõjaväevormi ilma reservlase eritunnusteta, kuid Kaitseliidu trafarettiga, üksnes neile tegeliku sõjaväeteenistuse ohvitseridele, kes teenivad koosseisudega ette nähtud kindla kuupalgalistel ametikohtadel. Vormikandmise määrused (Sõjainistri ksk. nr. 110 — 1936. a. lisa) ega ka Sõjaväe vormiriietusel kantavate trafarettide kirjeldused kui ka muud eeskirjad ei lahenda kõnesolevat küsimust. Sõjainistri eesmainitud ksk. on antud Tegelikust sõjaväeteenistusest vabastatud sõjaväelaste vormikandmise seadluse (RT 1936, 101, 811) § 2 alusel, milline eeskiri ühtlasi aga näeb ette ka kindla korra sõjaväe vormi tunnuseid kandmise kohta sama seadlusega õigustatud isikute poolt. Seepärast tuleb asuda seisukohale, et ka Kaitseliidus koosseisudega ettenähtud kindla kuupalgata ametikohtadel teenivate tegeliku sõjaväeteenistuse ohvitseride suhtes sõjaväevormi juures tunnuseid kandmise küsimust tuleks lahendada Tegelikust sõjaväeteenistusest vabastatud sõjaväelaste vormikandmise seadluse § 2 eeskirja alusel, mille järgi samas seadluses mainitud isikud kannavad sõjaväevormi reservlase tunnustega oma viimase auastme ametikoha, ametiala või kutseliigi järgi. Järelikult ka küsimuses tähendatud ohvitser on õigustatud sõjaväevormi kandma reservlase tunnustega ning selle väeosa või asutise trafarettiga, kus ta enne käesolevale ametikohale määramist kaadriohvitserina teenis.

Küsimus. Kas Kaitseliidu koosseisus ette nähtud kindla kuupalgalisel ametikohal

teenivale riigiteenijale-vabateenijale tuleb tasuda paigutuskulu, kui ta on teenistuse huvides üle viidud ühest malevast Kaitseliidu Peastaapi?

Vastus. On õigustatud paigutuskulu saama Ametisõitute tasu seaduse § 1 p. 2, § 27 p. 1 ning § 30 põhjal, kui uue ametikoha asukoht on senise ametikoha asukohast vähemalt viie kilomeetri kaugusel.

Küsimus. Missuguste normide järgi on õigustatud ohvitser saama paigutustasu üle kaheteistkümne kuu kestusega ettenähtud lähetuse puhul, kui ta lähetusel viibis tegelikult kuus kuud?

Vastus. Kuna Sõjaväelaste paigutustasude seadluse (RT 1935, 71, 618) § 5 p. 3, 4 ja 5 eeskirjades, mis määravad lähetusest tingitud elukoha muutmise puhul makstava ühekordse tasu suuruse, tarvitatud sõna kestva grammatiliselt tähendab nii oleviku kui ka tuleviku vormi, siis tuleb seda eeskirja mõista nii, et selles on mõeldud mitte tegelikku, vaid ettenähtud lähetuse kestust. Sellest tuleb järeldada et elukoha muutmise korral, mis on tingitud läkitusest, lähetatu on õigustatud saama ühekordset tasu ettenähtud, mitte aga tegelikult läkitamisel viibitud aja eest, ning et seepärast küsimuses tähendatud juhul ohvitser on õigustatud saama ühekordset tasu üle kaheteistkümne kuu kestva lähetuse kohta ette nähtud normide järgi.

—lu—

AMETLIK OSA.

SÕJAVÄGEDE ÜLEMJUHATAJA KÄSKKIRI

Nr. 15.

Tallinnas, „12.“ jaanuaril 1940.

(Sõjavägede Staap)

Avaldan teadmiseks Sõjateadusliku Kirjanduse Edendamise Kapitali komitee poolt korraldatava teise sõjateaduslikkude kirjatööde võistluse tingimused.

Lisa: nimetatud.

J. LAIDONER,
kindral,

Sõjavägede Ülemjuhataja.

**Sõjateadusliku Kirjanduse Edendamise
Kapitali (S. K. E. K.) komitee poolt
korraldatava**

**TEISE SÕJATEADUSLIKKUDE KIRJATÖÖDE
VÕISTLUSE TINGIMUSED.**

Alus: Sõjateadusliku Kirjanduse Edendamise
Kapitali põhikiri (RT 1936, 76, 620) § 4 p. 4.

§ 1. Eesti algupärase sõjakirjanduse rikastamiseks ja sõjateadusliku uurimistöö ergutamiseks aktuaalsete riigikaitseliste küsimuste alal S. K. E. K. komitee käesolevaga kuulutab välja avaliku kirjateoste võistluse teemal:

„Jalaväerügemendi relvastus kaasaja lahingus.“

§ 2. Võistluseks esitatavad kirjatööd peavad sisaldama eelmises paragrahvis ülesseatud teema põhjalikku käsitlust kaasaja sõjapidamise vajaduste, moodsetes sõjavägedes omaks võetud lahenduste ja meie olude ja võimaluste seisukohalt.

Kirjatöö käsikiri peab sisaldama vähemalt 75 lehekülge teksti.

§ 3. Võistluskirjatööna esitatavate käsikirjade kuju ja arvu kohta kehtivad järgmised nõuded:

a) käsikiri peab olema masinal trükitud harilikku ametialaliseks kirjavahetuseks tarvitavate lehtede (21 × 30 cm) ühel küljel;

b) iga lehekülje vasak serv peab olema vaba 1/4 lehekülje laiuselt;

c) käsikiri tuleb esitada kolmes eksemplaris, tema juurde kuuluvad lisad, nagu joonised, tabelid jne., ühes eksemplaris.

§ 4. Võistlusest võivad osa võtta kõik Eesti Vabariigi kodanikud.

§ 5. Võistlusest osavõtjad peavad esitama valmiskirjutatud käsikirja S. K. E. K. komiteele hiljemalt 1. jaanuariks 1941. a. aadressil: S. K. E. K. komitee, Sõjavägede Staabi VI Osakond, Tallinn, Pargi 1.

Käsikiri ja lisad tuleb esitada kinnises, märgusõnaga varustatud ümbrikus. Sama märgusõnaga varustatud teises kinnises ümbrikus peab olema sedel autori täieliku nime ja aadressiga.

§ 6. Võistluseks esitatud käsikirjade läbivaatamine ja hindamine S. K. E. K. komitee poolt teostatakse hiljemalt 1. juuliks 1941. a.

§ 7. S. K. E. K. komitee poolt auhindamise vääriliseks tunnustatud käsikirjade autoritele S. K. E. K. komitee annab välja kiituskirjad ja järgmised rahalised auhinnad:

I auhind — 1000 krooni,
II „ — 750 „
III „ — 500 „

Auhinnani mittekuünivate võistlustööde autoritele S. K. E. K. komitee võib määrata ergutustasu, kui komitee otsusel töö seda väärrib.

Kui S. K. E. K. komitee ei leia võistlusele esitatud tööde hulgast auhinnaväärilisi töid, võivad auhinnad jääda välja andmata.

§ 8. Auhindamise tulemused ja ergutustasude määramine avaldatakse Sõjavägede Juhataja käskkirjas ja sõjaasjanduse ajakirjas „Sõdur“ ühes autori nime, teose pealkirja ja auhinna või ergutustasu suuruse äratähendamisega.

§ 9. S. K. E. K. komitee jätab endale õiguse esitada auhinnatud tööde autoreid Sõjavägede Juhatajale:

a) ettepanemiseks teenetemärgi saamiseks;
b) lähetamiseks välismaale hariduse täiendamiseks;

c) stipendiumi määramiseks, et võimaldada auhinnasaajale edasiõppimist kodu- või välismaal.

§ 10. Kiituskirjad, rahalised auhinnad ja määratud ergutustasud antakse välja ühe kuu jooksul pärast auhindamise tulemuste avaldamist Sõjavägede Juhataja käskkirjas.

§ 11. Võistlusel auhinnatud käsikirja autor, kellel on määratud rahaline auhind, loovutab eritasuta oma autoriõigused selle teose kohta S. K. E. K. komiteele.

Käsikirjast, mille autorile võistlusel on määratud ergutustasu, jäävad 2 eksemplari ja lisad S. K. E. K. komitee arhiivi, kolmanda eksemplari võib autor soovi korral komiteelt tagasi saada.

§ 12. Auhindamata ja ergutustasuta jäetud tööd antakse S. K. E. K. komitee poolt märgusõna vastu tagasi.

Auhindamata tööd hoitakse komitees alal 6 kuud pärast kirjatööde võistluse tagajärgede avalikku väljakuulutamist. Tööd, mis nimetatud tähtsaja jooksul ei ole autorite poolt tagasi võetud, langevad tasuta S. K. E. K. komitee omandusse ja komiteel jääb õigus neid oma äranägemise järgi kasutada ja tarbe korral ka trükkis avaldada. Nende käsikirjade autorite nime ja aadressi sisaldavad ümbrikud jäävad avamata ja hävitatakse komitee istungil.

§ 13. Käsikirja esitamisega võistluseks S. K. E. K. komiteele autor avaldab oma täieliku nõusoleku kõigi eelpooltoodud tingimuste kohta.

A. JAAKSON,
kolonel,
esimees.

Liikmed:

H. BREDE,
kindralmajor.

K. LAURITS,
kolonel.

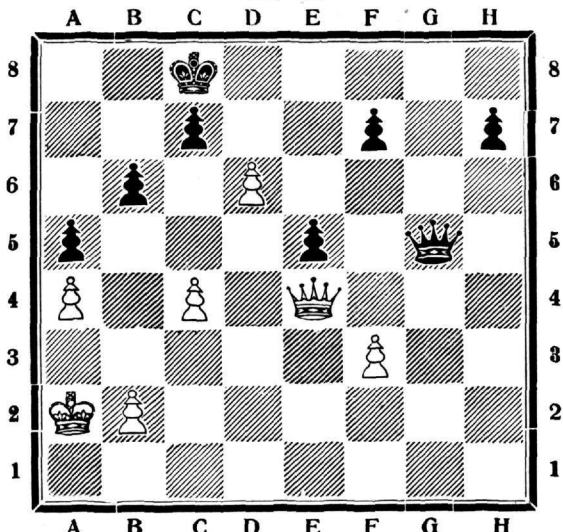
J. REINOLA,
kolonelleitnant.

MALE.

Toimetaja K. Rootare.

Ülesanne nr. 1.

Mustad.

Valged.

Valged algavad, leida parim partiijatk. Lahendus ilmub järgmises numbris.

Ülesande nr. 30 lahendus.

1. Vb1—a1+ Ka8—b8
2. Va1—a8+! Kb8:a8
3. Ve1—a1+ Ka8—b8
4. Va1—a8+!! Kb8:a8 (4. ... Kc7 5. b6 matt!)
5. Lg1—a1+ Ka8—b8
6. La1—a7+!!! Kb8:a7
7. Rd4—c6+ Ka7—a8
8. Rc4—b6 matt!

*

1939. a. male-esivõistlused Tallinna garnisonis.

Tallinna garnisoni sõjaväeüksuste male meeskondade vahelisest 1939. a. male-esivõistlusest, mille korraldajaks ja üldjuhiks oli Tallinna Garnisoni Maleklubi esimees major A. Tarning, võttis osa 11 malemeeskonda kokku 57 sõjaväelasest maletajaga, koosseisus: 7 ohvitseri, 1 sõjaväeametnik, 28 kaadriallohvitseri, 1 aspirant, 3 kaadrisõdurit ja 17 ajateenijat-sõdurit.

Võistluste viimased (X ja XI) voorud mängiti Tallinnas Sõdurite-kodu ruumes 19. detsembril m. a. Võistluste kestus oli küll ette nähtud kuni 16. jaanuarini 1940, kuid et mõnede väeosade malemeeskondade koosseisus oli ajateenijaid, kes möödunud aasta lõpul kuulusid sõjaväeteenistusest vabastamisele, kiirendas esivõistluste üldjuht võistluste käiku ja alates IV voorust sooritati igal võistluspäeval kaks vooru.

Viimaste voorude tulemused olid järgmised:

IX voorus katkestatud kohtumine Lennuväe Baasi I meeskonna ja Vahipataljoni I meeskonna vahel lõppes 2:2.

X voorus: Sv. Lennukool — Lennuväe Baasi II meeskond 3:1; Merelaevastiku Divisjon — Lennuväe Baasi I meeskond 2½:1½; Sv. Varustusvalitsus — Vahipataljoni II meesk. 2½:1½; Sõjavägede Staap — Vahipataljoni I meesk.

kond 2:2 ja Sidepataljon — Garnisoni Orkester 2:2. Vaba oli Mereväe õppekompani.

XI voorus: Vahipataljoni I meeskond — Lennuväe Baasi II meeskond 4:0; Vahipataljoni II meeskond — Sv. Lennukool 3:1; Mereväe õppekompani — Sidepataljon 3:1; Sõjavägede Staap — Merelaevastiku Divisjon 2½:1½ ja Lennuväe Baasi I meeskond — Garnisoni Orkester 2½:1½. Vaba oli Sv. Varustusvalitsus.

Tallinna garnisoni 1939. a. meistermeeskonna tiitli male alal, isiklike auhindu ja väeosale väärtusliku rändauhinna saavutas Vahipataljoni I malemeeskond kogusummas 32 võidupunktiga. Teisele kohale jäi Lennuväe Baasi I malemeeskond 26 võidupunktiga. 3., 4. ja 5. koha jagavad 24 võidupunktiga igatiüks — Merelaevastiku Divisjon, Sidepataljon ja Sõjavägede Staap.

Vahipataljoni võidukas I malemeeskond koosnes ajateenijaist sõduritest järgmiselt: I laual rms. E. Kurrik, II laual kpr. P. Tshnov, III laual rms. A. Tehver ja IV laual rms. I. Jankovsky.

Isiklike saavutiste eest anti laudade parimatele auhindu: I laual 95% (9,5 edupunkti) saavutanud Sõjavägede Staabi admin. n-seersandile K. Rootare'le; II laual 90% saavutanud Sidepataljoni seers. E. Kalde'le; III laual 90% saavutanud Sidepataljoni seers. I. Ainola'le ja IV laual 75% saavutanud Vahipataljoni rms. I. Jankovsky'le.

Lohutusauhinna omandas Lennuväe Baasi admin. n-seersant H. Lauk, kes vastavalt võistluste üldjuhilt määratud tingimusele evis auhingu mittesaanute seas suurima arvu võidetud partiisid.

Rändauhind

Tallinna Garnisoni Maleklubilt, mille esmakordselt võitis Vahipataljon. Jäivaks omandamiseks tuleb rändauhinna statuudi kohaselt võita kolmel üksteisele järgneval esivõistlusel või vaheldumisi viiel esivõistlusel.

Vastutavtoimetaja kolonelleitnant Johannes Reinola. Tegevtoimetaja kapten Martin Nurk.

Uuemat kirjandust.

MAAILMASÕDA, 1914. aasta sõjasündmusi, 2. A. H a n k o. Eesti kirjastuse kooperatiivi kirjastus Tartus, 1939. a., 160 lk.

Sama pealkirja all ilmus möödunud suvel teose esimene osa, milles autor käsitles Maailmasõja eelsündmusi ja puudutas lühidalt ka sõja puhkemise kajastusi Eestis (vt. „Sõdur“ nr. 22-23 — 1939).

Nüüd hiljuti ilmunud teine osa teosest sisaldab kirjeldusi võitlustest Läänerindel kuni 1914. a. lõpuni. Seejuures kõigepealt on toodud lühike sõjateatri kirjeldus, millele järgneb sõdivate poolte sõjajõudude iseloomustus ja nende koondumine Läänerindele, siis sakslaste sissetung Belgiasse, rajavõitlused (resp. piirilahingud), võitlused Kirde-Prantsusmaal, Marne'i lahing, sakslaste taandumine ja „jooks merele“.

Nagu teose esimese osa ilmumisel oli märgitud, ei taha raamat pretendeerida sõjateaduslikule ajaloolisele tööle, vaid teose koostamisel autor on lähtunud põhimõttest — võimalikult lihtselt ja selgelt tutvustada meie nooremalt generatsiooni selle tähtsa ajaloolise sündmusega, mis peale kõige muu oli ka veel üheks tähtsamaks lülilik sündmuse ahelas, millele põhjenes meie iseseisvuse taassavutamine.

Kui teose esimese osa suhtes võis konstateerida, et autor on saavutanud oma eesmärgi täiel määral, siis seda enam on see maksev teose teise osa kohta. Otse huviga võib näiteks lugeda põnevat sündmuse käiku, mis viis dramaatilise Marne'i lahinguni. Seejuures on sündmusi illustreeritud rikkalikult skeemide, piltide ja tähtsamate väejuhtide ülesvõtetega. Ei saa märkimata jätta, et kõik need illustratsioonid näitavad veelgi hoolsamat valikut ja paremat väljatöötamist kui teose esimeses osas.

SEADUSI JA MÄÄRUSI KODANLIKU ÕHUKAITSE ALALT. H. Põldvere, poliitseiassistent Politseitalituses. Hind Kr. 1.—

Seni on meil kodanliku õhukaitse alal ilmunud rida raamatuid, mis oma sisult käsitlevad väljaõppe-iseloomuga küsimusi. Käesolev väljaanne on uudne ja sisaldab meil kehtivusel oleva Kodanliku õhukaitse seaduse, selle seletuskirja, KÕ üldkava seletuskirjaga ja kõik kuni 1. jaanuarini 1940 kehtima pandud määrused. Peale selle on toodud üksikuid juhiseid KÕ korraldamiseks.

See raamat on tarvilik käsiraamat asustistele, ettevõtetele, kodanliku õhukaitse ja tuletõrje tegelastele, majaanikele, õpetajale ja kõigile, kellel on kokkupuuteid KÕ tegelikkude ellu rakendamise tööga.

ÕPPURSÕDUR JUTUSTAB. Lugusid Eesti Vabadussõjast. I. Kagurindel. Kustas Matisoo. Eesti kirjastuse kooperatiivi kirjastus Tartus, 1939. a.

See enam kui kahesajaleheküljeline raamat sisaldab 20 lühijuttu Vabadussõjast; lõpus ka veel neljal leheküljel raamatus esinevate sõjaliste ja muude omapäraste sõnade seletusi.

Oma iseloomult need raamatus toodud jutustused on tuttavad „Sõduri“ lugejaskonnale, sest mõned neist on ilmunud ka „Sõduri“ veergudel juba varem. Seetõttu oleks asjata käesolevates ridades peatuda pikemalt selle juures, et lugejaid tutvustada teose iseloomuga.

Märkimist väärib vaid asjaolu, et „Sõduri“ veergudel on ilmunud ainult autori lähemad jutustused ja neidki on tulnud sageli kärpida enne avaldamist. Muidugi ei saa ütelda, et need kärpimised olid alati asjale kasuks, kuid nad olid paratamatud ajakirja piiratud ruumi tõttu. Seetõttu on sageli tulnud välja jätta jutustuste meeleolulised ja ettevalmistavad osad, millede ülesandeks teatavasti on lugejat n-ü. ette valmistada kirjeldatavaist sündmustest põhjalikumalt arusaamisele.

Jutustuste koondamisel ja raamatuna väljaandmisel muidugi ei olnud enam autorile takistuseks mingisuguseid ruumipiiramist nõudvaid asjaolusid, mis pärast isegi need mõned lood, mis juba on ilmunud „Sõduri“ veergudel, on huvipakkuvad veelgi — oma täielikuma käsitusviisi tõttu, rääkimata teistest, seni avaldamata, pikematest jutustustest.

Kokku võttes võib ütelda, et raamat jätab sümpaatse mulje nii oma õnnestunud kaestilustisega (E. Kollom'ilt) kui ka selgestiloetava trüki ja hea paberitõttu. Raamatu sisuline väärtus aga ei peitu mitte niivõrra tema ajaloolises materjalis, samuti ka mitte ainult huvitava ajaviite pakkumises, kui peamiselt just tema kasvatlikus mõjus. Sellasena on autori üritus peagu ainulaadne ja tänuväärt ning jääb vaid soovida, et peagi ilmuks ka teose II osa, nagu seda võib järeldada raamatu pealkirjast.

Nõukogude Liidu kirjanduse keskladu Eestis.

Sõjanduse alal soovitame järgmisi ajakirju:

Авто-бронетанковый журнал	12.	24.00	Военный вестник	12.	24.00
Артиллерийский журнал	12.	28.00	Военный зарубежник	12.	28.00
Боец-охотник	12.	12.00	Ворошиловский стрелок	24.	7.20
Вестник воздушного флота	12.	28.00	Красноармеец	24.	12.00
Вестник противозд. обороны	12.	20.00	Санитарная оборона	12.	6.00
Военная мысль	12.	40.00	Техника воздушного флота	12.	40.00
Военно-санитарное дело	12.	14.00	Техника и вооружение	12.	24.00
Военно-исторический журнал	12.	24.00	Химия и оборона	12.	12.00
Красная Конница	24.	12.00			

Tellimuste vastuvõtmine N. Liidus ilmuvatele ajalehtedele ja ajakirjadele.**Suur valik raamatuid kõikidelt aladelt.****Tähelepanu väärivad järgmised uudisteosed:**

Весна. Тайный агент Японии	1.20	Жомини. Очерки военного искусства.	
Вотинов. Японский шпионаж	0.90	т. II	4.00
Дельбрюк. История военного искусства в рамках политической истории т. VI. Новое время	6.40	Кюльман. Стратегия	8.00
Игнатьев. Танки в общевойсковом бою	2.65	Томашевич. Подводные лодки в операциях русского флота на Балтийском море 1914—1915 г.	7.50

Külastades meie ladu võite tutvuda ajakirjade proovinumbritega ja SSSRi kirjanduse uudisteostega.

Parim materjal,
nägus välimus
iseloomustavad

A-s. Franz Krull'i põllutööriistu

Tehase poolt igale
põllutööriistale kaa-
saantav vastutus-
täht kindlustab ost-
jale kvaliteetkauba.

Müük üle maa, kõi-
gis suuremais põllu-
tööriistade ärides.

Sõjaväe Majandusühisus

OSTUPREEMIA ARVESTAMISEKS

palume lahkesti kõiki
meie ühisuse liikmeid
tuua 1939. a. jooksul
meilt ostetud kaupade
kassasedelid meie
kauplustesse hiljemalt
1. veebruariks s. a.

SÕJAVÄE
MAJANDUSÜHISUS

Raamatupäev

40-85a

